

Strategija

razvoja občine Tešanj

2018

SADRŽAJ

1	Uvod	7
1.1	Metodologija	7
2	Socioekonomska analiza	8
2.1	Geografske karakteristike.....	8
2.2	Demografska analiza	8
2.2.1	Ukupno kretanje stanovništva općine	8
2.2.2	Prirodno kretanje stanovništva općine	9
2.2.3	Mehaničko kretanje stanovništva općine	10
2.2.4	Strukture stanovništva općine	10
2.2.5	Prostorni razmještaj stanovništva i gustina naseljenosti općine	11
2.2.6	Perspektive i prognoze stanovništva općine	11
2.3	Osnovni ekonomski pokazatelji	12
2.3.1	Pregled BDP općine	12
2.3.2	Spoljnotrgovinska razmjena	12
2.3.3	Primanja i uticaj na socijalni položaj stanovništva	13
2.4	Privreda	13
2.4.1	Privredna struktura	13
2.4.2	Privatizacija i razvoj privatnog biznisa	13
2.4.3	Privreda - netradicionalne djelatnosti.....	13
2.5	Poljoprivreda	14
2.5.1	Stočarstvo	15
2.5.2	Vočarstvo	15
2.5.3	Ratarstvo	15
2.5.4	Šume.....	15
2.5.5	Vode.....	15
2.5.6	Mineralni izvori	16
2.6	Turizam	16
2.7	Tržište rada	17
2.8	Poduzetništvo	17
2.8.1	Poduzetnička infrastruktura i industrijske zone	18
2.8.2	Poslovna zona "Cigłana"	18
2.8.3	Poslovna zona "Glinašte"	18
2.8.4	Poslovna zona "Vila"	19
2.9	Agencija za razvoj (TRA)	19
2.10	Investicije	19
2.11	Društvena infrastruktura	20
2.11.1	Obrazovanje	20
2.11.1.1	Predškolski odgoj i obrazovanje	20
2.11.1.2	Osnovno obrazovanje	20
2.11.1.3	Srednje obrazovanje	21
2.11.2	Kultura	22
2.11.3	Sport	23
2.11.4	Zdravstvena zaštita	24
2.11.5	Socijalna zaštita	25
2.11.6	Nevladin sektor	27
2.11.7	Mladi	28
2.11.8	Vjerske zajednice	29
2.12	Komunalna i tehnička infrastruktura.....	30

2.12.1	Analiza prostorno-planske dokumentacije	30
2.12.1.1	Razvojni planovi	30
2.12.1.2	Provedbeni akti	32
2.12.2	Saobraćajna infrastruktura	32
2.12.3.	Tehnička infrastruktura	33
2.12.3.1	Elektrodistribucija	33
2.12.3.2	Telekomunikacije.....	34
2.12.4	Komunalna infrastruktura	34
2.12.4.1.	Vodosnabdijevanje.....	34
2.12.4.1.1	Postojeća vodoizvorišta	35
2.12.4.1.2	Ostala vodoizvorišta	36
2.12.4.1.3	Riješavanje vodosnabdijevanja	36
2.12.4.1.4	Kontrola kvalitete vode	37
2.12.4.2	Kanalizaciona infrastruktura	37
2.12.4.3	Odvoz smeća i otpada.....	38
2.12.4.4	Toplotna energija	38
2.12.4.5	Zaštita okoline	39
2.12.4.6	Deminiranje	41
2.12.4.6.1	Humano deminiranje	42
2.12.4.6.2	Trajno obilježavanje	43
2.12.4.6.3	Generalno izviđanje.....	43
2.12.4.6.4	Plan provođenja protivminskih akcija za period 2011-2019	44
2.12.5	Općinska administracija i lokalna uprava	45
2.12.5.1	Ključni partneri.....	45
2.12.5.2	Budžet Općine.....	46
2.12.5.3	Prihodi	46
2.12.5.4	Rashodi	48
2.12.5.5	Ljudski resursi	50
3	PEST analiza	51
4	SWOT analiza	52
5	Strateško fokusiranje	54
6	Ekonomija	55
7	Društveni sektor.....	56
8	Ekologija	58
9	Mladi	59
10	Pregled ciljeva	60
11	Operativni dio.....	69

1. Uvod

Strategija razvoja Općine Tešanj 2013. do 2018. godine je planski strateški dokument koji treba da inicira integrisani rast i razvoj općine uzimajući u obzir društveno-ekonomski, ekološki i prostorni aspekt.

Strategija je urađena u skladu sa politikama i strategijama na nivou Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, te razvojne strategije Zeničko-dobojskog kantona. Usklađena je i sa međunarodnim pravnim aktima koji se odnose na poštivanje ljudskih prava, prava djece, prava manjina, lica sa posebnim potrebama - kao i s drugim relevantnim preporukama međunarodnih institucija.

Na inicijativu Načelnika Općine i uz podršku Općinskog vijeća formirani su timovi za izradu ove strategije, uz poštovanje pravila MIPRO metodologije, gdje su uključeni predstavnici javnog, privatnog i nevladinog sektora s ciljem stvaranja integrisanog dokumenta koji uvažava društveni, ekonomski i ekološki razvoj kao dijelove jednog zajedničkog cilja.

Ova strategija je tokom izrade usklađivana sa strategijama na višim nivoima, a uvažavana je i potreba za međusobnom usklađenosti između različitih sektora. U tom smislu, izvršena je analiza postojećih strategija Općine Tešanj, a to su slijedeći dokumenti:

- *Strategija dostizanja vizije Općine Tešanj: Tešanj - sredina ekološke svijesti čistoće i reda*, 2006;

- *Strategija razvoja općine Tešanj (2007-2015)*, 2007;
- *Strategija podrške mladima Općine Tešanj (2010-2015)*, 2009;
- *Strategija razvoja socijalne zaštite općine Tešanj 2012-2017.*, 2011;
- *Master plan razvoja turizma na prostoru općine Tešanj*.

Prilikom izrade dokumenta u obzir su uzete obaveze Općine u pogledu ispunjenja određenih zakonskih obaveza i izrade odvojenih planskih i strateški dokumenta. Te obaveze i takva područja su tretirana ovim dokumentom, kao npr. Zakon o mladima i potreba da se strateški planiraju aktivnosti u tom području.

1.1 Metodologija

Pri izradi ovog dokumenta korištena je MIPRO metodologija, razvijena kroz Projekat integriranog lokalnog razvoja (ILDP) kao zajednička inicijativa Razvojnog programa Ujedinjenih naroda u BiH (UNDP BiH) i Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC). Ova metodologija usmjerava cijeli proces kroz njegove ključne faze: pripremnu, stratešku, taktičku i operativnu. Izrada Strategije razvoja Općine Tešanj 2013-2018. slijedila je dosljedno sve faze. U izradi dokumenta sudjelovali su mnogi pojedinci, a putem njih indirektno i institucije. Općinsko vijeće je na početku imenovalo jedan radni tim/komisiju koja je generalno vodila cio proces, a Općinski načelnik je Rješenjima dodatno imenovao timove za tematska područja.

Pregled radnih timova za izradu sektorskih strategija u okviru Strategije razvoja općine Tešanj 2018					
Br.	Rješenje o imenovanju radnog tima za izradu sektorske strategije - ekonomija	Radni tim za društveni sektor	Radni tim za izradu strateške platforme	Radni tim za izradu sektorske strategije - ekologija	Radni tim za izradu sektorske strategije za mlade
1	Ismar Alagić	Suad Huskić	Husein Galijašević	Adnan Lihčić	Almir Ramić
2	Suad Huskić	Alma Kadušić	Osman Saračević	Sinan Roša	Mirnes Dedukić
3	Husein Galijašević	Muharem Saračević	Nerma Saračević	Sabahudin Omerbašić	Husein Husibegović
4	Esmir Subašić	Esad Hasanićević	Kasim Kotorić	Mirsada Ramović	Selvedin Ogrić
5	Izudin Ahmetlić	Sabrija Kavazović	Miralem Unkić	Tamara Turkić	Irnela Čolić
6	Hamzalija Hojkurić	Husein Alić	Emir Kotorić	Šefket Turalić	Adnan Lihčić
7	Izudin Alić	Mensur Saletović	Sead Korajlić	Izudin Alić	Adis Bekrić
8	Asim Bašalić	Sabahudin Omerbašić	Husein Alić	Mensur Saletović	Mersad Berberović
9	Hilmo Perčo	Amir Brka	Sakib Kurtić	Besim Sejdić	Armin Maglić
10	Semir Sejdinović	Mirsad Srkalović	Anes Demirović	Vahid Softa	Faruk Garić
11	Jasmin Subašić	Zijad Spahić		Sead Muftić	Benjamin Alić
12	Kasim Kotorić				Ernad Hrvić
13	Edin Jabandžić				Nedim Bedak
14	Sanel Hrvić				Mediha Hadžikadunić
15	Ibrahim Abduzaimović				
16	Venan Hadžiselimović				
17	Izudin Turkeš				
18	Muharem Mulabdić				
19	Selvedin Ogrić				
20	Osman Saračević				
21	Muharem Saračević				
22	Muhamed Džihić				

2. Socioekonomska analiza

2.1 Geografske karakteristike

Geografska širina Tešnja: 44° 33'

Nadmorska visina: 230 m (najveća nadmorska visina 732 m na Crnom vrhu)

Klima: Umjereno-kontinentalna

Površina općine Tešanj: 163 km² (283 stanovnika po km²); 1991. godine: 223 km² (217,40 stanovnika po km²).

Općina Tešanj nalazi se na prostoru između srednje i sjeveroistočne Bosne, a prema teritorijalnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine ona pripada sjeverozapadnom dijelu entiteta Federacije BiH i jedna je od dvanaest općina Zeničko-dobojskog kantona.

Sadašnja teritorija općine Tešanj određena je Dejtonskim mirovnim sporazumom iz 1995. godine i Zakonom o konstituisanju novih općina u Federaciji BiH, te se - nakon ovako uspostavljenih novih, poratnih granica - teritorija općine Tešanj umanjila sa ranijih 223 km² na 163 km².

Što se tiče mineralnih sirovina, njihova nalazišta dosta su skromna i ograničena. Prema do sada vršenim geološkim istraživanjima, ima nalazišta *lignita i mrkog uglja*, zatim određene količine kvarcnog pijeska, betonista i sl. Međutim, količine svih ovih sirovina gotovo su neznatne i njihova eksploatacija nije isplativa, izuzev mogućnosti eksploatacije kamena (Trebačko brodo) u različite vrste kvarcnog pijeska i šljunka.

Na prostoru MZ kalošević i Mrkotić postoje nalazišta veoma kvalitetnog kamena-granita. Do početka 60-tih godina 20-tog stoljeća eksploataciju kamena vršilo je privredno društvo koje je pripojeno Ciglani iz Jelaha. Ovaj resurs ostaje otvoren za korištenje - u skladu sa novim zakonu o koncesijama koji je definisao postupke kod ispitivanja i eksploatacije.

2.2 Demografska analiza

Povoljne prirodno-geografske odlike osnovni su faktor kontinuirane naseljenosti tešanjskog područja od prahistorije. Tokom burne povijesti ovdje su se prožimali i smjenjivali različiti narodi, kulture, konfesije, društveno-ekonomski i politički sistemi. Smjenom različitih društveno-političkih sistema mijenjao se i značaj ovog područja u odnosu na druge

dijelove Bosne i Hercegovine, te opće društveno-ekonomske prilike koje su značajno uticale i na demogeografske tokove.

Stanovništvo je bitan faktor društveno-ekonomskog razvoja. Na području općine Tešanj promjene u razvoju stanovništva, koje su nastajale kao posljedica društveno-ekonomskog napretka, u drugoj polovini 20. i početkom 21. vijeka, povratno su djelovale na razvoj stanovništva, što je vidljivo u ukupnom, prirodnom i mehaničkom kretanju (migracije) stanovništva, te u strukturama stanovništva ove općine.

2.2.1 Ukupno kretanje stanovništva općine Tešanj

U periodu od 1953. do 1991. godine broj stanovnika općine Tešanj povećao se za 21.554 ili za 1,8 puta. Značajne promjene u ukupnom broju stanovnika općine Tešanj nastupile su u periodu od 1992-1995. godine kada je znatan broj stanovnika iz susjednih općina (Doboj, Teslić, Derventa i dr.) ovdje našao svoje utočište, a istovremeno je iz tešanjске općine emigrirao određen broj domicilnog stanovništva. Neposredno nakon rata u općini Tešanj živjelo je 54.047 stanovnika, od čega je 40.618 domicilnog, a 13.429 izbjeglog stanovništva iz drugih područja Bosne i Hercegovine.¹

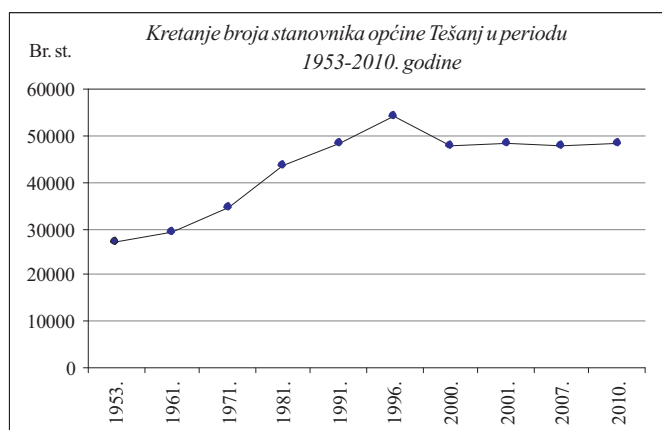
U poslijeratnom periodu ukupno kretanje stanovništva općine Tešanj odvija se u skladu sa općim društveno-ekonomskim uslovima Bosne i Hercegovine. U periodu od 1996. do 2010. godine broj stanovnika općine Tešanj opao je sa 54.047 na 48.266 stanovnika. Broj stanovnika u općini Tešanj od 1996. godine smanjivao se usljed procesa povratka prognanih lica u prijeratna mjesta boravka, a, osim migracione komponente, na kretanje stanovništva općine Tešanj uticalo je i smanjenje stope nataliteta, te povećanje stope smrtnosti stanovništva.

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma površina općine Tešanj je reducirana sa 223 na 163 km², a osnivanjem općine Usora 1996. godine na 163 km². Na taj je način općina Tešanj izgubila i znatan broj stanovnika, što je uticalo kako na ukupno tako i na prirodno kretanje, a i na sastav tešanjskog stanovništva.

¹ Procjena ukupnog broja prisutnog stanovništva po kantoni-
ma, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2006. godine.

Kretanje broja stanovnika na području općine
Tešanj u periodu 1953-2010².

Godina	Broj stanovnika
1953.	26926
1961.	29182
1971.	34693
1981.	43692
1991.	48480
1996.	54047
2000.	47851
2001.	48197
2007.	47752
2010.	48266

2.2.2 Prirodno kretanje stanovništva općine Tešanj

Prirodno kretanje stanovništva općine Tešanj u periodu od 1953. do 1991. godine odvijalo se u uvjetima općeg društveno-ekonomskog napretka i rezultat je djelovanja bioloških, socio-ekonomskih, psiholoških i drugih faktora. U ovom periodu natalitet je predstavljao pozitivnu odrednicu prirodnog kretanja tešanjskog stanovništva, ali je imao tendenciju pada (sa 44,1 na 18,5‰). Uporedo sa natalitetom opadale su i stope fertiliteta i bruto-stope reprodukcije. U periodu od 1961. do 1991. godine totalne stope fertiliteta smanjene su sa 3,599 na 2,080, a bruto-stopa reprodukcije sa 1,745 na 1,009.³ Pad stopa reprodukcije stanovništva javio se kao posljedica općeg društveno-ekonomskog napretka koji je potaknuo i proces demografske tranzicije. Tako je na pod-

2 Izvor: Popisi stanovništva iz 1953., 1961., 1971., 1981., 1991; *Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine*, Federalni zavod za statistiku (različita godišta); Zeničko-dobojski katon u brojkama, Federalni zavod za statistiku (različita godišta)

3 Da bi se osigurala jednostavna reprodukcija stanovništva, u smislu obnavljanja generacija, ukupna stopa fertiliteta morala bi iznositi 2,1 dijete po jednoj ženi u fertilnoj dobi, a ako je bruto stopa reprodukcije manja od 1,02 - nije osigurano jednostavno obnavljanje stanovništva. O tome detaljnije vidjeti: Nejašmić, I.: *Demogeografija - stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 79, 86

ručju općine Tešanj, kao posljedica urbanizacije i industrijalizacije, došlo do porasta nivoa obrazovanosti i ekonomske aktivnosti stanovništva. Ovi procesi su dalje uzrokovali porast udjela nepoljoprivrednog i gradskog stanovništva, porast udjela ekonomski aktivnih žena u nepoljoprivrednim djelatnostima, porast udjela žena sa školskom spremom, a zbog toga je došlo i do promjene statusa žene u porodici i društvu. Osim toga, poboljšana je zdravstveno-medicinska zaštita, produženo trajanje životnog vijeka, proširena je tzv. kontrola rađanja itd. Sve ove promjene dovele su do smanjenja uticaja tradicije, reorganizirana je porodica (došlo je do cijepanja porodične zadruge), promijenio se status djece, pomjerena je dobna granica stupanja u brak itd.

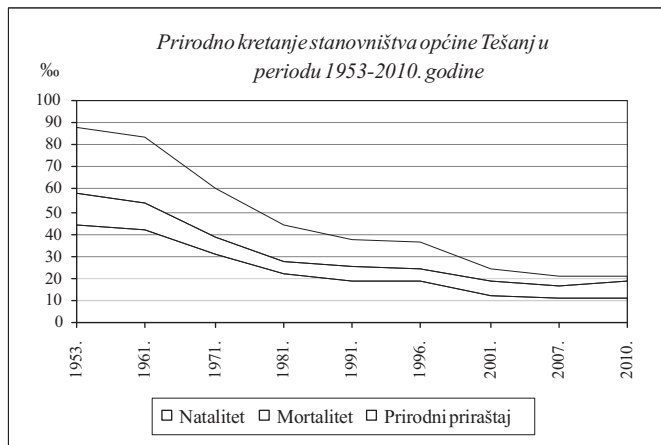
Stope mortaliteta na području općine Tešanj u periodu 1953-1991. godine imale su tendenciju pada. Društveno-ekonomski napredak doveo je do poboljšanja zdravstveno-higijenskih uslova, što je prvenstveno uticalo na smanjenje smrtnosti dojenčadi (138,7 na 16,7‰), a samim tim i na smanjenje općih stopa smrtnosti (14,5 na 6,4‰).

Zbog smanjenja ukupnog broja stanovnika i nepovoljnih društveno-ekonomskih prilika općine Tešanj - nakon 1996. godine primijetan je dalji pad stopa nataliteta, te blagi porast stopa mortaliteta usljed procesa starenja stanovništva, a rezultat toga su niske stope prirodnog priraštaja. Na osnovu trenda kretanja stopa nataliteta i mortaliteta u periodu od 1996. do 2010. godine vidljivo je da tešanjско stanovništvo prolazi kroz kasnu fazu demografske tranzicije (stope nataliteta manje su od 12‰, stope mortaliteta kreću se od 6-8‰, a rezultat toga je nizak prirodni priraštaj koji je 2010. godine dosegao vrijednost od 2,8‰ i ima tendenciju ka nultoj razini).

Prirodno kretanje stanovništva općine Tešanj u periodu 1953-2010.⁴

Godina	Živo-rođeni	Umrli	Prirodni priraštaj	Živorodeni	Umrli	Prirodni priraštaj
				na 1000 stanovnika		
1953.	1168	384	784	44,1	14,5	29,6
1961.	1205	340	865	41,6	11,7	29,8
1971.	1059	265	794	30,4	7,6	22,8
1981.	967	230	737	22,0	5,2	16,8
1991.	898	312	586	18,5	6,4	12,1
1996.	988	305	683	18,3	5,6	12,7
2001.	590	311	279	12,3	6,5	5,8
2007.	509	289	220	10,7	6,1	4,6
2010.	510	375	135	10,6	7,8	2,8

4 Izvor: Popisi stanovništva iz 1953., 1961., 1971., 1981., 1991; *Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine*, Federalni zavod za statistiku (različita godišta); Zeničko-dobojski katon u brojkama, Federalni zavod za statistiku (različita godišta).

2.2.3 Mehaničko kretanje stanovništva općine Tešanj

Nizak stepen društveno-ekonomske razvijenosti tešanjskog područja u periodu od 1953. do 1991. godine uticao je na emigraciju (iseljavanje) tešanjskog stanovništva. Tako je u svim međupopisnim periodima općina Tešanj imala negativnu migracijsku bilancu, izuzev u periodu 1971-1981. godine kada je došlo do razvoja privrede na ovom području. U periodu od 1940. do 1991. godine na ovo područje doselilo se oko 14.950 stanovnika, a 94% doseljenih je sa područja drugih bh. općina.⁵ Do 1991. godine iz općine Tešanj na privremeni rad u inostranstvo otišlo je oko 2.169 stanovnika ili 4,5% ukupnog broja stanovnika općine.⁶ Tokovi dnevnih migranata uglavnom su bili usmjereni prema većim općinskim naseljima (Tešanj, Jelah, Tešanjka), a u određenoj mjeri prema susjednim općinama Doboj, Teslić i Maglaj.

Mehaničko kretanje stanovništva općine Tešanj nakon rata odvija se kroz proces povratka izbjeglih i raseljenih lica i dnevne migracije stanovništva. Određen broj tešanjskih stanovnika još uvijek je u inostranstvu (prema procjeni službe za društvene djelatnosti općine Tešanj, 1998. godine u inostranstvu je bilo preko 2000 stanovnika, ili oko 5,8% ukupne tešanjске populacije).

Prijeratni dnevni migracioni tokovi preusmjereni su entitetskom linijom, tako da stanovništvo općine Tešanj znatno manje migrira ka susjednim općinama koje su u drugom entiteu (Doboj, Teslić). Osim toga, primjetne su i dnevne migracije stanovništva susjednih općina Federacije (Usora, Doboj-jug, Mag-

5 Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991. godine, doseljeno stanovništvo po općinama, *Statistički bilten*, 271, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 1999., str. 102

6 Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991., Građani RBiH na privremenom radu u inostranstvu, *Statistički bilten*, 235, Republički zavod za statistiku, Sarajevo, 1994., str. 192-193

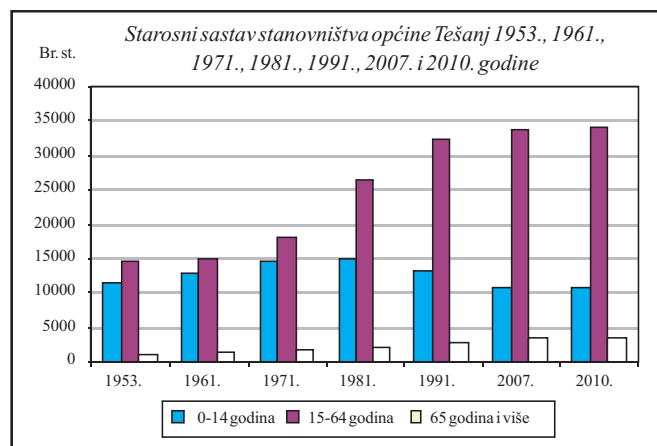
laj), te povratničkog bošnjačkog stanovništva u Doboju i Tesliću na područje općine Tešanj. Radi se uglavnom o migracijama radne snage prema većim naseljima tešanjске općine koja svojim industrijskim, administrativnim, obrazovnim, zdravstvenim i drugim funkcijama privlače stanovništvo.

2.2.4 Strukture stanovništva općine Tešanj

Prirodno i mehaničko kretanje stanovništva općine Tešanj uticalo je na sastav stanovništva ove općine. U periodu od 1953. do 1991. godine u biološkim strukturama stanovništva (spolna i dobna) općine Tešanj ustanovljena je neravnoteža u odnosu broja muškog i ženskog stanovništva, povećala se prosječna i medijalna dob, povećan je udio starog u ukupnom stanovništvu itd. Tešanjsko stanovništvo zahvatio je proces starenja, te pad potencijalne biodinamike i vitalnosti koji se javio kao posljedica snižavanja stopa prirodnog priraštaja.

Starosni sastav stanovništva u periodu 1953-2010. godine

Godina	Ukupan broj stanovnika	Starost stanovništva			Koeficijent starosti ⁷
		0-14	15 - 64	65 i više	
1953	26926	11406	14597	923	4,4
1961	29182	12945	15037	1200	5,1
1971	34693	14638	18264	1791	6,5
1981	43692	14976	26348	2368	6,1
1991	48480	13437	32238	2805	9,2
2007	47752	10612	33721	3419	10,3
2010	48266	10727	34084	3455	-

7 Koeficijent starosti (xs) pokazuje udio (%) starih 60 i više godina (P60+) ili starih 65 i više godina (P65+) u ukupnom stanovništvu (P) i dobiva se po formuli: $x_s = \frac{P_{60+}}{P} \cdot 100$. Smatra se da neka populacija počinje starjeti kada udio starih 60 i više godina prelazi 12 %. O tome detaljnije vidjeti u: Nejašmić, I.: *Demogeografija - stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 182.

Opći privredni i društveni napredak uvjetovao je promjene u ekonomskom sastavu tešanjskog stanovništva. Snažni razvoj industrije i drugih djelatnosti sekundarnog i tercijarnog sektora uticao je na povećanje udjela aktivnih stanovnika u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima. Dok je 1953. godine najveći udio ekonomski aktivnih bio u poljoprivredi (73,7%)⁸, u 1991. godini najveći je udio aktivnih bio u industrijskim djelatnostima (37%)⁹, što pokazuje da je područje općine Tešanj u ovom periodu zahvatio proces industrijalizacije koji je uticao na društveno-ekonomski napredak ovog područja i sa sobom otvorio i druge socio-ekonomske procese koji su doveli do demogeografskih promjena. Sa procesom industrijalizacije istovremeno je intenziviran i proces urbanizacije. Smanjenje udjela seoskog, a povećanje gradskog stanovništva i stanovništva koje živi gradskim načinom života uticalo je u određenoj mjeri i na prirodnu dinamiku tešanjskog stanovništva, jer je poznato da stanovništvo koje živi gradskim načinom života ima niže stope fertiliteta, a samim tim i prirodno priraštaja. U ekonomskom sastavu stanovništva nakon 1996. godine evidentno je povećanje stope nezaposlenosti. Industrija je i dalje najznačajnija privredna djelatnost, a u novije vrijeme jača i trgovina.

Obrazovna je struktura stanovništva općine Tešanj u periodu od 1953. do 1991. godine bila pod utjecajem drugih demogeografskih i društveno-ekonomskih procesa, ali je istovremeno djelovala na te procese. U tom periodu evidentan je pad udjela nepismenih u ukupnom stanovništvu (sa 31,4% na 9,6%), te pad udjela stanovnika bez školske spremne, a porast udjela stanovništva sa srednjom, višom i visokom stručnom spremom.¹⁰

Etnička, religijska i jezička struktura stanovništva općine Tešanj rezultat je djelovanja različitih povijesnih, ekonomskih, socijalnih, političkih, kulturnih i drugih procesa. U periodu od 1953. do 1991. godine povećavao se udio Bošnjaka, a smanjivao udio Srba i Hrvata u ukupnom stanovništvu općine. Potpisivanjem Dejtonskog sporazuma općina Tešanj je reducirana za naselja u kojima je srpsko stanovništvo činilo većinu. Osnivanjem općine Usora 1996.

8 *Popis stanovništva 1953., Osnovni podaci o stanovništvu, Podaci za naselja prema upravnoj podjeli 1958.*, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1960., str. 340-341

9 *Popis stanovništva 1991.*, Dokumentacija Federalnog zavoda za statistiku, Sarajevo, 2010.

10 *Popis stanovništva 1953.*, Pismenost i školska sprema, Knjiga IX, *Podaci za srezove prema upravnoj podjeli u 1953.*, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1960., str. 331; *Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991.*, Stanovništvo - uporedni podaci za 1971., 1981., 1991., *Statistički bilten*, 265, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 1998.

godine naselja sa većinskim hrvatskim stanovništvom pripojena su novoosnovanoj općini. To je uticalo na promjene u etničkom sastavu stanovništva općine u kojoj danas Bošnjaci čine 97,8%, Hrvati 1,5%, a Srbi 0,7% ukupnog broja stanovnika.¹¹

2.2.5 Prostorni razmještaj stanovništva i gustoća naseljenosti općine Tešanj

Prostorni razmještaj stanovništva na području općine Tešanj neravnomjeran je. Na jednoj strani su gusto naseljeni središnji dijelovi općine u kojima prosječna gustoća naseljenosti doseže vrijednosti i do 1000 st/km², a na drugoj strani je rijetko naseljeni brdsko-planinski prostor gdje se gustoća naseljenosti kreće oko 10 st/km². Presudan faktor koji je uticao na neravnomjeran razmještaj stanovništva je reljef. Naime, zbog veće energije reljefa i nadmorskih visina u sjeverozapadnim, južnim i jugoistočnim dijelovima općine živi manji broj stanovnika, odnosno manja je gustoća stanovništva.

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, općina Tešanj imala je 48480 stanovnika i površinu od 223 km². Prosječna gustoća naseljenosti iznosila je 217,4 st/km². Nakon Dejtonskog sporazuma površina općine Tešanj reducirana je na 209 km², a osnivanjem općine Usora njena površina je dodatno umanjena i svedena na 163 km². Prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku, u općini Tešanj je 2010. godine živjelo 48.266, te je prosječna gustoća naseljenosti na području općine Tešanj iznosila 296,1 st/km².

2.2.6 Perspektive i prognoze stanovništva općine Tešanj

S obzirom na to da je stanovništvo općine Tešanj u drugoj polovini 20. vijeka ušlo u proces demografske tranzicije, te da se nakon 1996. godine nalazi u poodmakloj fazi ovog procesa - tešanjaska populacija početkom 21. vijeka ima negativne demogeografske trendove koji se ogledaju u procesu starenja, padu potencijalne biodinamike, te smanjenju biološke reprodukcije stanovništva. Ukoliko se nastave dosadašnji demogeografski trendovi i ako ne bude značajnijih migracionih kretanja, općina Tešanj bi 2020. godine (prema urađenoj prognozi na osnovu trenda kretanja ukupnog broja stanovnika općine Tešanj u periodu 2005-2010.) trebala imati oko 49.835 stanovnika.

Zbog navedenih demogeografskih procesa tešanjsko stanovništvo pokazuje odlike stacionarne populacije. Zbog toga je u budućnosti potrebno usa-

11 *Procjena ukupnog broja prisutnog stanovništva po kantonima*, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2006.

glasiti i provoditi adekvatne finansijske i druge mjere populacijske politike koje će ukloniti ili bar usporiti negativne demogeografske procese na ovom području.

2.3 Osnovni ekonomski pokazatelji

2.3.1 Pregled BDP općine Tešanj

(Zbog nepouzdanosti zvaničnih statističkih podataka Federalnog zavoda za statistiku, slijedeći podaci su iz Zavoda za programiranje razvoja FBiH, procijenjenog broja stanovnika, interpolacije drugih raspoloživih podataka.)

Tešanj: BDP po stanovniku (u KM)

Godina	UKUPNO	POGLAVI	RAST/PAD	ZDK	FBiH
2006	154.887.392,00	3.344	+	3.649	4.533
2007	184.277.340,00	3.965	+	3.858	5.106
2008	215.347.533,00	4.611	-	4.548	5.906
2009	209.083.728,00	4.452	-	4.534	5.730
2010	207.410.816,00	4.393	+	4.545	5.797
2011	219.387.552,00	4.634	+		6.820

Općina Tešanj u prednosti je u odnosu na većinu drugih općina u Bosni i Hercegovini i u pogledu procesa privatizacije firmi sa državnim vlasništvom. Prije svega, prednost je u činjenici da na području općine Tešanj nije postojao veliki sistem, jer se pokazalo da su veliki sistemi postali teret i kočnica u novim okolnostima nakon 1995. godine. Uz to, automobilska industrija bila je vitalna: uspjela je zadržati prisustvo i brzo se vratiti na tržište, te je uspješno privatizirana. Ovo je od suštinske važnosti za snagu i stabilnost lokalne privrede imajući u vidu strateški značaj kapaciteta autoindustrije i da je kroz privatizaciju osiguran ulazak dvije dobro pozicionirane strateške partnerske grupacije u autobranši (MHBA, Prevent) na svjetskom tržištu i sa izuzetnim potencijalima za ulaganje i razvoj.

Kompanije koje su poslovale u niskoakumulativnoj branši, oslanjajući se na *lohn* poslove i slično, te opterećene drugim problemima kao što su starosna i spolna struktura uposlenih radnika, radne navike, odsustvo kvalitetnog menadžementa - nisu preživjele. Ali nije se dugo čekalo: proces je završen brže nego na drugim mjestima, te je imovina oslobođena (*Čarapara, Ukus, Sloga, Zvečaj, Univerzal, IGM Usora*)¹² i stavljena u novu funkciju. Posljednja privatizacija veterinarske stanice uspješno je okončana.

¹² Općina Tešanj pokrenula je stečaj firme *Sloga* 2009. godine, jer je i sama bila povjerilac, a novi vlasnik se krajnje neodgovorno ponašao, te pomogla u pokretanju stečaja firmi *Ukus* i *Autoprijevoz*, čime su procesi ubrzani.

Javna komunalna preduzeća (*Rad* i *Toplana*) nisu privatizirana i njima upravlja Općina Tešanj.

Lokalna privreda uspjela se ipak brzo oporaviti od recesije i održati zaposlenost, odnosno krenuti u njeno povećanje, posebno firme: *Alpina-Bromy, FAD, MHBA, Madi...*

2.3.2 Vanjskotrgovinska razmjena

Sadašnja vanjskotrgovinska politika i zakonska regulativa iz ove oblasti zbog nekonkurentnih cijena ne omogućuju izvozno orijentiranim preduzećima da se ravnopravno bore na svjetskom tržištu. Politika iz ove oblasti ne djeluje stimulatивно, već obrnuto.

Firme sa prostora općine Tešanj značajan su izvoznik proizvoda i usluga: *Enker, Pobjeda, Unico, Napredak, Koteks, Sloga, Belif, Artisan, Skopljak* i mnogi drugi, bez obzira na to da li su direktni ili indirektni izvoznici. Samo *Enker, Pobjeda, Mann&Hummel* i *FAD* izvoze preko 80% svoje proizvodnje i zapošljavaju oko 1200 radnika koji čine značajan potrošački potencijal za ostale djelatnosti na općini.

Privreda u općini Tešanj, posmatrana u cjelini, bilježi natprosječno dobre rezultate u poslovanju. Njih je vjerovatno najlakše ilustrirati podatkom da je u 2004. godini evidentiran kod *AFIP*-a porast ukupnih prihoda pravnih lica u općini Tešanj u visini od 35%. Ova stopa rasta općenito je iznimno visoka, ali i u uporedbi sa ostatkom Kantona, imajući u vidu da je prosječan rast na nivou Kantona, prema istim podacima, u istom vremenu bio 15%.

Izvoz privrede Tešnja u 2011. godini je bio 246.054.000 KM, a uvoz 394.002.000 KM, pri čemu je u uvozu dominantna *HIFA-OIL*, a u izvozu firme autoindustrija, s tim da svake godine raste broj firmi koje izvoze.

Ulazak Hrvatske u EU će imati odraz na čitavu bh. privredu. BiH nije pripremljena, a odnosi u samoj BiH, koji u zadnjih 6 godina nemaju gotovo nikakav napredak, sve više pogoršavaju uslove privređivanja.

Među deset najvećih izvoznika u Kantonu su četiri firme iz Tešnja (*Unico, Pobjeda, Enker* i *Koteks*). Među poduzećima koja su pojedinačno ostvarila veliki rast prihoda treba istaknuti grupaciju *HIFA, AS, Koteks, Pobjedu, MHBA, Madi* i druge.

2.3.3 Primanja i uticaj na socijalni položaj stanovništva

Plate (KM)

GODINA	TEŠANJ	ZDK	FBIH	BiH
2006	493,69	464,62	603,21	586,00
2007	552,04	514,96	662,10	630,00
2008	615,36	578,59	751,30	752,00
2009	623,91	632,25	792,08	790,00
2010	634,47	650,47	804,37	798,00
2011	637,37	702,83	834,10	828,00

Penzije (KM)

2011. godina	broj	visina/prosjek	iznos
Tešanj	4.342	321,79	1.397.229,29
ZDK	57.386	358,93	20.597.372,74

2.4 Privreda

2.4.1 Privredna struktura

Područje općine Tešanj i okolinu karakterizira disperzirana i heterogena privredna struktura sa poduzećima čija veličina nije prenaplašena i nije neproporcionalna prema ostatku privrede (nemamo sindrom "velikih sistema" poput Maglaja, Zavidovića, Zenice). Privredu karakterizira širi spektar zastupljenih branši, među kojima naročitu važnost imaju ove koje su prikazane u slijedećoj tabeli.

Djelatnost	Općina	Broj zaposlenih (procjena)	Udio u ukupnom broju preduzeća
Industrija i rudarstvo	145	7046	19,89
Poljoprivreda i rudarstvo	14	75	1,92
Šumarstvo	0	5	0
Vodoprivreda	0	0	0
Građevinarstvo	58	450	7,96
Saobraćaj i veze	53	75	7,27
Trgovina	212	1500	29,08
Ugostiteljstvo i turizam	11	50	1,51
Znanstvo i lične usluge	133	250	18,24
Stambeno-komunalna djelatnost	2		0,27
Finansijske i druge usluge	36	250	4,94
Obrazovanje i kultura	22	400	3,02
Zdravstveno-socijalna zaštita	14	650	1,92
Društveno-političke zajednice i organizacije	29	500	3,98
Ukupno	729	8846	100,00

Radi ilustracije, broj pravnih lica 1991. godine bio je ukupno 86. Prihod u 1991. godini iznosio je 4.507.465 hiljada dinara¹³, ili 375.622.083 KM.¹⁴

13 Služba društvenog knjigovodstva, mart 1991.

14 Kursna lista NB SFRJ na dan 31.12.1991. godine.

Iz heterogenosti i disperziranosti privredne strukture proizlazi *fleksibilnost* kao jedno od njenih vrlo važnih svojstava neophodnih za stabilno dugoročno pozicioniranje na tržištu.

Većina tešanjskih preduzeća već su tradicionalno izvozno orijentirana i prihode od prodaje proizvoda ili usluga ostvaruju u devizama.

2.4.2 Privatizacija i razvoj privatnog biznisa

Općina Tešanj je u prednosti u odnosu na većinu drugih općina u Bosni i Hercegovini i u pogledu procesa privatizacije firmi sa državnim vlasništvom. Prije svega, prednost leži u činjenici da na ovom području nije postojao veliki sistem, jer se pokazalo da su veliki sistemi postali teret i kočnica u novim okolnostima nakon 1995. godine. Uz to, automobilska industrija bila je vitalna: uspjela je zadržati prisustvo i brzo se vratiti na tržište, te je uspješno privatizirana. Ovo je od suštinske važnosti za snagu i stabilnost lokalne privrede, imajući u vidu strateški značaj kapaciteta autoindustrije i da je kroz privatizaciju osiguran ulazak dvije dobro pozicionirane strateške partnerske grupacije u autobranši (*MHBA, Prevent*) na svjetskom tržištu i sa izuzetnim potencijalima za ulaganja i razvoj.

Nisu preživjele kompanije koje su poslovale u niskoakumulativnoj branši, oslanjajući se na *lohn* poslove i slično, te opterećene drugim problemima kao što su starosna i spolna struktura uposlenih radnika, radne navike, odsustvo kvalitetnog menadžmenta. Ali nije se dugo čekalo, proces je završen brže nego na drugim mjestima, te je imovina oslobođena (*Čarapara, Ukus, Sloga, Zvečaj, Univerzal, IGM Usora*)¹⁵ i stavljena u novu funkciju. Posljednja privatizacija veterinarske stanice uspješno je okončana. Javna komunalna preduzeća (*Rad, Toplana*) nisu privatizirana - njima upravlja Općina.

Lokalna privreda se uspjela ipak brzo oporaviti od recesije i održati zaposlenost, odnosno krenuti u njeno povećanje, posebno firme *Alpina-Bromy, FAD, MHBA, Madi...*

2.4.3 Privreda - netradicionalne djelatnosti

Općina Tešanj u posljednjih 15 godina postala je područje razvoja brojnih netradicionalnih privrednih grana koje su do tada ovdje bile nepoznanica. Tako je već sada ovaj prostor prepoznatljiv prema po

15 Općina Tešanj pokrenula je stečaj firme *Sloga* 2009. godine, jer je i sama bila povjerilac, a novi vlasnik se krajnje neodgovorno ponašao, te pomogla u pokretanju stečaja firmi *Ukus* i *Autoprijevoz*, čime su procesi ubrzani.

subjektima koji su lideri u području prometa naftnim derivatima, preradi pilećeg mesa, proizvodnji keksa, proizvodnji mineralnih voda, ali i po velikom zama-hu u području trgovine, građevinarstva i štamparske industrije.

Struktura privrede općine Tešanj pretežno je izvožno orijentirana. Prema pokazateljima BHEPA, privredni subjekti su tokom 2011. godine izvezli proizvoda u vrijednosti od 246.053.536,82 KM. Kada je riječ o tržištima na koja izvozi privreda općine Tešanj, tu se ističu Njemačka (79.161.493,57 KM), Italija (32.168.787,74 KM), Albanija (19.997.695,71 KM), Slovenija (19.872.740,88 KM), Kosovo (13.973.142,51 KM) i ostale države regiona. U strukturi proizvoda dominiraju brojni automobilski dijelovi u iznosu od 106.744.899,72 KM, potom slijedi naftni bitumen u iznosu od 50.667.954,34 KM, zatim obuća (15.453.293,97 KM), čarape (8.152.168,69), sirova koža i proizvodi od kože, keramički proizvodi i dr. Navedene netradicionalne djelatnosti značajne su sa aspekta ostvarenog prometa, izvoza, zapošljavanja i investiranje u proširenje proizvodnog programa.

Među 100 najvećih firmi u 2011. godini, prema izboru koji je proveo magazin *Poslovne novine*, nalazi se čak 13 poslovnih subjekata sa područja općine Tešanj. Tako imamo najvećeg trgovca naftnim derivatima u BiH (grupa *HIFA*), jednog od najvećih proizvođača keksa u BiH (grupacija *AS*), trećeg pre-rađivača pilećeg mesa u BiH (*Madi*), 5 proizvođača mineralnih voda su već više od 10 godina laureati najprestižnijih svjetskih nagrada za kvalitet njihovih proizvoda. Upravo je razvoj netradicionalnih industrijskih grana na području općine Tešanj došao kao posljedica izrazite poduzetnosti pojedinaca koji su prvobitnu akumulaciju kapitala realizirali kroz trgovačku djelatnost, a potom pristupili pokretanju pre-rađivačke djelatnosti.

Razvoj uslužnog sektora punu ekspanziju doživio je kroz trgovačku djelatnost i bankarski sektor, kroz najavu okrupnjavanje većeg broja domaćih građevinskih firmi u konzorcij na projektnom pristupu i postojanje većeg broja štamparija. Veoma izražena diversifikacija privredne strukture predstavlja veliku snagu ovog prostora - kroz izraženu sposobnost da u narednom periodu generiraju nove djelatnosti koje do sada nisu predstavljale dio ovdašnje privredne slike. Ohrabrujuća činjenica je da navedene djelatnosti nastaju kao dio strategije stvaranja lanca vrijednosti u postojećoj privrednoj strukturi i supstituiranja postojećeg uvoza.

2.5 Poljoprivreda

Zemljište, šume, vode i mineralne sirovine značajni prirodni resursi koji će se sigurno i dalje koristiti kao razvojne mogućnosti općine Tešanj.

Na području općine Tešanj poljoprivredom se bavi oko 5.500 domaćinstava - 20.000 stanovnika, uzgojem stoke, peradi, pčela, te voćarskim i povrtlarskim kulturama.

U privatnom sektoru gotovo 80% registriranih firmi na području općine Tešanj ima u opisu svoje djelatnosti i poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, skoro sve se bave isključivo trgovinom. Proizvodnja je uglavnom organizirana u privatnom sektoru i, uz sve izneseno, karakterizira je usitnjenost posjeda, odsustvo intenzivne obrade i primjene savremenih agrotehničkih mjera, proizvodnja uglavnom za vlastite potrebe, neorganiziran plasman tržišnih viškova i nepostojanje industrijskih kapaciteta za njihovu primarnu preradu i daljnju finalizaciju.

Na području općine Tešanj u periodu 1977-1981. godine vršen je novi premjer zemljišta i u okviru tih radova katastarsko klasiranje i bonitiranje zemljišta. Prema načinu iskorištavanja, plodna zemljišta na našoj općini svrstana su po kulturama u njive, voćnjake, livade, pašnjake i šume razvrstane u klase od I do VIII, te postoji i kategorija neplodnih zemljišta.

Prikaz površina zemljišta po klasama dat je u slijedećoj tabeli.

Plodna zemljišta

Zemljište po klasama	I klasa m ²	II klasa m ²	III klasa m ²	IV klasa m ²	V klasa m ²	VI klasa m ²	VIII i VIII klasa m ²	Ukupna površina m ²	Ukupan katastar. prihod KM
Ukupno:	978.315	13.036.465	48.468.497	31.046.321	27.946.988	21.111.888	6.410.312	148.998.786	2.541.208,91

Pregled površina neplodnih zemljišta

Vrsta zemljišta	Površina
Zemljište pod zgradama	1.095.603,00 m ²
Magistralni putevi	175.997,00 m ²
Regionalni putevi	468.085,00 m ²
Lokalni putevi	484.903,00 m ²
Ulice	54.797,00 m ²
Nekategorisani putevi	4.520.548,00 m ²
Vodotoci	2.548.664,00 m ²
Ostalo neplodno zemljište	5.156.894,00 m ²
Ukupno neplodnog zemljišta	14.505.491,00 m ²

Radi što racionalnijeg i planskog korištenja zemljišta - Općina Tešanj pristupila je planskom upravljanju i korištenju zemljišta izradi planskih dokumenata kojima je određeno svrsishodno organiziranje,

korištenje i namjena zemljišta, te mjere i smjernice za zaštitu prostora. Ukupna površina zemljišta koja je donesenim planskim aktima predviđena za gradnju iznosi oko 1/3 cjelokupne površine općine i zauzima uglavnom zemljišta koja su prirodno kvalitetna za obradu.

Prema katastarskim podacima, od ukupne površine poljoprivrednog zemljišta na području općine Tešanj prema kategoriji korištenja oranice zauzimaju 7 815 ha, voćnjaci 728, livade 777 ha i pašnjaci 568 ha. Raspložive poljoprivredne površine predstavljaju značajan potencijal za razvoj stočarstva, voćarstva i ratarstva.

Ukupna površina zemljišta: 16.000 ha

- u privatnom vlasništvu: 11.500 ha

- u državnom vlasništvu: 4.500 ha

2.5.1 Stočarstvo

U stočarstvu je posebno razvijena proizvodnja mlijeka, kojom se bavi najveći broj gazdinstava. Većina gazdinstava uzgaja od 1 do 6 muznih krava, manji broj ih ima 7 i više grla. Dva gazdinstva su u 2011. godini registrirala svoje farme. Otkup mlijeka vrše mljekare *Saraj-milk* Maglaj, *ZIM Zenica*, *IMMER Gradačac*, *Promet i prerada* Tuzla, *OPZ Zlatna kap* Jelah koja i proizvodi sireve. Značajan doprinos razvoju i unapređenju proizvodnje mlijeka dalo je i udruženje žena poljoprivrednica usorsko-tešanjskog kraja kroz otkup mlijeka za mljekaru Tuzla. Trenutno je za prikupljanje i skladištenje mlijeka osigurano 29 laktofriza.

U preradarskoj proizvodnji firma *Madi* Tešanj bavi se otkupom i preradom mesa brojlera. Sa područja tešanjске općine otkupi godišnje 550.000 grla; *Agrobis* uzgaja brojlere u jednom turnusu 12.000 grla; *Ekofarm*, farma koka nosilja, godišnje proizvede 3.000.000 jaja.

Krajem 2011. godine u Mrkotiću je osnovana i savremena farma firme *Zlatno pile*, sa kapacitetom od 40.000 brojlera po turnusu.

O zdravstvenom stanju stočnog fonda brinu tri privatne veterinarske stanice.

2.5.2 Voćarstvo

U voćarskoj proizvodnji posljednjih je godina evidentan porast ulaganja u zasnivanju zasada intenzivnih voćnjaka (veći broj sadnica po jedinici površine), a dominantne voćne vrste su šljiva, jabuka i kruška. Zasnovani voćnjaci su uglavnom površine 0,2-0,6 ha, dok je manji broj gazdinstava zasnovao zasade površine hektar i više. Trenutno na općini ima oko 50 ha mlađih intenzivnih voćnjaka.

Posljednjih godina evidentan je porast proizvodnje u zaštićenom prostoru - plastenicima. Manji broj bavi se proizvodnjom za vlastite potrebe, dok su ostali tržišno orijentirani i posjeduju plastenike površine 250-1000 m². Danas je ova proizvodnja zasnovana na oko 3,5 ha.

Firma *Edas-plast* bavi se proizvodnjom plastenika i presadnica voća.

2.5.3 Ratarstvo

U ratarskoj proizvodnji se najviše siju kukuruz i pšenica, od povrtlarskih kultura krompir, kupus i luk - pri čemu je zadržan tradicionalni način proizvodnje.

U povrtlarstvu je značajan napredak ostvaren u proizvodnji krastavaca - kornišona, gdje je u 2011. godini zasijano oko 15 hektara, a otkupljeno oko 600 tona. Educirano je i certificirano 47 poljoprivrednika za proizvodnju u zaštićenom prostoru.

Radi razvoja i unapređenja postojeće proizvodnje - na području općine u 2011. godini realiziran je *Program novčanih poticaja primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji* izdvajanjem budžetskih sredstva u iznosu od 250.000 do 300.000 KM, i to je urađeno šestu godinu uzastopno.

2.5.4 Šume

Šume i šumsko zemljište zauzimaju 30,3% ukupne površine teritorije općine Tešanj. Nešto više od polovine ukupne površine šumskog zemljišta nalazi se u državnom vlasništvu (2.554 ha), a na privatne šume otpada površina 2.407 ha i iste pripadaju gospodarskoj jedinici Tešanj kojom gazduje Šumsko privredno društvo Zeničko-dobojskog kantona Zavidovići.

Prema vrsti, na našoj teritoriji zastupljene su šume bukve, čiste šume jele/smrče, te mješovite šume jele, smrče i bukve, hrasta kitnjaka i lužnjaka. Analize strukture drvene mase naših šuma ukazuju da je drvena masa vrlo nepovoljna, da 66% od ukupne mase otpada na ogrevno drvo, 34% na tehničko drvo, sa tendencijom daljeg opadanja količina kvalitetne drvene mase.

2.5.5 Vode

Vode općine Tešanj predstavljaju slijedeći vodotoci:
- dio rijeke Bosne (koja teče istočnim rubom općine) u dužini od oko 4 km,

- rijeka Usora u dužini od oko 14 km, s tim da je u dužini od oko 5 km općina Tešanj dijeli sa općinom Usora.

Najduže i najveće pritoke rijeke Usore jesu rijeka Tešanjka, Trebačka rijeka, te Radušica, Talin potok, Grgin potok, Golubovac i potok Lužanjka.

Može se reći da su, za sada, najviše iskorištene vode rijeke Usore gradnjom izvorišta za snabdijevanje vodom stanovništva i industrijskih pogona, te površinski zahvat u Crnom vrhu, na pritoci rijeke Tešanjke.

Brojni su prirodni izvori pitke vode, kao što su Guber u Jablanici, Ključ u Crnom vrhu, Izvor u Putešiću, Ježevac u Kaloševiću, Stubanje u Bobarama, Ponikva u Šijama, Studenac u Trepču.

2.5.6 Mineralni izvori

U posljednje vrijeme posebno interesantnom pokazala se eksploatacija mineralnih voda, za čiji kvalitet su u svijetu dobivene i brojna priznanja. Značajna izvorišta mineralnih voda nalaze se u području Crnog vrha, Dolca, Gornje Raduše i Orašje Planja.

Mineralne vode zasigurno su jedan od prirodnih i privrednih resursa po kojima je Tešanj danas poznat i koji je postao dio novog ukupnog poslijeratnog imidža ove sredine, te su primjer dobro iskorištenog prirodnog resursa. Trenutno se preradom voda u Tešnju bavi pet koncesionara: *Celvik, Oaza, Princess, Tešanjaska vrela - Tešanjski dijamant, Zema - Tešanjski kiseljak*.

Njihovim, ali i velikim uspjehom ove sredine mogu se smatrati:

- legalizacija eksploatacije vode i rada kroz odgovarajuća odobrenja i koncesije;

- pokretanje i realizacija značajnih investicija u proizvodnju kod većine ovih subjekata usmjeren je prije svega na izgradnju proizvodnih hala i nabavku savremene opreme za preradu i pakiranje voda, dostizanje visokog kvaliteta uopće, te certificiranje ovih poslovnih subjekata i njihovih proizvoda u skladu sa međunarodnim standardima kvaliteta;

- osvajanje novih tržišta (osobito kroz rastući izvoz).

Ovakav resurs nije moguće iskoristiti bez maksimalnog kvaliteta finalnog proizvoda i dobrog marketinga. U tom pravcu sve nabrojane firme napravile su u novije vrijeme značajne pomake. Dostignutim stepenom razvoja proizvođači mineralne vode stvorili su realne pretpostavke za uspješnu realizaciju mogućih zajedničkih programa u budućnosti (zajednički proizvodi, robne marke, zastupanje vodećih proizvođača pića u BiH, licencirana proizvodnja i drugo).

2.6 Turizam

Turizam kao djelatnost ima perspektivu u cijeloj Bosni i Hercegovini i jedna je od strateških grana razvoja identifikovana i u planovima Evropske unije. Diversifikacijom tržišta turizma nastali su specifični oblici i usmjerenja u turističkoj djelatnosti (rekreativni, ekstremni, banjski, vjerski, kulturni...). Analizirajući usmjerenost jedne zajednice ka razvoju turizma, mora se voditi računa o ključnim pretpostavkama za ovu djelatnost (turistička infrastruktura, atraktivnost ponude, ljudski i organizacioni kapaciteti...), te na osnovu toga bazirati strateška usmjerenja u razvoju zajednice, pripremati programme i projekte.

Analizirajući prilike na prostoru općine Tešanj i iskustva i interese u razvoju turizma, moguće je ustvrditi da u prošlosti turizam na ovim prostorima nije bio naročito razvijen, ali i da u posljednje vrijeme dobiva na intenzitetu. Novi intenzitet aktivnosti i nova snaga usmjerena u obnovu kulturnog naslijeđa, uz neke druge aspekte nematerijalne kulture - promijenile su mnogo toga. Sve su češće jednodnevne posjete i upoznavanje ovdašnjeg kulturnog naslijeđa. Poslovna saradnja dovodi sve više ljudi u Tešanj, a oni, uz ostvarenje poslovnih kontakata, žele upoznati i zajednicu sa kojom posluju. Uz to, treba imati u vidu da za razvoj turizma važnu ulogu može imati obnova i dalji razvoj banjskog lječilišta u susjednoj općini Teslić (*ZTC Kardial*), koje je najveće ovakve vrste u Bosni i Hercegovini. Veliku prednost za brži razvoj turizma može predstavljati i saobraćajnica M17 kojom u vrijeme ljetnih sezona dnevno prođe oko 20.000 vozila. Sve ovo može biti šansa za privlačenje većeg broja turista. Osnovni magnet za turiste u Tešnju predstavlja kulturno naslijeđe (nacionalni spomenici Stari grad, Sahat-kula, Ferhadija džamija, Eminagića konak...).

Kulturno naslijeđe se sve češće oblikuje kao proizvod i nudi na tržištu. Ovakav koncept tretira kulturu (uključujući i kulturno naslijeđe) i turizam kao prirodne partnere. Uvažavajući u potpunosti i bez rezerve primarne ciljeve zaštite kulturnog naslijeđa, neosporno je da postoje i da su kulturni spomenici sve intenzivnije u fokusu kreatora i korisnika turističke ponude. U posljednjih desetak godina takva pažnja usmjerava se i na nivou Vijeća Evrope, Evropske unije i UNESCO-a.

Kraj prošlog i početak novog stoljeća označen je ozbiljnim planskim dokumentima koji nastoje pronaći održivo zajedništvo kulturnog naslijeđa i ekonomskih interesa izraženih kroz turizam. Ovo treba posmatrati u kontekstu prilika, primjerice - stanje Gradine pružalo je mogućnosti da se posvećenije

razmišlja i o drugim ciljevima obnove kulturnog naslijeđa.

Već u području kulture naznačeno je da Tešanj ima bogato kulturno-historijsko naslijeđe, kako u materijalnoj tako i nematerijalnoj kulturi.

Nesumljivo, turizam kao *grana poslije industrije* treba da dobije prioritetno mjesto u strategiji razvoja. Nema turizma bez dobrih prostornih planova, kvalitetnih sadržaja i infrastrukture koja ih podržava, te ekologije kao krune svih tih sadržaja.

Tešanj ima veliku šansu za razvoj turizma - koji može biti profitabilan i omogućiti nova zapošljavanja. Turističke resurse treba koristiti, a Općina mora osigurati uslove za određene projekte i dozvole. Mnogo naših ljudi zainteresirano je da uloži i otvori nova radna mjesta u ovim oblastima.

Treba djelovati istovremeno u više pravaca:

- revitalizacija Gradine,
- revitalizacija Stare čaršije,
- izgradnja pristupnih puteva i parkinga,
- izgradnja smještajnih kapaciteta (kao restoranskih i kulturnih sadržaja),
- uređenje svih ostalih sadržaja turizma u gradu (spomenici kulture, vjerski i kulturni objekti),
- uređenje Kiseljaka kao turističko-rekreativnog centra u sklopu Crnog vrha kao rekreativne zone i šetališta sa mnogo lijepih rekreativnih staza,
- izgradnja odmarališta u Planjama,
- izgradnja zatvorenog gradskog bazena u blizini dvorane, po mogućnosti olimpijskih dimenzija,
- izgradnja sportskih zona na Jelahu u blizini Usore, po mogućnosti na Rastokama, i drugo.

2.7 Tržište rada

Zaposlenost i nezaposlenost

Godina	Zaposleni	Nezaposleni
2008.	8.473	
2009.	8.122	
2010.	8.350 ili 16,8% +4,77% u odnosu na ZDK	7.788 ili 48,98% (od toga žena 3.191) - 0,75% u odnosu na ZDK
2011.	8.846 + (1145 u inostranstvu) + (1.000 "na crno" - procjena) ¹⁶ - 6,1% u odnosu na FBiH	7.778 (- 1.000) ili 47,6% (od toga žena 3.228) - 2,2% u odnosu na FBiH

Školska sprema nezaposlenih (2011. godina)

Bez osnovne	2.811
Osnovno obrazovanje	367
Srednje obrazovanje	4.445
Više obrazovanje	35
Fakultetsko obrazovanje	130

16 Podaci Poreske uprave, Tešanj (godišnje poreske prijave)

Starosna struktura nezaposlenih (2011. godina)

Do 18 godina	284
19-25	1.350
25-30	1.165
30-40	1.882
40-50	1.752
Preko 50	1.345

Treba uzeti u obzir i činjenicu da:

- dio zaposlenih vezan je za sektor sive ekonomije,
- već duže vrijeme isključivu moć zapošljavanja ima privatni sektor,
- sistem poticaja zapošljavanja nije zadovoljio potrebe privrede zbog svojih manjkavosti u alokaciji sredstava namijenjenih poticaju zapošljavanja (često su ona dobivana ovisno o mogućnosti ostvarivanja uticaja na odgovarajućim nivoima raspodjele korištenja i korištena u svrhu legaliziranja radnih mjesta koja su realno već postojala, ali nisu bila prikazana),
- sistem kontrole *rada na crno* neefikasan je, a nedovoljno oštar režim sankcija stimulira ovaj vid sive ekonomije i utaje (rizike manipuliranja čini relativno malim), odnosno očekivane posljedice neprijavlivanja radnika čini čak prihvatljivim.

U vezi sa pitanjem zapošljavanja i nezaposlenosti treba istaći još dvije činjenice:

- evidencije su sasvim nepouzdanе i stoga ne mogu biti uzete za meritorne kod bilo kakve ozbiljnije analize, što je vidljivo i iz javnih osvrta na ovu neuređenu oblast, te kompetentnih ocjena koje govore da dio stvarno zaposlenih nije prikazan, kao i to da je dio prividno uposlenih lažno prikazan (status radnika *na čekanju* ukinut je, ali statusi nekih firmi nisu neriješeni),
- činjenica da nemamo kvalitetnu evidenciju niti uređeno tržište rada, pa sve i da su pokazatelji povoljniji - to ni malo ne umanjuje težinu problema nezaposlenosti i sve socijalne i općedruštvene, a pogotovo individualne posljedice egzistencijalne ugroženosti nezaposlenih.

2.8 Poduzetništvo

Metaloprerađiva je jak oslonac cjelokupne privrede, ali i ostale djelatnosti (konfekcija, obuća, namještaj i dr.) mogu biti daleko konkurentniji, razvijajući prateću oblast male privrede. BiH će vremenom ući u EU. Do tog momenta trebamo razviti dovoljan broj malih proizvodnih kapaciteta koji će u tim uslovima moći prihvatiti i mnogo ozbiljnije poslove. Tešanj ima više firmi koje mogu služiti kao poluga razvoja, kako velikih tako i malih kapaciteta.

U okviru Udruženja privrednika, na paritetnoj osnovi, sklapanjem međusobnih ugovora kao i ugovora sa malim proizvodnim firmama, moguće je ubrzati razvoj. Ukoliko se to riješi kao jedinstveni strateški proces stimulisan od zajednice, mogao bi u narednih 10 godina dati velike rezultate. Broj uposlenih bi se mogao značajno uvećati, posebno zbog slijedećih činjenica:

- model je već isproban i nije novost - viđen je već u Sloveniji, a i u Tešnju;
- imamo dovoljno znanja za određene oblasti (*staro* znanje - firme koje egzistiraju);
- imamo potrebnu bazu - stručnu školu koju bi trebalo reorganizirati u smislu poboljšanja znanja struke (mnogo više praktične nastave);
- ljudi nemaju straha od posla i Evrope (komunikacija).

Koncept razvoja male privrede prihvaćen je strategijom razvoja, tako da postavljene elemente iz te strategije o stimulaciji početka biznisa i utvrđivanje i uređenje industrijskih zona, kao i druge elemente koji su ukomponovani u prostorne i druge planove po oblastima, treba nastaviti razvijati kroz postojeće projekte i vršiti redovno preispitivanje istih, vodeći računa o turizmu, ekologiji i poljoprivredi. Svi ovi elementi važni su i mogu biti ključni za sredinu ugodnog življenja.

2.8.1 Poduzetnička infrastruktura i industrijske zone

Kako bi se stvorili što prihvatljiviji uslovi za zasnivanje biznisa, u Tešnju su dosene odluke o izgradnji privrednih zona.

2.8.2 Poslovna zona Ciglana

Nalazi se na 3,5 hektara, od kojih je 1,7 ha nepokriveno proizvodnim pogonima. Pet firmi ne može dobiti dozvolu za gradnju zbog tri dalekovoda koji prelaze preko ovog prostora, a njihovo premještanje je planirano. Na ovom prostoru rade 22 firme sa oko 700 zaposlenih

2.8.3 Poslovna zona Glinište

Regulacioni plan poslovne zone Glinište tretira područje definirano *Prostornim planom općine Tešanj 2007-2020*. usvojenim na Općinskom vijeću 29.9.2009. godine kao proizvodna zona Jelah - Rosulje.

Prostor obuhvaćen regulacionim planom smješten je između magistralnog puta M-4 Doboj-Jelah-Teslić-Banjaluka na sjeveru, regionalnog puta RP-474 Jelah-Tešanj na jugu, i postojećih lokalnih saobraćajnica na istoku i zapadu.

Poslovna zona Glinište važan je općinski projekt kojim se investitorima omogućuje dugoročno rješavanje pitanja poslovnog prostora i poslovno povezivanje, a općini i njenim stanovnicima osiguravaju se nova radna mjesta, proizvodnja, potrebne robe i usluge, te finansijski prihodi koji omogućavaju prvenstveno komunalni i privredni razvoj općine.

U cilju stvaranja pogodnog ambijenta za investiciona ulaganja i kvalitetnog opremanja predmetnog zemljišta, planiranom infrastrukturom potrebno je izraditi investiciono-tehničku dokumentaciju za izgradnju saobraćajnica, oborinske i fekalne odvodnje, telekomunikacijske mreže i javne rasvjete, trafostanicu, elektroenergetske i vodoopskrbne mreže.

Kao osnovni razvojno-lokacijski potencijali ove zone prepoznati su povoljan saobraćajni položaj i mogućnost lakšeg infrastrukturnog opremanja prostora zahvaljujući neposrednoj blizini postojeće proizvodne zone Jelah.

Na površinama proizvodno-poslovnih zona, definisanim *Prostornim planom*, dozvoljene su djelatnosti koje nemaju ili imaju određen negativan uticaj na životnu sredinu, odnosno industrijske djelatnosti iz 1. i 2. kategorije uticaja na životnu sredinu, kao i sve vrste uslužnih djelatnosti.

Ukupna površina obuhvata plana je oko 76,16 ha.

Regulacionim planom poslovne zone Glinište, zbog preopterećenja postojeće TS 35/10 kV Jelah i zbog planiranog vršnog opterećenja od 24 MW za područje Jelaha, kroz programske elemente PP Općine Tešanj zacrtana je izgradnja nove TS 110/x kV Jelah koja treba da se izgradi umjesto postojeće TS 35/10 kV Jelah. Da bi se izgradila nova TS 110 kV Jelah, neophodno je proširenje postojeće parcele na kojoj je već izgrađena postojeća TS 35/10 kV. Potrebna površina parcele za buduću TS 110/20 kV Jelah iznosi dodatnih cca 4.000 m². Planirano je da se nova 110 kV trafo-stanica gradi prema uslovima Elektroprenosa BiH, sa sjeveroistočne strane postojeće TS Jelah.

Kako se u budućnosti planira intezivna izgradnja poslovne zone, a zbog nemogućnosti adekvatnog napajanja iz postojeće TS, prvenstveno bi trebalo istu riješiti kako je navedeno u regulacionom planu.

Regulacionom planom poslovne zone Glinište definisano je da će Gradske Toplane Tešanj izraditi tehno-ekonomsku analizu izgradnje toplifikacionog sistema za predmetno područje, kako bi se vidjela ekonomska opravdanost i isplativost takvog sistema.

Studijom ekonomske opravdanosti za dodjelu koncesije za distribuciju gasa na području općine Tešanj - Mjesna zajednica Jelah i datim idejnim rješenjem gasnog sistema za Jelah predviđeno je da se isti

veže na buduće trase gasovoda kroz općinu Tešanj za planirani magistralni gasovod od Slavenskog Broda-Dervente-Modriče-Doboja-Teslića. Ovo rješenje je dugoročno i neizvjesno, pa su stoga nužna i druga rješenja.

Dok se ne stvore svi potrebi uslovi da bi se izvela planirana gasifikacija ili toplifikacija ovog prostora, potrebna toplotna energija za planirane objekte može se ostvariti iz individualnih toplotnih izvora. Iz gore navedenih razloga gasifikacija i toplifikacija poslovne zone nije obrađena u ovom pregledu.

Usvojen je urbanistički plan, realizaciju usporava privatno zemljište koje čini veći dio zone.

2.8.4 Poslovna zona Vila

Regulacionim planom Poslovna zona Vila utvrđena je jedinstvena namjena površine (privreda) u skladu sa namjenom postojećih i novoplaniranih objekata i sadržaja u okviru koje su zastupljene slijedeće površine:

- a) građevinske površine 30,25 ha
- b) saobraćajne površine 6,27 ha
- c) zelene površine 7,74 ha
- d) vodene površine sa obaloutvrdom 2,23 ha

Regulacionim planom predviđene su 63 građevinske parcele na kojima je predviđena izgradnja objekata poslovno-proizvodne namjene, osim jedne parcele na kojoj je zadržan stambeni objekat, te saobraćajne, vodne i druge površine na kojima nije predviđena gradnja. Trenutno je na 20 parcela plan priveden u potpunosti ili djelimično i iste imaju površinu cca 8,5 ha. U privatnom vlasništvu je 20 građevinskih parcela ukupne površine od cca 6,00 ha, koje nisu privedene namjeni i na kojim nema izgrađenih objekata. U državnom vlasništvu, a na kojim je kao korisnik upisano neko fizičko ili pravno lice, je 18 građevinskih parcela površine cca 7,00 ha koje nisu privedene namjeni. U državnom vlasništvu gdje je kao korisnik upisana Općina je 5 građevinskih parcela ukupne površine cca 2,5 ha. Ostala površina u iznosu od cca 21 ha odnosi se na saobraćajne

Zona regulacionog plana Poslovna zona Vila, bruto površine 45,33 ha raspolaže sa ukupno 2,3 ha (23.140,26 m²) saobraćajne površine, što predstavlja svega 5% bruto-površine obuhvaćene regulacionim planom. Saobraćajne površine djelomično su uređene, bez razdvojenih kolskih i pješačkih površina od kojih 19.679,06 m², tj. 85% - čine uređene površine i 3.461,2 ha su neuređene, makadamske i zemljane površine.

Poslovna zona Vila nalazi se uz trasu lokalnog puta Tešanj-Medakovo-Tešanjka, koji čini okosnicu

saobraćaja za ovo područje. Uz ovu konstataciju, može se reći da su uslovi za dobru saobraćajnu povezanost ovog područja sa gradskim i prigradskim centrima povoljni. Povezanost ovog područja na gradsku mrežu saobraćajnica, kao i na magistralnu mrežu (M-4), ostvaruje se preko jednog putnog pravca (lokalni put Tešanj-Medakovo-Tešanjka), a povezanost sa magistralnim putem M17 ostvaruje se lokalnim putem Tešanj-Medakovo-Šije. Od velikog je značaja za poslovnu zonu Vila plan kojim će izgradnja autoceste, ili Koridora V-C, imati priključenje iz Tešnja u naseljenom mjestu Medakovo, a što je samo 2,5 km udaljenosti od poslovne zone.

Vodosnabdijevanje Poslovne zone Vila odvija se vodovodnom mrežom kojim upravlja komunalno preduzeće *Rad* Tešanj. Sa glavne vodovodne mreže napajanje poslovne zone odvija se preko rasteretne komore Bukve, zapremine $V = 60 \text{ m}^3$, koja je spojena sa rezervoarom Krndija zapremine $V = 400 \text{ m}^3$. Ovo područje snabdijeva se vodom sa rasteretne komore Bukve koje obuhvata visinsku zonu od 200 do 240,0 m.n.m.

Kanalizaciona mreža položena je u postojeće ili novoprojektovane saobraćajnice, dok su glavni fekalni kolektori postavljeni pored saobraćajnice Tešanj-Tešanjka (FK1) i ispod radne zone (FK2). Na padinskim djelovima postavljen je veći broj revizijskih okana zbog izrazito strmog terena (kaskadni sistem odvodnje otpadnih voda). Kanali za fekalne otpadne vode omogućuju priključenje svih korisnika na ovu odvodnu mrežu. Oborinska kanalizacija pokriva sve saobraćajnice, parkirališta i ostale prostore za koje postoji potreba za odvodnju oborinskih voda.

2.9 Tešanjaska razvojna agencija

Općina Tešanj osnovala je razvojnu agenciju (TRA) krajem 2009. godine - sa ciljem da Općina ima kompetentan i osposobljen tim koji će raditi na pripremi aplikacija na putu ka EU integracijama. Primarna zadaća TRA je iznalaženje vanjskih izvora finansiranja infrastrukturnim projektima (realizaciji strateških ciljeva), kao i podrška privredi i poljoprivredi iz okvira svojih kompetencija.

2.10 Investicije

Investicija koje su u pripremi ili se očekuju slijedeće su:

1. Prihvatanje, odvod i prečišćavanje otpadnih voda na cijelom području općine Tešanj, cca 50 miliona KM, prva faza: 2013-2018: 25 miliona KM,

2. Nove količine pitke vode, dodatnih 30 l/s: cca 800.000 KM
3. Vodosnabdijevanje - Medakovo-Trepče, O. Planje, Hrvatinići, Raduša: cca 3 miliona KM,
4. Ulaganje u industrijske zone: cca 3 miliona KM (Glinište),
5. Završetak objekta biblioteke: 600.000 KM
6. JPP, Centar-Tešanj (hotel i ostali sadržaji): 3 miliona KM,
7. JPP, Centar-Jelah (usaglašavanje u toku): 3 miliona KM,
8. Infrastruktura saobraćaj (Jelah, treća traka Bukva, ostalo): 3 miliona KM,
9. Ulaganja u elektrosistem: 3 miliona KM
10. Novi pogoni (*Alpina-Bromy, MHBA, Nord Ent, AS...*): 7 miliona KM

2.11 Društvena infrastruktura

2.11.1 Obrazovanje

Na području Ze-do kantona oblast obrazovanja regulirana je Zakonom o osnovnoj školi i Zakonom o srednjoj školi, te je njima definirana potpuna nadležnost Kantona po pitanju osnivanja i upravljanja radom osnovnih i srednjih škola. U slučaju osnovnih škola ovo je u suprotnosti sa Zakonom o principima lokalne samouprave u FBiH, po kojem je osnovno obrazovanje u nadležnosti jedinica lokalne samouprave. Stoga je trenutna nadležnost Kantona u osnovnom obrazovanju od Ustavnog suda FBiH proglašena neustavnom, ali do promjena u nadležnosti još nije došlo.

Predškolski odgoj i obrazovanje u nadležnosti su Općine. Bez obzira na stvarnu nenadležnost, Općina je u prethodnim godinama svoj interes u osnovnom i srednjem obrazovanju ostvarivala putem finansijske podrške u kapitalnim i tekućim investicijama u školskim objektima, jer postoji svijest da su ulaganja u obrazovanje dugoročna investicija.

2.11.1.1 Predškolski odgoj i obrazovanje

Trenutni nivo razvijenosti predškolskog odgoja nije zadovoljavajući. Na području općine postoje dvije registrovane institucije i jedna u procesu registracije, koje se bave predškolskim odgojem i obrazovanjem. Riječ je o privatnim predškolskim ustanovama, smještenim u privatne objekte. Općina na polugodišnjem nivou podržava rad ovih ustanova, sa tendencijom razvoja preciznijih i jasnijih kriterija kojima će se podrška davati prema korisnicima. Prosječno, u ovim obdaništima boravi 131 dijete sa pro-

stora cijele općine. Usvajanjem Zakona o predškolskom odgoju na nivou BiH propisana je obaveza da djeca u posljednjoj godini pred polazak u školu moraju boraviti u obdaništu minimalno 150 sati. Zakon još nije u primjeni, a kantonalni zakon postavio je za ovu oblast određene rokove koji nisu realni.

Ranije namjenski građena zgrada dječijeg obdaništa nije u funkciji, jer je u njoj smještena Opća biblioteka, a od septembra 2011. godine i nekoliko odjeljenja srednje škole. Pretpostavka za vraćanje objekta prvobitnoj namjeni jeste dovršetak gradnje novog objekta biblioteke, te obnova i sanacija objekta. Nadležnost za osnivanje ustanova predškolskog odgoja ima lokalna zajednica, a stručni nadzor vrši Pedagoški zavod Zenica.

2.11.1.2 Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje u 9 osnovnih škola na području općine pohađaju 4.973 učenika¹⁷ razvrstana u 221 odjeljenje. Nastava se odvija u 9 matičnih i 11 područnih škola/objekata, u kojima je zaposleno 325 uposlenika. Obrazovno-odgojni proces na prostoru općine odvija se u slijedećim osnovnim školama:

Veći dio objekata građen je krajem 70-tih i početkom 80-tih godina prošlog vijeka, te postoji mnogo problema sa kojima se susreću ove ustanove: starost objekata, neadekvatno održavanje - nedovoljno ulaganje u školske objekte, nedovoljna infrastrukturna opremljenost školskih objekata i dr.

Bez obzira na stalna nastojanja za poboljšanjem, evidentno je da postoje neujednačeni uslovi u svim školama na području kantona, pa i na prostoru općine, a najizraženiji problemi su loše i zastarjele instalacije, neuređena školska dvorišta, nedostatak četiri sportske sale, ali i slaba opremljenost preostalih sala, problem nedostatka školske opreme i nastavnih učila.

U proteklim godinama Općina je finansirala ili sufinansirala niz projekata u osnovnim školama, a vrlo je važno istaći da su roditelji učenika u posljednje dvije godine često bili pokretači i sufinansijeri određenih projekata. Iz ugla njihove angažovanosti ovakav pristup treba pohvaliti, no to istovremeno ukazuje na činjenicu da je neophodan veći angažman osnivača škola u rješavanju njihovih problema. U saradnji sa menadžmentima škola, Općina je izradila planski dokument - *Studiju razvoja školske infrastrukture*, u kojem su predstavljene potrebe i planovi obnove i razvoja školske infrastrukture na području

¹⁷ Informacija o završetku školske 2010/2011. godine i početku 2011/2012. godine u osnovnim i srednjim školama na prostoru općine Tešanj, Općina Tešanj, septembar 2011. godine, br. 03-38-5-3125/11.

općine do 2025. godine. Kao najveći problem ispostavlja se potreba gradnje potpuno novog objekta za osnovnu školu u Medakovu.

Po pitanju uspjeha ostvarenih u učenju moguće je izraziti zadovoljstvo, jer su na takmičenjima u znanju učenici ostvarili dobre pojedinačne rezultate, te je moguće poboljšanje i na nivou zajednice.

2.11.1.3 Srednje obrazovanje

Za potrebe srednjeg obrazovanja na području općine Tešanj osnovane su i djeluju tri srednje škole:

- Gimnazija "Musa Ćazim Ćatić",
- Srednja tehnička škola, i
- Mješovita stručna škola.

Srednje škole na području općine pohađa 2.492 učenika svrstanih u 85 odjeljenja. Sve srednje škole rade u jednom objektu. Ovaj objekat izgrađen je 1984. godine kao namjenski, sa 30 projektovanih učionica za kabinetsku nastavu, sa školskim radionicama za praktičnu nastavu i bibliotekom. Naknadno je urađen Aneks srednjih škola (završen krajem 2003.) koji raspolaže sa oko 450 m² učioničkog prostora. Sve tri škole ističu izražen problem nedostatka prostora i smatraju da je neophodno povećati prostor na sadašnjem objektu ili, kao bolju varijantu, predlažu dislociranje jedne od škola na drugu lokaciju.

Izgradnjom sportske dvorane i osnivanjem JU Sportsko-rekreacioni centar svi učenici srednjih škola imaju normalne uvjete za odvijanje sati tjelesnog odgoja.

Značajan problem svih srednjih škola predstavlja nedostatak opreme i učila koja jedva zadovoljavaju minimum, a što iziskuje i racionalno korištenje opreme i nastavnih učila.

Srednja tehnička škola obrazuje kadar za 5 zanimanja četvrtog stepena, a u njoj se vrši obrazovanje učenika po programima slijedećih tehničkih škola:

1. Medicinska škola, IV stepen sa zvanjima: medicinska sestra (tehničar), akušersko-gineološka sestra - tehničar, farmaceutski tehničar;
2. Ekonomska škola, IV stepen, ekonomski tehničar;
3. Elektrotehnička škola, IV stepen, elektrotehničar energetike;
4. Mašinska tehnička škola, IV stepen, mašinski tehničar;
5. Građevinska tehnička škola, IV stepen, građevinski tehničar.

Škola trenutno raspolaže sa 11 učionica, 6 kabineta, jednom radionicom i bibliotekom. Školi nedostaje oprema za kabine medicinske struke, hemije i

biologije (za kabinet hemije kompletirana je oprema, ali nije u cijelosti montirana zbog skučenosti prostora). Škola ne raspolaže specijaliziranom radionicom elektrotehničke i mašinske struke, već je raspoloživi prostor prilagodila praktičnoj nastavi ovih struka, sa skromnom opremom koja ne zadovoljava standarde potrebne za ove radionice.

Mješovita srednja škola nastala je promjenom naziva Srednje stučne škole od strane Vlade Zeničko-dobojskog kantona na sjednici održanoj 17.6.2009. godine. Nakon izvršene transformacije, u ovoj školi obrazuju se učenici trećeg i četvrtog stepena. Nastavni planovi i programi su osavremenjeni i modernizirani, razvijeni su po medularnoj strukturi, u skladu sa standardima koji se primjenjuju u zemljama Evropske unije (EU-VET i GTZ).

U sastavu Mješovite srednje škole postoje slijedeće porodice i stručna zanimanja:

1) Poljoprivreda i prehrana hrane (porodica)

- poljoprivredni tehničar, cvjećar-vrtljar, prehrambeni tehničar, veterinarski tehničar (IV stepen)

2) Tekstil i kožarstvo

- tekstilni tehničar (IV stepen)
- krojač, obućar (III stepen)

3) Elektrotehnika

- tehničar za mehatroniku, elektrotehničar računarstva (IV stepen)
- električar (III stepen)

4) Ekonomija, pravo, administracija i trgovina

- poslovno-pravni tehničar (IV stepen)
- trgovac (III stepen)

5) Mašinstvo i obrada metala

- automehaničar, zavarivač, plinski i vodinstalater, metalostrugar, instalater, obrađivač metala rezanjem (III stepen)

6) Geodezija i građevinarstvo

- monter suhe gradnje, keramičar, zidar-fasader-izolater (III stepen)

7) Šumarstvo i obrada drveta

- stolar (III stepen)

8) Ugostiteljstvo i turizam

- kuhar, konobar (III stepen)

9) Saobraćaj

- tehničar drumskog saobraćaja (IV stepen)
- vozač motornih vozila (III stepen)

10) Ostalo

- frizer (III stepen)

Mješovita srednja škola dijeli objekat sa ostale dvije srednje škole, te prostorom, kao ni ostale srednje škole, ne zadovoljava potrebe definisane pedagoškim standardima. Djelimično su poboljšani uslovi rada gradnjom i dogradnjom objekta poljoprivredne škole u naselju Dolac. Školi nedostaje oprema za kabinete biologije, hemije, fizike i stranih jezika, dok je opremljenost ostalim učilima na zadovoljavajućem nivou. Škola raspolaže savremenim kabinetima: za mehatroniku, za informatiku (dva), za obuku na cnc mašinama, multimedijalnu učionicu, laboratoriju za ispitivanje sastava zemljišta, kabinet za prehrambenu tehnologiju, savremeno opremljene radioničke prostore za frizere, stolare, zavarivače, električare, kao i mehanizacijom i opremom za plastičku proizvodnju cvjećar-vrtlar.

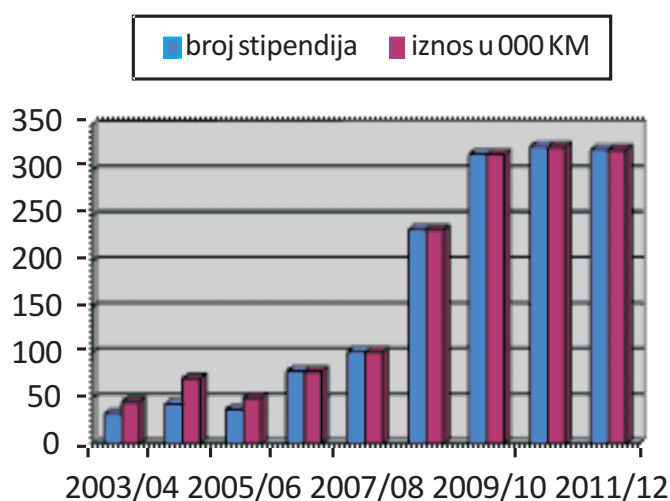
Programi dokvalificiranja, preobuke, stručnog usavršavanja redovno se obavljaju u Mješovitoj srednjoj školi. Posljednjih je osam godina ova škola pokrenula intenzivne aktivnosti na većem povezivanju s tržištem rada. U bliskoj saradnji s Tešanjskom razvojnom agencijom (TRA), Biroom za zapošljavanje Općine Tešanj i kompanijama iz lokalnog i regionalnog okruženja, te uz stručnu, finansijsku i tehničku podršku domaćih i međunarodnih organizacija i drugih subjekata - u periodu od 2004. godine do danas kroz različite programe i projekte Škola provodi brojne obuke i osposobljavanje kadrova za potrebe poslodavaca i tržišta rada.

Programi obuke razvijani su na zahtjev poslodavaca (uglavnom zbog uvođenja novih tehnologija), a obučeni kandidati su kroz dopunsko obrazovanje i stručno usavršavanje osjetili korist, jer su stekli nove kompetencije koje im omogućavaju brže zapošljavanje. Preduzeća su dobila bolju - motiviranu i obučenu radnu snagu. Uspostavljena je jača veza sa tržištem rada, unaprijeđena izrada i dizajniranje programa obuke, poboljšana upisna politika za redovne učenike i sl.

Projekat *Stipendije svima* strateški je značajan za budućnost i očekujemo prve generacije ovako odškoloranih studenata.

Pozitivni primjeri stipendiranja mladih ohrabrujući su. Ipak, veliki broj poduzeća još uvijek ni izbliza ne upošljava onoliko stručnih ljudi koliko je neophodno za dugoročni opstanak i razvoj. Nivo plaća i uvjeta za rad menadžera često nisu adekvatni, a često ne postoji unutarnje organiziranje preduzeća koje bi osiguralo pravilnu distinkciju vlasnik-menadžer i omogućilo da funkcije privrednog društva budu kvalitetno "pokrivene", sa jasno definiranim poslovima i ovlaštenjima.

Akadska godina	Broj stipendija	Iznos sredstava
2003/04.	33	45.759 KM
2004/05.	44	71.760 KM
2005/06.	38	51.570 KM
2006/07.	80	80.000 KM
2007/08.	101	101.000 KM
2008/09.	235	235.000 KM
2009/10.	318	318.000 KM
2010/11.	326	326.000 KM
2011/2012.	323	323.000 KM
UKUPNO	1.175	1.552.089 KM

Pregled studenata za 2010/11. godinu po fakultetima:

Fakultet	Broj
ekonomski	57
filozofski	35
pedagoški	26
pravni	24
saobraćajni	20
medicinski	19
mašinski	13
prirodno -matematički	12
ostalo	94

2.11.2 Kultura

U općini Tešanj najvažnije institucije kulture su općinske javne ustanove Centar za kulturu i obrazovanje, Opća biblioteka i Muzej.

Tešanj je mjesto sa dugom historijom. Bogat je kulturno-historijskim naslijeđem koje, zbog svog značaja, sve više postaje predmetom interesa turista. Formiranjem JU Muzej Tešanj jula 2010. godine i njegovim dosadašnjim radom stvoreni su uslovi za prikupljanje, čuvanje, održavanje i prezentaciju kulturnih dobara tešanjskog prostora. Osnivanjem Muzeja osigurani su uslovi za zaštitu kulturno-historijske baštine, kao i za očuvanje kulturnih i tradicijskih vrijednosti tešanjskog kraja i njihovu prezentaciju.

Odlukom o transformaciji ustanove Narodni univerzitet, koju je Općinsko vijeće Tešanj donijelo 7.5.1996. godine, osnovana je JU Centar za kulturu i obrazovanje. Propisane osnovne djelatnosti Centra jesu: kinofikacija sa masovnim oblicima kulture (pozoriše, koncerti, izložbe, književni programi i dr.), izdavaštvo, obrazovanje, bibliotečka djelatnost (do 2001. godine kada je biblioteka izdvojena u posebnu JU), te zaštita spomenika i muzejska djelatnost (do osnivanja Muzeja kao nove JU). Pored kontinuirane uspješne realizacije navedenih djelatnosti (npr. objavljeno je 130 novih knjiga, priređeno 100 različitih izložbi, organizirano 15 naučnih i drugih skupova, održano više stotina raznovrsnih književnih programa), u Centru su osmišljene i inicirane tri svakogodišnje općinske manifestacije: *Tešanjско proljeće*, *Ljeto u Tešnju* i *Dani grada Tešnja*.

Prvi tragovi javnog bibliotekarstva u Tešnju prisutni su od kraja 19. i početka 20. stoljeća kroz rad i organizovanje kiraethana-čitaonica. Navodi se da je 1870. godine ustanovljena čitaonica u Tešnju. 1946. godine osnovana je Narodna biblioteka koja danas nosi ime Opća biblioteka. Od posebne važnosti za rad i razvoj ove biblioteke je godina 1968. kad se knjižni fond znatno obogatio, jer je Općina izdvojila sredstva za kupovu privatne biblioteke književnika i kulturnog poslenika Hamida Dizdara (1907-1967.) koja čini zasebnu cjelinu u Biblioteci kao "Fond Hamida Dizdara". Pored ovog, u biblioteci se nalaze fondovi knjiga i rukopisa na orijentalnim jezicima, kao i pokloni mnogih Tešnjaka. Cjelokupni fond Biblioteke danas sadrži nešto više od 65.000 knjiga, 6.000-7.000 bibliotečkih jedinica periodičnih publikacija i druge bibliotečke građe.

Najveće finansijske investicije bile su u obnovi kulturno-historijskog naslijeđa: Stari grad, Eminagića-konak, džamija Ferhadija, novo spomen-obilježje "Musala", iluminacija, nova zgrada biblioteke. Ukupna vrijednost investicija je oko četiri miliona KM, a izvori finansiranja su strani fondovi (MDGF, EU), Federacija BiH, ZDK i učešće budžeta Općine Tešanj.

2.11.3 Sport

Sport je od velikog značaja za pravilan razvoj djece i omladine, a takođe i za društveno-političku zajednicu koja kroz realiziranje javnog interesa u sportu nastoji postići i podići na viši nivo zdravlje građana, posebno djece i omladine, te osoba sa tjelesnim invaliditetom, kao i sportskih aktivnosti kojima se postižu vrhunski sportski rezultati.

Na području općine Tešanj postoji 26 udruženja sa sportskim predznakom. Kao krovna organizacija pojavljuje se udruženje Sportski savez općine Tešanj u koje je uključeno 19 udruženja, sa tendencijom uključivanja i ostalih. U ova udruženja uključen je 1.761 član različitih dobnih skupina.

Izgradnjom Sportske dvorane na području općine Tešanj stvorena je značajna pretpostavka za razvoj sporta, unapređenje rekreacije građanstva i povoljniji uslovi za odvijanje nastave tjelesnog odgoja za oko 2.500 srednjoškolaca. Odlukom Općinskog vijeća iz 2006. godine osnovana je Javna ustanova Sportsko-rekreativni centar, kojoj je na upravljanje predat objekat novoizgrađene Sportske dvorane, tako da postoji ustanova koja radi na pripremi i stvaranju uslova za rad sportskih klubova. Finansijske mogućnosti najprije, pa i drugi faktori, uticat će na budućnost ove ustanove. Uz adekvatnu podršku lokalne zajednice, moguće je očekivati proširenje sadržaja za sport i rekreaciju. Trenutno Općina izdvaja sredstva za plaćanje termina za treninge i prvenstvene utakmice dvoranskih sportova, tako da su uslovi rada sportskih klubova bitno poboljšani.

Na prostorima općine u posljednjih nekoliko godina učinjeni su značajni naponi da se obezbijede uslovi za podršku radu i razvoju sporta. Mrežu objekata sporta i fizičke kulture čini 5 zatvorenih sportskih objekata (površine 2.180 m²), što je nedovoljno za oko 6.500 učenika osnovnih škola.

Otvorene sportske terene čini 5 stadiona za veliki nogomet (površine po stadionu od 7.000 do 8.000 m², ukupno 35.000 do 40.000 m²), 12 poligona za mali nogomet po lokalnim sredinama (površine oko 11.907 m²), 8 otvorenih sportskih poligona uz osam osnovnih škola (površine 11.907 m²), te privatna otvorena kupališta na pojedinim lokalitetima. Tu su i dva terena za tenis sa tartan-podlogom. Nogometne stadione održavaju i njima upravljaju sportski klubovi sa sjedištima u Tešnju i Mekišu (*TOŠK*), Jelahu (*Borac*), Tešanjci (*Pobjeda*) i Šijama (*Napredak*).

Pored redovnih ligaških takmičenja i turnira u zemlji i inostranstvu u kojima učestvuju takmičari i klubovi iz naše općine, organizuju se i velika sportska takmičenja od kojih su najznačajnija:

1. Promocija sporta općine Tešanj, u organizaciji Sportskog saveza općine Tešanj,
2. Evropski kup u kickboxingu "Tešanj open" - organizator Centar borilačkih sportova Tešanj,
3. Nogometni turnir "Tešanj" - NK *TOŠK* Tešanj,
4. Memorijalni nogometni turnir "Sakib Subašić Manga" - NK *Borac* Jelah,
5. Memorijalni nogometni turnir "Ibrahim Đonlagić" - NK *Borac* Jelah,
6. Malonogometni novogodišnji turnir - NK *Pobjeda* Tešanjka,
7. Memorijalni rukometni turnir "Fuad Prnjavorac Fudo" - RK *Bosna TS* Tešanj,
8. Ljetna škola košarke - KK *Gradina Koteks Trica* Tešanj,
9. Memorijalni kikbox turnir "Adem Omaha" - Klub borilačkih sportova *Borac* Jelah,
10. Karate kup "Tešanj open" - Karate klub *Unija* Tešanj,
11. Teniski kup "Tešanj open" - Teniski klub *Wolley* Tešanj,
12. Male olimpijske igre - Udruženje pedagoga fizičke kulture općine Tešanj.

Većina od ovih manifestacija već su postale tradicionalne i prepoznatljive, predstavljaju pozitivan primjer uspješnog predstavljanja ne samo tešanskog sporta već i same općine Tešanj, naših prirodnih ljepota i vrijednosti, te poznate tešanske gostoljubivosti.

2.11.4 Zdravstvena zaštita

Prema podacima Zavoda za zdravstvo Ze-do kantona, zdravstveno osiguranje na općini Tešanj koristi 36.352 korisnika i članova njihovih porodica. U sistem zdravstvenog osiguranja nije uključeno oko 11.000 stanovnika, što predstavlja jedan od najizraženijih problema u zdravstvenoj zaštiti stanovništva.

Na području općine primarna zdravstvena zaštita organizovana je u:

- Domu zdravlja Tešanj,
- privatnim poliklinikama *Medicus* i *Huskić*,
- privatnim ordinacijama kao dopunska djelatnost: ginekološka i dermatološka,
- 7 privatnih zubarskih ordinacija,
- 18 apoteka (od kojih je jedna sa državnim kapitalom - *Tefarm* - gradska apoteka sa 5 područnih).

Sistem zdravstvene zaštite upotpunjen je sa 11 ambulanti porodične medicine organizovanih u mjesnim zajednicama općine, a nadgradnju čitavom sistemu primarne zdravstvene zaštite pruža Opća bolnica, vršeći usluge sekundarne zdravstvene zaštite.

Opći statistički pokazatelj koji govori o kvaliteti zdravstvene zaštite na jednom području je odnos broja stanovnika i broja ljekara. Ako računamo samo odnos broja ljekara u javnim ustanovama i broj stanovnika, dolazimo do podatka da jednom ljekaru pripada oko 915 stanovnika. Treba reći da je odnos značajno povoljniji, jer postoje i privatne medicinske ustanove na području općine (poliklinike *Medicus* i *Huskić* i veći broj manjih privatnih ordinacija). Prema ovom stanju, Tešanj se ubraja u red općina u Federaciji BiH koje imaju bolji prosjek. Slična je situacija i sa odnosom broja bolesničkih postelja i broja stanovnika, prema kojem je Tešanj među prvih 10 općina u Federaciji BiH.

Pored porodične medicine (16 ambulanti), u Domu zdravlja organizovane su sve prateće grane medicine koje čine primarnu zdravstvenu zaštitu: služba za zdravstvenu zaštitu djece i omladine, služba za zdravstvenu zaštitu žena, služba hitne medicinske pomoći, pneumoftiziološka zdravstvena zaštita, služba za bolesti usta i zuba, centri za rehabilitaciju u zajednici (mentalno zdravlje i fizikalna medicina i rehabilitacija), higijensko-epidemiološka i laboratorijska služba.

U Domu zdravlja organizirana je specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita angažovanjem vlastitog kadra iz slijedećih medicinskih grana: oftalmologija, otorinolaringologija, neurologija, dermatovenerologija, medicna rada, pedijatrija i pedodoncija.

Tehnička opremljenost je na zadovoljavajućem nivou i posebno se unapređuje posljednjih godina nabavkom savremenih dijagnostičkih aparata, sanitetskih vozila, kompjuterske opreme i dr.

Opća bolnica Tešanj registrirana je 1994. godine i locirana u dijelu prostora Doma zdravlja. Danas Opća bolnica raspolaže sa 220 bolesničkih postelja raspoređenih na slijedećim odjeljenjima i službama: Odjeljenje za interne bolesti, neurologiju i izolaciju akutnih psihoza, Odjeljenje pulmologije, Odjeljenje hirurgije, Odjeljenje dječije hirurgije, Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo. Uz stacionarni bolesnički dio, Opća bolnica pruža i konsultativno-specijalističke zdravstvene usluge, iz (1) interne medicine: kardiologija, gastroenterologija, endokrinologija i dijabetologija, reumatologija, alergologija i imunologija, nefrologija; (2) pulmologija, grudna hirurgija; (3) hirurgija: urologija, ortopedija, abdominalna hirurgija, dječija hirurgija; (4) pedijatrija; (5) ginekologija, akušerstvo, UZV, kolposkopija, citologija; (6) transfuziologija; (7) neurologija i psihijatrija; (8) oftalmologija.

Dijagnostičke i radiološke usluge pružaju se kako za bolničke tako i za vanbolničke pacijente, iz oblasti:

- biohemijsko-hematološke dijagnostike, imunologije, alergologije i autoimunih bolesti, endokrinih bolesti, onkoloških bolesti (tumor markeri);
- radiološka dijagnostika: radiografija, skopija, CT dijagnostika, UZV dijagnostika, Color Doppler dijagnostika, mamografija, kontrastna snimanja;
- funkcionalna dijagnostika iz respiratornih i kardiovaskularnih bolesti: spirometrija, ergometrija, UZV srca, Color Doppler, holter monitoring Ekg-a;
- služba mikrobiologije: TBC, kvantiferon test, hemokulture, parazitologija, testiranje životnih namirnica;
- transfuziologija: prikupljanje krvi i krvnih sastojaka, njihovo testiranje i njihova primjena u liječenju, test na insulin, testovi na transmisione bolesti;
- služba za patologiju pruža usluge iz citologije i patohistološke analize preoperativno i postoperativno;
- endoskopski kabinet: bronhoskopija, gastrokopija, kolonoskopija, uz dijagnostičke pruža i terapijske zdravstvene procedure.

Dijalizni centar pruža usluge dijalize od 1992. godine i trenutno su u programu dijalize 43 pacijenta. U istom centru vrši se i dijagnostička priprema pacijenta za transplantaciju bubrega.

Bolnička apoteka, sterilizacija, prosektura sa mrtvačnicom - smješteni su u tehničkom dijelu bolnice. Bolnica ima vlastitu kuhinju za ishranu bolesnika i restoran za uposlenike, vlastiti vešeraj, te rezervni agregat za električnu energiju.

Administrativni dio sa tehničkom službom, menadžmentom, pravnom i ekonomskom službom.

Navedena odjeljenja i službe sa pratećim administrativno-tehničkim dijelom smješteni su u prostoru od blizu 8.000 m².

Bolnica ima 220 uposlenika, od toga 39 doktora medicine (25 specijalista i subspecijalista, 7 na specijalizaciji, a 7 u svojstvu odjeljenjskih doktora). U bolnici je 121 zdravstveni radnik od kojih je 23 sa završenom višom medicinskom školom i zdravstvenim fakultetom, a 14 njih je sa priznatim statusom VŠS. 60 uposlenika je nemedicinske struke. Dakle, odnos broja ljekara, zdravstvenog kadra po broju bolesnika, daleko je ispod standarda Evropske unije.

Iz navedenog se vidi da Opća bolnica Tešanj prostorno ne zadovoljava kriterije broja kvadratnih metara po bolesničkom krevetu, što zahtijeva traženje rješenja za proširenje prostora u skladu sa normativima.

Promocija zdravog načina života i zaštita zdravlja obezbjeđenjem efikasnih, sigurnih i kvalitetnih lije-

kova i pružanjem apotekarske usluge svakom pacijentu misija je apotekarstva u svijetu. Shodno svojoj svrsi, razvijena je mreža apotekarske djelatnosti kojom je dosta dobro, ali ne u potpunosti ravnomjerno, pokriven naša općina. Zakon o apotekarskoj djelatnosti utvrdio je da apoteke mogu biti osnovane od općine, kantona, domaćeg i stranog fizičkog ili pravnog lica u svim oblicima svojine, te da u svojoj strukturi može imati i različite organizacione oblike. Na prostoru naše općine radi 18 apoteka, od kojih je pet u sastavu JU Apoteka i CMS Tefarm Tešanj, a ostale su u privatnom vlasništvu.

Sve apoteke imaju pravo snabdijevanja pacijenta i lijekovima sa esencijalne liste, što znači da su u ugovornom odnosu sa ZZO Ze-do kantona. Ugovorni odnos u našem kantonu je jedan od najlošije riješenih odnosa u Federaciji BiH, najlošije plaćena usluga po izdatom receptu (preračunato iz marže) i najduži period čekanja naplate (7 do 8 mjeseci). Sve ovo, međutim, ne smije biti razlog da apotekarstvo odustane od aktivnosti koje podrazumijevaju ulaganje u kvalitet, modernizaciju rada prema najsavremenijim svjetskim standardima kojim bi mogli zadovoljiti potrebe korisnika za zdravljem kroz moderne apoteke otvorenog tipa, uz neposredan kontakt sa pacijentom. U maju 2012. godine federalni ministar zdravlja donio je *Pravilnik o bližim kriterijima prostora, opreme i kadra za otvaranje apoteka* - kojim je regulirana mogućnost otvaranja. Apoteke su, naime, mogle biti otvorene na bilo kojoj lokaciji, bez obzira na potrebe lokalne zajednice za ovom djelatnošću. Ovim pravilnikom mogućnost otvaranja apoteke je utvrđena uvođenjem demografskih kriterija i kriterija udaljenosti, tako da se prva apoteka može otvoriti na području na kojem živi 3.000 stanovnika, a svaka slijedeća za 5.000 stanovnika i na udaljenosti od 400 metara

2.11.5 Socijalna zaštita

Socijalna zaštita jedna je od najsloženijih oblasti društvenog života i, kao takva, ustavom i zakonom definirana je kao djelatnost od posebnog društvenog interesa.

Novi pristupi definicije socijalne zaštite usmjereni su ka poboljšanju socijalnog statusa građana na ličnom, porodičnom i širem socijalnom planu i doživljavaju je kao snagu koja jača društvenu koheziju i njeguje neovisnost i sposobnost ljudi da pomognu sami sebi. Poimanje socijalne zaštite u novijem vremenu vezuje se za prevazilažanje socijalne isključenosti. Socijalna isključenost predstavlja izuzetan problem, jer u pozadini ovoga leže nejednakosti u dohotku, obrazovanju i zdravlju.

Socijalna zaštita na području općine Tešanj provodi se putem JU Centra za socijalni rad. Pored Centra za socijalni rad, u području socijalne zaštite rade općinske službe (naročito socijalna zaštita boračkih populacija), a velik doprinos daju i mnogobrojna udruženja građana (*Oslonac*, *Crveni križ*, Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama, *Crveni polumjesec* i dr.). Nevladina organizacija *Oslonac* rješava stambenu problematiku socijalno ugroženih porodica, dok ostala udruženja uglavnom pružaju materijalnu podršku pojedincu i porodici iz određenih kategorija.

Centar za socijalni rad

Centar za socijalni rad Tešanj osnovan je 1982. godine kao izraz nastalih potreba i zahtjeva da se stručno, sistemski, organizirano i planirano rješava problematika iz oblasti socijalne, dječije i porodične zaštite stanovništva naše općine.

Djelatnost ustanove definirana je nizom zakona i podzakonskih akata.

Prema zakonskim odredbama, najznačajniji poslovi i zadaci Centra za socijalni rad su:

- rješavanje zahtjeva za ostvarivanje prava u oblasti socijalne i dječije zaštite u prvostepenom postupku;
- rješavanje zahtjeva za ostvarivanje prava u oblasti zaštite porodice sa djecom;
- neposredno pružanje usluga socijalnog i drugog stručnog rada, savjetodavnih usluga i stručne pomoći pojedincima i porodicama;
- pripremanje i provođenje odgovarajućih oblika i mjera socijalne i porodično-prave zaštite;
- otkrivanje i praćenje socijalnih potreba građana u cilju poduzimanja adekvatnih mjera njihove zaštite, putem planiranja i programiranja.
- razvoj i unapređenje preventivnih aktivnosti koje doprinose sprečavanju i suzbijanju socijalnih problema zajedno sa drugim vladinim i nevladinim organizacijama;
- poslovi koji su Zakonom i drugim propisima stavljeni u nadležnost organa starateljstva u odnosu na maloljetne izvršioce krivičnih djela.

Rad CSR-a se u cijelosti finansira iz budžeta Općine, kao i pojedini oblici socijalne zaštite. Drugi oblici socijalne zaštite finansiraju se iz budžeta Kantona i Federacije.

Pregled broja korisnika socijalne zaštite putem Centra za socijalni rad u 2010. i 2011. godini

R.br	OPIS	2010.	2011.
1.	Stalna novčana pomoć (trenutno)	101	97
2.	Pomoć i njega od strane drugog lica (neratni invalidi)	902	798
3.	Djeca bez roditeljskog staranja - smještaj u drugu porodicu	8	6
4.	Smještaj u ustanove socijalne zaštite (djeca i odrasli)	51	50
5.	Jednokratne novčane pomoći (Općina i Kanton) i subvencija za ogrev	1.316	1.361
6.	Korisnici prava na zdravstvenu zaštitu	544	286
7.	Naknade civilnim žrtvama rata (porodična i lična)	152	153
8.	Naknada umjesto plaće ženi - majci koja je u radnom odnosu	170	180
9.	Jednokratna pomoć ženi - majci koja nije u radnom odnosu - oprema i prehrana novorođenog djeteta do 6 mjeseci starosti	210	170
10.	Kućna njega i pomoć u kući (pilot projekat)	15	15
11.	Vršenje starateljstva i nadzor (maloljetnici bez roditeljsko staranja i lica lišena poslovne sposobnosti)	66	66
12.	Poboljšanje uslova za srednje obrazovanje učenika (stipendije)	20	20
13.	Usluge socijalnog i drugog stručnog rada	7.552	8.552
14.	Novčana naknada za pomoć i njegu od strane drugog lica	0	125
15.	Dodatak na djecu	1673	1820
	UKUPNO	12.678	14.049

Pregled korisnika drugih usluga Centra za socijalni rad Tešanj

R.br.	OPIS	2010.	2011.
1.	Zaštita braka i porodice (posredovanje pri razvodu braka i konfliktnih bračnih prilika)	263	353
2.	Stalno starateljstvo i starateljstvo za posebne slučajeve	88	98
3.	Usvojenje (potpuno, nepotpuno)	2	1
4.	Djeca i omladina u sukobu sa zakonom	52	51
5.	Zaštita žrtve nasilja	13	10
6.	Zaštita djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama	382	384
7.	Zaštita lica sa društveno negativnim ponašanjem	17	22
8.	Lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je usljed posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite	850	956
9.	Nadzor nad vršenjem roditeljskog staranja	25	21
10.	Stara lica bez porodičnog staranja	180	174
11.	Zaštita duševno oboljelih lica	15	17
UKUPNO		1.887	2.091

2.11.6 Nevladin sektor

U općini Tešanj djeluje više udruženja u oblasti nevladinog sektora. Udruženja djeluju u skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama BiH (*Sl. glasnik*, br. 32/01, 42/03, 63/08), odnosno Zakonom o udruženjima i fondacijama u FBiH (*Sl. glasnik FBiH*, br. 45/02 i 85/07), kao i u skladu sa Statutom udruženja i drugim relevantnim dokumentima.

Imajući u vidu činjenicu da zakon o udruženjima građana u BiH i FBiH ne reguliše oblast saradnje lokalne samouprave sa nevladinim sektorom niti propisuje obavezu njihovog finansiranja od strane lokalne samouprave, Općina Tešanj je preduzela aktivnosti na izradi propisa koji će nadomjestiti ovu pravnu prazninu. Osnovni motiv za aktivnosti u ovoj oblasti predstavlja nedvosmisleno opredjeljenje Općine da podrži rad i razvoj nevladinog sektora na svojoj teritoriji, imajući u vidu zajednički interes i zajedničke vrijednosti koje ostvaruju nevladin i javni sektor u cilju razvoja demokratskog društva. Upravo navedeni razlozi motivisali su Općinu da budžetom predvidi određeni iznos sredstava za raspodjelu nevladinim i drugim organizacijama, a Općinsko vijeće da donese Odluku o kriterijima, načinu i postupku raspodjele sredstava nevladinim organizacijama. Na taj način se stimuliše razvoj nevladinog sektora, čiji je prioritetan cilj podizanje kvaliteta života građana i razvoj građanske - demokratske svijesti. Sadržina dokumenta *Polazne osnove za rad Komisije za saradnju sa nevladinim organizacijama i dodjelu sredstava za programe i projekte nevladinih organizacija* predstavlja osnovu za normativno uređivanje odnosa i preduzimanje aktivnosti Općine Tešanj na planu saradnje sa nevladinim organizacijama.¹⁸

¹⁸ *Strategija razvoja Općine Tešanj 2007-2015*, Općina Tešanj, 2007. godina

Dakle, Općina ima potpisan Sporazum o saradnji između Općinskog vijeća, Općinskog načelnika i nevladinih organizacija br: 02-49-1-5150/09 od 16.11. 2009. godine, što govori u prilog činjenici da Općina nevladin sektor doživljava kao partnera u radu i realizaciji određenih projekata.¹⁹

Tome svjedoči nevladin sektor koji je ovdje u većoj mjeri razvijen. Na ovom području ima 106 registrovanih nevladinih organizacija. U općini djeluje 19 udruženja koja se direktno ili indirektno bave socijalnom zaštitom. Nevladine organizacije su odlukama Općinskog vijeća prema statusu podijeljene na: udruženja od posebnog interesa (18 udruženja), sportska udruženja (27), udruženja u kulturi (11) i ostala udruženja (50). Sportska udruženja djeluju u području nogometa, ženskog i muškog rukometa, košarke, odbojke, tenisa, kick boxa, šaha, ribolova, streljaštva, invalidnih sportova itd. Udruženja u kulturi uključuju kulturno-umjetnička društva, pozorište, tamburaški sastav i udruženje muzičara. Područja djelovanja ostalih udruženja su različita: uzgajivači sitnih životinja, pčelari, lovci, motoristi, turizam i starine, ekologija, mladi, prevencija ovisnosti i sl. Udruženja od posebnog interesa su, prema odlukama Općinskog vijeća, prepoznata kao najznačajnija udruženja, te se njima obezbjeđuje kontinuirana podrška iz budžeta Općine. Udruženja od posebnog interesa i njihova područja rada prikazani su u slijedećoj tabeli:

¹⁹ *Strategija razvoja socijalne zaštite 2012-2017*, Općina Tešanj, mart 2012. godine

Spisak NVO od posebnog interesa

R.br.	Naziv udruženja	Područje rada
1	Organizacija porodica šehida i poginulih boraca	socijalna zaštita i statusna pitanja
2	Organizacija RVI	socijalna zaštita i statusna pitanja
3	UBNOR Tešanj	socijalna zaštita i statusna pitanja
4	<i>Zlatni ljiljani</i>	socijalna zaštita i statusna pitanja
5	<i>JOB Unija veterana</i>	socijalna zaštita i statusna pitanja
6	UG invalida rada	socijalna zaštita i statusna pitanja
7	Udruženje slijepih i slabovidnih osoba	integracija i pomoć slabovidnim i slijepim osobama
8	<i>Sugar</i>	društvo za borbu protiv dijabetesa
9	<i>Povratak</i>	udruženje povratnika i raseljenih osoba
10	<i>Crveni križ</i>	
11	UG hroničnih bubrežnih bolesnika	populacija bubrežnih bolesnika
12	<i>Crveni polumjesec</i>	humanitarni rad
13	<i>Dječija ambasada</i>	preregistrovani - edukacija mladih
14	Dobrovoljno vatrogasno društvo Jelah	zaštita i spašavanje ljudi
15	<i>UŽ Naša porodica</i>	udruženje žena, briga o porodici i populaciji žena, pomoć Srebrenici
16	NHU <i>Oslonac</i>	pomoć u stambenom zbrinjavanju socijalno ugroženih
17	Udruženje penzionera Tešanj	socijalna zaštita i statusna pitanja
18	Udruženje otpuštenih radnika iz RH	statusna pitanja

Za ovdašnji nevladin sektor karakterističan je veliki broj udruženja čija se područja rada preklapaju. Zbog toga strukturu ovog sektora čini veći broj organizacija sa malom finansijskom moći, i često sa malim brojem članova. To svakako utiče na postizanje slabijih rezultata u odnosu na one koji bi se postizali u slučaju snažnijih organizacija. Ovo je posebno evidentno kod boračkih udruženja koja su prema statusu svrstana u udruženja od posebnog interesa, što podrazumijeva kontinuiranu budžetsku podršku Općine.

2.11.7 Mladi

Pojam *mladi ljudi* u različitim zemljama ima različito određenje i značenje u zavisnosti od činilaca kao što su: vrijednosno-kulturna opredjeljenja, socio-ekonomski uslovi života, obrazovne karakteristike, politička opredjeljenja i slično.

Savjet Evrope smatra osobu mladom do njene 30. godine, a po Zakonu o mladima Federacije BiH pod mladima se podrazumijevaju mladi ljudi dobi od 15. do 30. godine.

Učešće mladih ljudi u svim sferama javnog života i razvoj strategija za mlade na državnom i lokalnom nivou podstiču i promovisu Savjet Evrope, Evropski omladinski forum, Evropska komisija, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (OSCE), Međunarodni savjet nacionalnih omladinskih politika/strategija za mlade i slične međunarodne organizacije, pa

tako imamo niz dokumenata koji se bave ovim pitanjima kao što su Evropska povelja o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou, Bijela knjiga za mlade, Rezolucija o Evropskoj omladinskoj politici/strategiji za mlade, i slično.

Zakon o mladima Federacije BiH takođe na svoj način uređuje ovu oblast i definiše pojmove politike prema mladima i strategije prema mladima i obavezuje svaku općinu u Federaciji BiH da pristupi izradi strategije prema mladima u svojoj općini. To u praksi nije čest slučaj uzimajući u obzir činjenicu da je relativno mali broj općina u Federaciji BiH ovoj temi posvetilo dovoljnu pažnju.

Prema članu 4 pomenutog zakona, "strategija prema mladima jeste dokument institucija vlasti s programskim pristupom djelovanjima prema mladima, što uključuje definisane potrebe mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije". Član 7. definiše pravo mladih na pravovremenu informaciju o svim pitanjima koja su od interesa za njih, pa tako svi nivoi vlasti u Federaciji BiH imaju obavezu održati javne rasprave i konsultacije uz učešće predstavnika/ca različitih struktura mladih u procesu usvajanja:

- određene sektorske politike prema mladima,
- programa djelovanja za mlade,
- strategije prema mladima,
- dijela budžeta koji se tiče pitanja mladih.

Članovi 26. i 27. preporučuju kako se definiše, usvaja i provodi strategija prema mladima i na koje se oblasti odnosi strategija. Također, definišu šta sve sadrži strategija prema mladima -programe djelovanja koji uključuju ciljeve, aktivnosti, nadležne institucije i dr.

Želimo napomenuti, ma koliko se drugačija slika gradila o mladima, da su se mladi na području općine Tešanj u prethodnih 5 do 10 godina organizovali kroz različite formalne ili neformalne subjekte i inicijative. Djelovali su aktivno koliko im je to omogućavala sredina u kojoj žive, rade i djeluju, kao i trenutni socio-ekonomski razvoj općine. Općina Tešanj budžetski je podržala projekte udruženja mladih i neformalnih grupa mladih putem javnih poziva, a zajedno sa Omladinskom bankom i fondacijom *Mozaiik* razvijen je održiv mehanizam dugogodišnje podrške. Uz to, Općina Tešanj je prva općina u BiH koja je osigurala stipendije svima u posljednje četiri godine, a po nevladinoj organizaciji CCI Sarajevo 2010. godine bila je na drugom mjestu u BiH po odnosu prema mladima.

Dostupnost informacija je pristupa u različitim oblastima, ali ne i dovoljna, pogotovo u ruralnim sredinama i u određenim oblastima. Mladi ne analiziraju dovoljno kvalitetno dostupne informacije, što dovodi do toga da ih i ne upotrebljavaju.

Mladi najčešće imaju potrebu za informacijama o mogućnostima pri zapošljavanju i obrazovanju, te o mogućnostima za provođenje slobodnog vremena. Pored televizije, za informacije o obrazovanju mladi najčešće koriste internet, a štampane medije za informacije u vezi sa zapošljavanjem, političkim i kulturnim dešavanjima, te stipendijama, sa povećanom tendencijom korištenja interneta kao primarnog kanala informisanja, u generalnom smislu. 30% mladih u BiH posjeduje priključak na internet, dok ih dvije trećine koristi internet. Na prostoru općine Tešanj mladi se informišu o različitim temama putem radija i televizije (46%), interneta (33%), putem štampe (16%), dok ostatak od 5% mladih ne zanima aktuelna dešavanja.

17% mladih na području općine Tešanj je društveno aktivno, dok je njih 40% spremno se aktivno uključiti u određeni volonterski ili društveni angažman. 25% mladih ne znaju mehanizme ili načine na koji se mogu društveno angažovati, dok je njih 18% nezaintersovano.

2.11.8 Vjerske zajednice

Djelovanje vjerskih zajednica ima specifičan značaj u lokalnom razvoju. Općinska uprava je spremna za podršku punoj autonomiji i neovisnosti

vjerskih zajednica, a u skladu s budžetskim mogućnostima duži period izdvaja i određena sredstva za njihove kapitalne projekte.

Na području općine Tešanj djeluju tri vjerske zajednice:

- Islamska zajednica,
- Katolička crkva, i
- Srpska pravoslavna crkva.

Islamska zajednica

1. Broj vjerskih objekata i vrsta:
 - 1.1. džamija 38
 - 1.2. mesdžida 26
 - 1.3. mektepskih učionica (samostalni objekti, u sastavu džamije ili mesdžida) 52
 2. Broj mezarja i površina:
 - 2.1. vakufska mezarja 95 (obuhvaćena samo vakufska mezarja, nisu obuhvaćena brojna manja privatna mezarja)
 3. Broj vjernika u evidenciji:
 - 3.1. u braku: 22.600
 - 3.2. udovaca-udovica nosilaca domaćinstva: 2.920
 - 3.3. odraslih muških neoženjenih starijih od 23 godine: 1.520
 - 3.4. učenika muslimana u osnovnoj školi: 4.901
 - 3.5. učenika muslimana u srednjoj školi: 2.471UKUPNO: 34.412
- (Napomena: jedan broj vjernika i dalje je prijavljen u susjednim medžlisima Teslić i Doboj, a žive na području Medžlisa IZ Tešanj)
4. Broj službenika i školska sprema:
 - 4.1. vjerski službenici: VSS 19; VŠS 1; SSS 16
 - 4.2. administracija: VSS 1; VŠS 1; SSS 2
 - 4.3. ukopna djelatnost: SSS 1
 - 4.4. ugostiteljska djelatnost: SSS 4Ukupno uposlenika: 45

Katolička crkva (Župni ured u Jelahu)

1. Broj vjerskih objekata i vrsta:

crkve: 2 (Župska u Jelahu i Filijalna u Tešnju)
kapela: 6 (3 na grobljima u Dobropolju, Jevadžijama i Rosuljama, 2 u Potočanima i 1 u Vukovu)
2. Broj grobalja i površina:

katolička groblja: 3 (Dobropolje: površina 2.000 m², Jevadžije: površina 2.500 m² i Rosulje: površina 1.000 m²)
3. Broj vjernika u evidenciji:

ukupan broj oko 1.200 katolika

4. Broj službenika i školska sprema:
jedan vjerski službenik - župnik, VSS, i jedna sestra katehistica, SSS.

Srpska pravoslavna crkva

1. Broj vjerskih objekata i vrsta:
pravoslavni hramovi - 2 (hram Pokrova Presvete Bogorodice u Tešnju i filijalni hram Svete velikomučenice Nedelje na groblju u Rosuljama)
2. Broj grobalja i površina:
pravoslavna groblja: 10, i to
 - groblje Kosa, KO Raduša, površina 929 m²,
 - groblje Kulica, KO Raduša, površina 125 m²,
 - groblje Ljeskovac, KO Rosulje, površina 1.682 m²,
 - groblje, KO Dž. Planje,
 - groblje Kose, KO Tešanj 2, povr. 16.414 m²,
 - groblje Rakovci, KO Trepče, povr. 3.351 m²,
 - groblje Gaj, KO Vitkovci G., povr. 4.083 m²,
 - groblje Gajanovo brdo, KO Vitkovci Donji, površina 3.523 m²,
 - groblje Orašje, KO Vitkovci Donji, površina 1.501 m²,
 - groblje Vis, KO Vrela, površina 1.684 m².
3. Broj vjernika u evidenciji:
ukupan broj: 160
4. Broj službenika i školska sprema:
jedan vjerski službenik - sveštenik, po činu jerej, VSS

2.12 Komunalna i tehnička infrastruktura

2.12.1 Analiza prostorno-planske dokumentacije

Uzimajući u obzir potrebe građana i privrednika općine, te povećanje iskoristivosti prostora kao resursa, izvršena je analiza postojeće provedbene i razvojne planske dokumentacije koju posjeduje Općina Tešanj, koja reguliše uvjete korištenja, izgradnje, uređenja i zaštite prostora i dobara u prostoru.

Kako se planski dokumenti klasificiraju na razvojne i provedbene (izvedbene), tako je prema ovoj klasifikaciji i izvršena analiza postojećih planskih dokumenata.

- Prostorni plan općine Tešanj (*Sl. glasnik Općine Tešanj broj 7a/09* - Odluka o provođenju izmjena i dopuna Prostornog plana općine Tešanj (*Sl. glasnik Općine Tešanj broj 7a/09*);

donesen je za period od 2009. do 2020. godine (aktuelan), te nema potrebe za donošenjem izmjena.

- Urbanistički plan Tešnja (*Sl. glasnik Općine Tešanj broj 1/89*), donesena je Odluka o pristupanju izmjeni i dopuna.

- Urbanistički plan Jelah (*Sl. glasnik Općine Tešanj broj 6/87*), donesena je Odluka o pristupanju izmjenama i dopunama.

Razvojni planovi po svojoj metodologiji sadrže samo zoniranje, određivanje namjene površine, granice i mjere zaštite svih prostornih resursa na području općine. Tako su **Prostornim planom općine Tešanj** (*Službeni glasnik Općine Tešanj broj: 7a/09*) utvrđene namjene površina za:

- urbana područja,
- proizvodne zone,
- rezervisane površine za budući razvoj,
- kamenolom,
- obradive poljoprivredne površine,
- neobradive poljoprivredne površine,
- šume,
- riječne površine.

Urbana područja planirana su na površinama predviđenim za izgradnju sa funkcijom stanovanja, rada, rekreacije i komunalne infrastrukture, a s ciljem racionalnijeg organizovanja urbanih struktura, ekonomičnijeg opremanja naselja sadržajima komunalne i društvene infrastrukture. Površine urbanih područja su različite, jer su definisane na osnovu postojećeg stanja, prirodnih karakteristika područja, kao i planiranog broja stanovnika i pretpostavki budućeg razvoja koji će zahtijevati i promjenu površine. Generalno se može konstatovati da se urbana područja mogu povećavati, smanjivati ili zadržati svoj obim, a mogu i izgubiti karakter urbanog područja.

Proizvodne zone koje su predviđene Planom:

1. Zona Jelah-Rosulje (na prostoru naselja Jelah, Rosulje i Vukovo, uz magistralni put M4, a njena površina iznosi oko 76 ha). Za ovu zonu donesen je i regulacioni plan (**Regulacioni plan Poslovna zona Glinište općina Tešanj - Službeni glasnik Općine Tešanj broj: 9/09**);

2. Zona Medakovo planirana je u naselju Medakovo i jednim dijelom u naselju Lepenica, uz trasu autoputa V-C i buduće čvorište, površine oko 50 ha;

3. Zona Šije planirana je u naselju Šije uz magistralni put Doboje-Sarajevo, površine oko 13 ha;

4. Zona Cerovac planirana je u naselju Cerovac u dolini rijeke Radušice, površine oko 18 ha;

5. Zona Ljeskovac-Rosulje planirana je u naselju Rosulje, površine oko 41 ha;

6. Zona Mekiš planirana je u naselju Mekiš, s obje strane regionalnog puta, površine oko 23 ha;

7. Rezervisana površina Mrkotić planirana je u naselju Mrkotić između magistralnog puta M4 i rijeke Usore, površine oko 12 ha.

Površine koje su rezervisane za budući razvoj Planom su predviđene samo u Putešiću.

Kamenolomi su planirani u Trepču (Trebačko brdo), te u Putešiću i Kaloševiću.

Granice navedenih područja određene su grafičkim prikazom Prostornog plana općine Tešanj - namjena površina u mjerilu 1 : 2.500.

Prostornim planom predložene su *zone posebnih turističkih predispozicija*, i to:

- Zona općinskog centra,
- Zona Karadaglje-Kiseljak,
- Zona Trebačko brdo-Šije,
- Zona Orašje Planje (općinsko Vijeće donijelo je Odluku o pristupanju izradi Regulacionog plana Turističko-rekreaciona zona O. Planje - *Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 4/10),
- Zona Jelah-Usora,
- značajan lokalitet za razvoj turizma izvan turističkih zona je lokalitet banje Logobare.

Odlukom o provođenju izmjena i dopuna Prostornog plana općine Tešanj (*Sl. glasnik Općine Tešanj* broj: 7a/09) članom 8. izmijenjen je naziv Urbanističkog reda Jelah u Urbanistički plan Jelah, članom 9. proširene su njegove granice, a članom 10. revidirane njegove pojedine zone. Članom 11. izmijenjene su granice Urbanističkog plana Tešanj, a članom 11. revidiraju se pojedine planirane namjene.

Općinsko vijeće je na 16. sjednici održanoj 30.3. 2010. godine donijelo Odluku o pristupanju izrade Izmjena i proširenje obuhvata Urbanističkog plana naseljenog mjesta Tešanj, a na 21. sjednici održanoj 8.10.2010.godine Odluku o pristupanju izrade Izmjena i proširenje obuhvata Urbanističkog plana naseljenog mjesta Jelah.

Dio područja naseljenog mjesta Jelah se nalazi se u obuhvatu provedbenog dokumenta - **Regulacioni plan Centar Jelah** (*Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 7/03), a provedbenim dokumentom utvrđene su precizne granice određenih namjena. Izvršena je analiza pomenutog plana, te je Općinsko vijeće usvojilo odluku o pristupanju izmjeni istog, a sve radi funkcionalnijeg i racionalnijeg iskorištavanja prostora koji je u njegovom obuhvatu. Prilikom izrade izmjena neophodno je posebnu pažnju posvetiti na organizaciju i rješavanju saobraćaja. Općinski načelnik formirao je radni tim koji je izvršio analizu, plan i kategorizaciju saobraćajnica u obuhvatu regulacionog plana, a na osnovu koje je urađen projektni zadatak.

S ciljem stvaranja uslova za plansku izgradnju, korištenje, uređenje i zaštitu prostora unutar obuhvata na lokalitetu zv. Ciglana Jelah, Općinsko vijeće donijelo je i **Odluku o usvajanju i provođenju izmjena namjene dijela Urbanističkog reda Jelah na lokalitetu zvanom Ciglana-Jelah** (*Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 5/08).

Dio područja naseljenog mjesta Jelah nalazi se u obuhvatu urbanističkog rješenja mikrolokacije Centar Jelah sa redefiniranjem elemenata dijela regulacionog plana Centar Jelah. Za ovaj dio usvojen je nacrt plana, te se u ovoj godini očekuje i prijedlog plana u koji će se uvrstiti i saobraćajnica koja je planirana RP Centar Jelah, a detaljno razrađena u projektu rekonstrukcije i semaforizacije raskrsnice regionalnog i magistralnog puta u Jelahu. Karakteristika ovog urbanističkog rješenja je niz sadržaja koji su nastali iz potreba sredine, a na zahtjeve Mjesne zajednice Jelah. Planirani su kulturni i sportski sadržaji, te poslovnostambeni objekat.

Za proizvodnu zonu Jelah-Rosulje (na prostoru naselja Jelah, Rosulje i Vukovo) predviđenu Prostornim planom općine Tešanj općinsko vijeće je donijelo Odluku **usvajanju i provođenju Regulacionog plana Poslovna zona Glinište općina Tešanj** (*"Službeni glasnik općine Tešanj"* broj: 9/09). Prostor obuhvaćen Planom nalazi se na oko 5km sjeverno od grada Tešnja, ima karakter savremene humane poslovne zone, koja pored poslovno-proizvodnih i skladišnih objekata ima sadržaje iz reda terciarnih privrednih djelatnosti (trgovina, poslovanje, zanatstvo i usluge, ugostiteljstvo i turizam i sl.), društvene djelatnosti (vrtić i ambulanta) i sportske i rekreativne sadržaje, koji će biti u funkciji kako samog planiranog naselja tako i šireg područja. Općina Tešanj je obezbijedila Glavni projekat saobraćajnica za ovu poslovnu zonu te je krenula u njegovu realizaciju (djelimično pribavljene dozvole, rješavanje imovinsko-pravnih odnosa, eksproprijacije i sl.)

Općinsko vijeće na 27. sjednici održanoj 30.3. 2007. godine donijelo je odluku o **usvajanju i provođenju Regulacionog plana Poslovna zona Bukva** (*Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 3/07). Na obuhvatnom području u granicama ovog regulacionog plana planirana je izgradnja malih i srednjih preduzeća, da bi cjelokupan plan prema namjeni (postojeći i planirani sadržaji) bio homogeniziran. U okviru Plana zadržavaju se već izgrađeni privredni objekti, uz moguće intervencije (rekonstrukcije, dogradnje i nadogradnje), dok je neznatan broj objekata (izbjegličko naselje) planiran za dislociranje. Općina Tešanj izvršila je pripremu te djelimično opremanje jednog dijela zemljišta koje je u njenom vlasništvu (Vila).

Općinsko vijeće je na 15. sjednici održanoj 26.2. 2010. godine donijelo **odluku o usvajanju i provođenju regulacionog plana Turističko-rekreacione zone Kiseljak Tešanj**. (*Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 2/10). Granice obuhvata Turističko-rekreacione zone Kiseljak Tešanj predstavljene su na grafičkom prilogu (karta broj: 3), a osim užeg i šireg

područja Turističko-rekreacione zone Kiseljak površine cca 10ha, granice obuhvata su proširene na dio zone Parka prirode Crni vrh, i to samo njegovim dijelom do postojećeg regionalnog puta Tešanj-Novi Šeher i tretirano je kao šira zona rekreacijskog parka Kiseljak. U 2011. godini Općina je raspisala javni poziv za iskazivanje interesa za privođenje krajnjoj namjeni Regulacionog plana Turističko-rekreacione zone Kiseljak Tešanj.

2.12.1.2 Provedbeni akti

Regulacioni planovi:

- Jugozapad Tešanj,
- Centralni dio Tešnja,
- Plan revitalizacije i regeneracije stare čaršije Tešanj sa proširenjem granica i Starim gradom Gradinom,
- Regulacioni plan "Musala" Tešanj II.

Detaljni planovi:

- Urbanistički projekat Zona zdravstva Tešanj,
- Urbanistički projekat Tešanj-Centar,
- Urbanističko rješenje *Vrata grada 1* (poslovno stambeni objekat zv. "Katanga"),
- Urbanističko rješenje *Vrata grada 2*

U prostornom obuhvatu "Jugozapad" Tešanj predviđena je izgradnja stambeno-poslovnih sadržaja na lokalitetu Dolačka ravan, na kojem bi se mogla razviti manja poslovna zona sa namjenom iz reda uslužnih ili drugih sličnih djelatnosti.

Jedan od značajnijih provedbenih planova za strateški razvoj grada i općine Tešanj je **Plan revitalizacije i regeneracije stare čaršije Tešanj sa proširenjem granica i Gradinom**, s obzirom na to da je uz navedeni planski dokument urađena i **Studija o vrijednostima stare čaršije Tešanj** koja inicira korištenje kulturno-historijskog naslijeđa kao ekonomskog resursa užeg i šireg lokaliteta.

U okviru navedenog plana usvojen je i idejni projekt namjene Gradine, pa bi slijedeća procedura bila izrada izvedbeno-planske dokumentacije za pojedinačne sadržaje predviđene ovim projektom, a potom pokretanje aktivnosti na realizaciji predviđenih sadržaja. Gradina predstavlja izuzetan ekonomski potencijal naše općine, te bi trebao da predstavlja i jedan od prioriteta pri izradi strategije razvoja općine, a lokalna uprava treba paralelno i da aktivira spomeničke resurse Gradine uz izradu dokumentacije.

Regulacioni plan "Musala" Tešanj II (*Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 7/08) donesen je za područje koje kroz urbanističku postavku predstavlja samostalnu i jedinstvenu prostornu i funkcionalnu cjelinu. Na predmetnom lokalitetu planirani su

slijedeći zahvati i sadržaji: objekti kolektivnog stanovanja sa poslovnim dijelom, te prostorom za stacionarni saobraćaj, sportski objekat, objekat kulture (biblioteka), tržni centar, uklanjanje jednog dijela stijene zv. Grič, te revitalizacija spomenika lokalnog karaktera (Musala), uklanjanje objekata i kultivisanje prostora do parka ispred O.Š. "Huso Hodžić", kao i formiranje šetališta uz rijeku Tešanjku. Planiranim šetalištem pješački saobraćaj odvaja se od kolskog na potezu od Doma kulture do izlaza iz naselja "Simetrale" prema zgradi srednjih školka, te je njegova izgradnja od naročitog značaja.

Urbanističkim projektom Tešanj-Centar (*Službeni glasnik Općine Tešanj* broj: 2/12) definisane su zone sa slijedećim namjenama:

- Zona Lijeve obale - Park: rekreacija i Džamijski harem: religija i edukacija,
- Zona Desne obale - Hotelski kompleks: hotelijerstvo+trgovina, ugostiteljstvo, poslovanje; Stambeno-poslovni objekat "Grič" i Memorijal,
- Saobraćaj - stacionarni saobraćaj,
- ostale javne površine za komunikaciju: Pješačka zona, trotoari i kolsko-pješačka saobraćajnica.

Ovaj plan sadrži i idejna rješenja planiranih objekata (gradski hotel sa pratećim sadržajima, stambeno-poslovni objekat i trgovke).

Realizacijom autoputa - Koridora V-C, pravilnim planskim pristupom i odabirom prioriteta realizacije određenih aktivnosti odredio bi se osnov strateškog razvoja općine Tešanj.

2.12.2 Saobraćajna infrastruktura

Putna mreža općine danas obuhvata magistralne putne pravce M-4 i M-17 u ukupnoj dužini od 31 km asfaltiranog puta (dionice: Kalošević-Karuše i Mravići-Šije); regionalni putni pravac RP-474 Prnjavor-Novi Šeher (dionica: Križ-Jelah-Tešanj-Kiseljak-Kahvica) u dužini od 29 km, od toga 23 km asfaltnog i 6 km makadamskog puta; te oko 140 km lokalnih i 130 km nekategorisanih puteva.

Do 1992. godine asfaltirano je samo 32 km lokalne putne mreže, koja je skoro u potpunosti obnovljena novim asfaltnim slojem zbog nemogućnosti održavanja, raznih oštećenja i pojava klizišta. Danas su magistralni pravci u relativno dobrom stanju, ali se isto ne može reći za regionalni put RP-474 kojem je neophodna značajnija rekonstrukcija.

Pregled putne mreže u 2012. godini

Nadležnost	Asfalt (m)	Makadam (m)	Ostalo (m)
Federacija BiH	24.400	-	-
Ze-do kanton	14.200	7.100	-
Općina Tešanj	230.158	187.085	5.900
UKUPNO	268.758	194.185	5.900

U lokalnu putnu mrežu u proteklih 15 godina uloženo je preko 25 miliona KM, od toga je skoro pet miliona KM vlastito učešće građana, te preko sedam miliona KM učešće budžeta Općine Tešanj. Donatorska sredstva su dva miliona KM, a sredstva kapitalnih ulaganja iz Kantona i Federacije su oko jedanaest miliona KM.

Činjenica je da svaka od 25 mjesnih zajednica ima asfaltirane glavne saobraćajnice, pa i dosta lokalnih.

Nedavno usvojena varijanta trase Koridora V-C uglavnom se podudara sa trasom koja je usvojena Prostornim planom općine Tešanj. Usvojena varijanta trase autoputa na dijelu Kraševa i Karadaglija ne podudara se sa trasom koja je godinama šticea općinskom prostorno-planskom dokumentacijom.

Upoznati smo da federalna Vlada planira izradu prostornog plana cijele trase Koridora V-C. Navedeni planski dokument treba da odredi mnoge pokazatelje (uticaj na okoliš, vodosnabdijevanje, potrebnu infrastrukturu i dr.), a usvajanjem takvog dokumenta definirat će se i mogućnost gradnje na lokalitetima na kojima se ranije nije moglo graditi.

2.12.3 Tehnička infrastruktura

2.12.3.1 Elektrodistribucija

Područje općine Tešanj napaja se električnom energijom iz elektroenergetskog sistema BiH preko jedne TS 110/35/10(20) kV, 20 MVA, Tešanj.

TS 110/35/10(20) kV Tešanj priključena je na 110 kV napon "antenski" (jednostrano) iz TS 110 kV Maglaj. Iz TS 110/35/10(20) kV Tešanj dalje se grana srednjenaponski razvod 35 kV prema TS 35/10 kV Jelah i 10(20) kV prema distributivnim trafostanicama 10(20)/0,4 kV u gradskom području Tešnja i njegovoj okolini.

TS 35/10 kV, 2x8 MVA, Jelah je na 35 kV napon priključen dvostrano:

- glavno napajanje preko 35 kV dalekovoda iz TS 110/35 kV Tešanj, i

- rezervno napajanje preko 35 kV dalekovoda iz TS 35 kV Matuzići (koje može zadovoljiti oko 50% potreba).

Rezervno napajanje, kako TS 35/10 kV Jelah tako i kompletnog područja općine Tešanj, preko 35 kV dalekovoda iz TS 35 kV Matuzići ne zadovoljava ni jedan aspekt potreba za električnom energijom (tu se prije svega misli na kvalitet napona u TS 35/10 Jelah koji, umjesto potrebnih 10,5 kV, iznosi neprihvatljivih 9,2 kV, kao i na snagu koja se može isporučiti preko pomenutog dalekovoda, pa je umjesto potrebnih 15-17 MVA moguće u povoljnim uslovima dobiti maksimalnih 9-11 MVA), što uzrokuje, pored katastrofalnog napona, još i redukcije u isporuci električne energije (da bi se održali prioritetni potrošači, mora se isključiti i do 40% široke potrošnje).

Osnovna koncepcija srednjenaponske mreže na području općine bazirana je na tronaponskom sistemu razvođenja električne mreže, i to dovod 110 kV i 35 i 10 kV srednjenaponski razvod.

Srednjenaponskim 10kV razvodom napaja se 198 distributivnih trafostanica 10/0,4kV ukupne instalirane snage 47,210 MVA preko kojih se putem niskonaponske mreže 0,4 kV isporučuje električna energija za 14.732 kupca, od kojih je 13.167 domaćinstava i 1.565 ostale potrošnje.

Usljed stalnog investiranja JP Elektroprivreda BiH dd Sarajevo u sanaciju postojećih i izgradnju novih elektroenergetskih objekata 10(20) i 0,4 kV na području općine - umjesto ratom razorene elektroenergetske infrastrukture sada imamo modernu infrastrukturu u kojoj se primjenjuju najnovija tehnološka dostignuća, čime je kvalitet isporuke električne energije podignut na viši nivo. Sve su rjeđi prekidi u isporuci el.energije i prigovori kupaca na kvalitet napona, a svim novim kupcima smo u mogućnosti obezbijediti zahtijevanu priključnu snagu.

Od proste popravke prijeratne mreže otišlo se mnogo dalje:

- u urbanim zonama Tešnja i Jelaha izgrađeni su podzemni 10(20)kV kablovski prstenovi, čime je osigurano dvostrano napajanje distributivnih TS 10(20)/0,4 kV;

- područje Raduše, koje je bilo napajano iz TS 35 kV Jelah, sada je napojeno iz TS 110 kV Tešanj preko novoizgrađenog podzemnog 10(20) kV kabla;

- u svim trafostanicama 10(20)/0,4 kV zatvorenog tipa izvršena je zamjena srednjenaponskih postrojenja savremenim SF-6 blokovima;

- na nadzemnim 10kV dalekovodima vrši se zamjena golih vodiča izolovanim univerzalnim kablom većeg presjeka;

- u trasama nadzemnih 10kV dalekovoda vrši se ugradnja učinkovitih linijskih rastavljača na daljinsko

upravljanje sa lokatorima kvara, čime se znatno smanjuje vrijeme potrebno za otklanjanje kvarova na 10(20) kV mreži;

- na niskonaponskoj mreži 0,4 kV vrši se zamjena golih vodiča izolovanim samonosivim kablovskim snopom, a magistralni vodovi koji su išli preko krovova objekata izmještaju se na armirano-betonске stubove pored puta;

- mjerna mjesta saniraju se i izmještaju iz unutrašnjosti objekata na vanjske fasade ili, po mogućnosti, na ivice parcela;

- na teže dostupnim područjima izvršena je zamjena brojila el. energije novim elektronskim brojičima i pušteno u rad daljinsko očitavanje istih, uz mogućnost daljinskog uključenja-isključenja kupaca.

2.12.3.2 Telekomunikacije

Trenutna ocjena dostupnosti usluga telekomunikacione mreže zadovoljavajuća je, a kvalitet tih usluga je iznad prosječnog u Ze-do kantonu i FBiH.

Usluge omogućuju:

1. Fiksne mreže, koje čine:

- pristupne telefonske mreže (PM) realizovane putem bakarnih kablova,

- komutaciona čvorišta (ranijeg naziva: telefonske centrale) kojih na području općine ima 10: Tešanj, Bukva, Novo Selo, Trepče, Tešanjka, Šije, Miljanovci, Jablanica, Mrkotić i Jelah. Sva ova čvorišta sa pripadajućim pristupnim kablovskim mrežama pokrivaju sve MZ na teritoriji općine. Sve ove mreže su podzemne, izrađene sa 95% svojih kapaciteta poslije rata, i iste su zamijenile staru mrežu baziranu na zračnim kablovima, TT uporištima i izvodima. Time je zastarjela i devastirana podzemna i vazдушna mreža ukinuta.

2. Mobilne mreže, koju čine GSM bazne stanice:

Oraš Planje, Miljanovci, Paklenica (Tešanj), Trebačko brdo, Bukva, Jelah, Krndija (Tešanj) i Karadaglije. Potrebe za mobilnom telefonijom upotpunjavaju i BS: Pridjel (teritorija RS) i Alibegovci (općina Usora)

3. Prijenosne mreže, koje su izvedene sa modernim optičkim kablovima, a koje povezuju sva nabrojana komutaciona čvorišta i GSM BS sa nadređenim telekomunikacionim centrima u Zenici i Sarajevu. Kapacitet tih prijenosnih optičkih kablova uveliko zadovoljava i buduće potrebe TK usluga.

Fizički pokazatelji stepena izgrađenosti telekomunikacionih sistema govore slijedeće: ukupan broj instalisanih telefonskih bakarnih parica svih komutacionih čvorišta veći je od 30.000; kapacitet komutacionih čvorišta je 15.000 POTS brojeva (telefonskih brojeva), od čega je aktivno oko 9.000 široko-

pojasne usluge (ADSL i TV) sudjeluju u instaliranom kapacitetu od 5.000 priključaka.

Približavanje usluga pretplatnicima dobilo je unazad nekoliko godina novu dimenziju, jer je u Tešnju otvoreno Telecom shop (centar).

Kada su u pitanju TV priključci, treba dodati da na području općine egzistira prilično razučena mreža kablovske televizije koju opslužuju privatni operateri.

2.12.4 Komunalna infrastruktura

2.12.4.1. Vodosnabdijevanje

Problem vodosnabdijevanja općine i grada Tešnja postoji već niz godina. Analizom hidroloških, te geološko-hidrogeoloških odnosa na ovoj teritoriji - nedvojbeno se dolazi do zaključka da su na području općine Tešanj vodni resursi prilično oskudni i da je najizdašniji od njih rijeka Usora, koja u donjem dijelu svoga toka protiče teritorijom općine. U zaobalju ovog vodotoka locirano je i najvažnije izvorište cijelog vodovodnog sistema Tešnja: izvorište Jelah. Pored njega, u sistemu vodosnabdijevanja Tešnja nalazi se i izvorište Stupa-Mekiš locirano na dva površinska vodotoka: Trebačka rijeka i potoku Mekiš. Na području općine nalazi se još nekoliko manjih izvorišta sa kojih se snabdijevaju pojedine mjesne zajednice i naseljena mjesta. Navedena izvorišta u uslovi- ma malih voda ne obezbjeđuju potrebne količine vode, pa je dugoročnim programom vodosnabdijevanja stanovništva i privrede Bosne i Hercegovine, koji je urađen i usvojen prije 1992. godine, perspektiva vodosnabdijevanja ove općine razmatrana u okviru regionalnog vodosnabdijevanja centralnog dijela sjeverne Bosne. Po ovom rješenju, vodosnabdijevanje Tešnja trebalo se vršiti zahvatanjem vode iz planirane akumulacije Marica na rijeci Velika Usora, na lokaciji oko 20 km uzvodno od Teslića. S obzirom na sadašnje ekonomske uslove i na entitetsko ustrojstvo BiH - nije realno očekivati takvo rješenje u bliskoj budućnosti.

U Tešnju se pitka voda koristi za sve potrebe domaćinstava i industrije. Odnos prema vodi nije kao prema ograničenom resursu. S obzirom na klimatske promjene i ograničenje resursa, sadašnje stanje odnosa prema pitkoj vodi će se morati mijenjati.

Prvi savremeni vodovod u Tešnju je izgrađen 1910. godine, kada je izvršeno kaptiranje vrela Kraljevac i Bukovac i izveden cjevovod i rezervoar koji su služili za snabdijevanje stanovništva na području grada, uglavnom preko javnih česmi. Usljed razvoja grada i porasta potrošnje vode, u periodu od 1961-66. godine izveden je zahvat površinskih voda Stu-

pa na Trebačkoj rijeci, a 1979. godine je u ovaj sistem uključen i zahvat na Mekiškom potoku. Vodozahvati na ovom izvorištu, koje se danas zove Stupa-Mekiš, nalaze se oko 4,5 km južno (Stupa) i 3,5 km jugozapadno (Mekiš) od grada. Zbog povoljnog visinskog položaja, zahvaćena voda sa izvorišta Stupa-Mekiš gravitaciono se doprema do postrojenja za kondicioniranje, na kojem se zbog lošeg kvaliteta vode vrši njeno prečišćavanje.

U periodu od 1981-84. godine pušten je u eksploataciju sistem Tešanj-Jelah, koji danas čini okosnicu vodosnabdijevanja grada i općine. Zahvat vode u ovom sistemu vrši se na izvorištu Jelah, koje je locirano u aluvijalnim sedimentima rijeke Usore u istomenu naselju, a nalazi se na udaljenosti 5,5 km sjeverozapadno od grada Tešnja. Zahvatanje vode vrši se putem niza bunara sa kojih se voda do područja potrošnje doprema pumpanjem.

Voda se od izvorišta Jelah i postrojenja za kondicioniranje vode doprema do distribucionih rezervoara dovodnim cjevovodima koji na pojedinim dionicama imaju funkciju i distributivnih vodova. Iz rezervoara se voda doprema do potrošača putem distributivnog sistema što je podijeljen u zone snabdijevanja koje omogućuju bolje upravljanje pritiscima u mreži. Distributivna područja sa dva navedena izvorišta su razdvojena, ali je moguće prebaciti određene količine vode iz jednog podsistema u drugi.

Broj domaćinstava - korisnika usluga KP *Rad* u sistemu vodosnabdijevanja je 6.495, od čega je 660 domaćinstava sa sistema Kraševo. Ukupan broj domaćinstava koji koristi neki od sistema (KP *Rad*, ili samostalni) je iznad 10.000. Posljednjih nekoliko godina intenzivno se ulaže u proširenje mreže i istražne radove za dodatne količine vode. Završeno je vodosnabdijevanje Pousorja (Miljanovci, Novi Miljanovci, Piljužići), u završnoj fazi je Dobropolje-Mekiš kao i Oraš Planje, a u toku je izgradnja sistema Medakovo-Trepče. U pripremi je izgradnja sistem za Hrvatinoviće, Tešanj i Radušu. Izgrađen je novi bunar u Miljanovcima (min. 5 l/s) i spojen na sistem, a završeni su i istražni radovi u rejonu izvorišta Jelah (novih min. 10 l/s). Ukupna ulaganja do sada su iznosila preko 4 miliona KM.

2.12.4.1.1 Postojeća vodoizvorišta

Kao što je već pomenuto, okosnicu vodosnabdijevanja Tešnja pitkom vodom čini izvorište Jelah. Ono se nalazi na lijevoj obali rijeke Usore, u aluvijalnim sedimentima koji leže na slabo propusnim pliocenskim laporima kao podinskom izolatoru. Zahvatanje vode vrši se putem šest vertikalno bušenih bunara, od kojih jedan nije u funkciji, lociranih na međusob-

noj udaljenosti oko 200 m. Dubina izvedenih bunara kreće se od 9 do 11 m. U bunarima su instalirane pumpe različitih tehničkih karakteristika, tako da kapacitet crpljenja na bunarima nije isti.

U trenutku puštanja ovog izvorišta u eksploataciju pojedinačni kapacitet bunara kretao se u rasponu od 3 do 15 l/s, a ukupna minimalna izdašnost u tom periodu (1983. godine) procijenjena je na oko 45 l/s. Međutim, tokom eksploatacije ova količina postepeno se smanjivala, tako da je npr. 1991. godine dostigla 29 l/s. Tokom sušnog perioda koji je registriran 2011. godine izdašnost izvorišta opala je na 20 l/s. Važno je naglasiti da je tokom 2000. godine zabilježena još niža izdašnost od svega 18 l/s.

Prihranjivanje ovog izvorišta vrši se dominantno vodama rijeke Usore tokom sušnog dijela godine. U vlažnom periodu godine prihranjivanje izvorišta vrši se i iz brdovitog zaleđa, odakle dotiče nekoliko povremenih vodotoka koji prolaze kroz samo izvorište. Kada su navedeni potoci aktivni, izvorište je i najizdašnije. Međutim, u sušnijem dijelu godine, kada ovi potoci potpuno presuše, nastaju problemi u vodosnabdijevanju. Spomenuti potoci nedvojbeno povoljno utiču na izdašnost, ali zasigurno mogu u određenim situacijama ugroziti kvalitet vode izvorišta - s obzirom na naseljenost područja kroz koje protiču.

Opisani izvori prihranjivanja, imajući u vidu kapacitivnost rijeke Usore i spomenutih potoka, nedvojbeno ukazuju da postoje problemi sa održanjem bilansa voda na izvorištu. Ukoliko bi se prihranjivanje iz Usore odvijalo u kontinuitetu i bez problema, bilo bi moguće održavati kapacitet izvorišta na projektiranom nivou. Rijeka Usora je najkapacitivniji vodni resurs na području općine, pa bi izvorište locirano u njenom zaobalju trebalo imati dovoljnu izdašnost, pod uslovom da se iz ovog vodotoka vrši kontinuirano prihranjivanje dovoljnom količinom vode. Međutim, tokom sušnog perioda, kada prestane prihranjivanje iz povremenih vodotoka, izvorište vidno smanji izdašnost, što najvjerojatnije ukazuje da su, zbog nekontrolirane eksploatacije šljunka iz korita, značajno promijenjeni uslovi prihranjivanja iz rijeke Usore.

Sve navedeno locira osnovni problem smanjenja izdašnosti ovog izvorišta, i donekle usmjerava naredna istraživanja.

Izvorište Stupa-Mekiš sastoji se od dva površinska zahvata vode, jednog na Trebačkoj rijeci (izvorište Stupa) i drugog na Mekiškom potoku (izvorište Mekiš). Osnovni problemi na ovom izvorištu su male količine vode, naročito u sušnim periodima, i nezadovoljavajući kvalitet vode, zbog čega se i vrši njeno prečišćavanje.

Premda se izvorišta koriste dugi vremenski period, do sada nisu tačno utvrđeni karakteristični mini-

malni proticaji. Prema Dugoročnom rješenju snabdjevanja vodom općine Tešanj iz 1991. godine, na osnovu nekoliko pojedinačnih mjerenja je zaključeno da proticaj u Trebačkoj rijeci pada i ispod 5 l/s, dok je ocijenjeno da je na Mekiškom potoku minimalni proticaj nešto veći. U ovoj studiji ocijenjeno je da se na ovim izvorištima može računati sa ukupnom minimalnom količinom od 10 l/s. Eksploatacija je, međutim, pokazala da u sušnim godinama (npr. 2003. i 2011.) proticaj u ovim vodotocima padne na oko 3 l/s, što ukazuje da je minimalna izdašnost ovih izvorišta znatno manja od one procijenjene 1991. godine, i da zapravo iznosi oko 6 l/s. S obzirom na malu minimalnu izdašnost, koja ne zadovoljava potrebe općine za vodosnabdijevanjem u sušnim periodima godine, javile su se ideje da se povećaju minimalni proticaji izgradnjom akumulacije. Ovo rješenje nije nikada tehnički i ekonomski valorizirano, premda predstavlja jednu od mogućnosti povećanja raspoloživih količina vode u sušnom periodu.

Podaci o kvalitetu vode na izvorištima Stupa i Mekiš govore da sirova voda prema fizičko-hemijskim i bakteriološkim pokazateljima ne zadovoljava uslove prema propisima o higijenskoj i zdravstvenoj ispravnosti vode za piće. Posebno su nepovoljne situacije tokom kišnih perioda - kada se javlja pogoršanje kvaliteta vode koje uglavnom nastaje usljed povećanja mutnoće i sadržaja organskih materija. S obzirom na navedeno, izgrađen je uređaj za prečišćavanje uz primjenu klasične tehnologije koagulacijom i flokulacijom, taloženjem, filtriranjem i dezinfekcijom vode. Postrojenje je više puta rekonstruirano s ciljem poboljšanja efikasnosti rada i povećanja kapaciteta sa projektovanih 15 l/s na 30 l/s. Međutim, niti jedna od rekonstrukcija nije u potpunosti postigla svoj cilj, niti u pogledu očekivanog kapaciteta od 30 l/s niti u pogledu efekata, posebno u periodima padavina. Bez obzira na prečišćavanje voda na ovom izvorištu, od ključnog značaja za održanje kvaliteta voda je uspostavljanje i provođenje odgovarajućeg režima zaštite u slivnom području koje je veličine oko 7 km². Na slivnom području nema naseljenih mjesta, što je povoljno sa stanovišta zaštite. Najveći uticaj na pogoršanje kvaliteta vode ima sječa šume, usljed čega dolazi do intenziviranja već prisutnih erozionih procesa.

2.12.4.1.2 Ostala vodoizvorišta

Pored navedenih izvorišta koja se nalaze u sistemu vodosnabdijevanja grada Tešnja, pojedina prigradska i seoska naselja posjeduju lokalna izvorišta od kojih je vrijedno pomenuti sljedeća:

- Kraševo Q = 6 l/s,
- Ljetinić Q = 12 l/s,
- Tešanjka Q = 4,5 l/s,
- Raduša Q = 4 l/s,
- Kaloševići Q = 4 l/s,
- Ponikva Q = 10 l/s.

Treba istaći da navedene izdašnosti nisu potvrđene mjerenjima u sušnom periodu, niti je poznata metoda izvršene procjene. Navedeni podaci preuzeti su iz dostupne dokumentacije koja tretira probleme vodosnabdijevanja Tešnja, i trebaju se uzimati sa velikom rezervom.

2.12.4.1.3 Rješavanje vodosnabdijevanja

U cilju nalaženja rješenja za obezbjeđenje dodatnih količina vode za potrebe općine Tešanj angažovana je slovenačka projektna kuća *Projekt* iz Nove Gorice koja je, u saradnji sa Institutom za hidrotehniku građevinskog fakulteta Sarajevo, izradila *Projektni zadatak za izradu stručnih podloga za I fazu snabdijevanja vodom općine Tešanj*. Ovaj projektni zadatak dovršen je početkom 2012. godine i ponudio je program istražnih radova koji bi se proveo na slijedećim lokalitetima:

- izvorište Jelah,
- rijeka Usora,
- vodotoci Trebačka rijeka, Mekiški potok i Raduška rijeka,
- prostor kraškog akvifera na lokalitetu Trepče.

Istražni radovi bi se proveli u okviru jedne hidrološke godine i treba da daju odgovore o mogućnosti obezbjeđenja dodatnih količina vode:

- revitalizacijom i vještačkom infiltracijom izvorišta Jelah,
- podizanjem pragova na rijeci Usori u zoni izvorišta Jelah,
- novim bunarima (istražne bušotine na dva nova lokaliteta),
- akumulacijom vode na površinskim vodotocima,
- dubinskim bušotinama,
- direktnim zahvatanjem rijeke Usore.

Rezultati istražnih radova bi se obradili u elaboratu o provedenim istražnim radovima i za svaku od alternativa dale bi se preporuke i smjernice za nastavak aktivnosti.

Nakon provedenih istražnih radova predviđena je tehnička i ekonomska analiza varijanti rješenja, te izrada studije vodosnabdijevanja koja bi dala smjernice za obezbjeđenje dodatnih 50 l/s vode.

2.12.4.1.4 Kontrola kvaliteta vode

Komunalno preduzeće opremljeno je savremenom laboratorijom za ispitivanje kvaliteta vode za piće i raspolaže kvalifikovanim i obučanim kadrom za provođenje metoda ispitivanja propisanih Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće, te se kvaliteta vode za piće na vodovodnim sistemima kojima preduzeće upravlja provodi kontinuirano - po fazama prerade vode i periodično.

Eksternu uslugu kontrole kvaliteta vode za piće za potrebe preduzeća vrši Dom zdravlja Tešanj, a *Rad* nema obavezu kontrole kvaliteta vode na lokalnim vodovodima i privatnim bunarima.

2.12.4.2. Kanalizaciona infrastruktura

Prikupljanje otpadnih i oborinskih voda u općini Tešanj danas funkcioniše na području Tešnja i Jelaha, pri čemu ovi sistemi funkcioniraju kao dvije zasebne, odvojene cjeline. I jedan i drugi sistem su mješovitog tipa, što znači da se vrši zajedničko prikupljanje i transport i otpadnih i oborinskih voda u istoj cijevi. JP *Rad* uradio je katastar kanalizacije i elaborirao ga kroz dokumentaciju koja je dostavljena obrađivaču:

1. Geodetski elaborat komunalnog uređaja - Kanalizaciona mreža - grad Tešanj (1 i 2); Agencija za geodetsko premjeravanje GEA, Banovići 2005. (snimljeno ukupno kanalizacije i regulacije potoka Krndije 9.372 metra - neka okna koja su prekrivena asfaltom ili zemljom su locirana na osnovu detektora metala ili projektne dokumentacije po kojoj se projekat izvodio).

2. Geodetski elaborat komunalnog uređaja - Kanalizaciona mreža - Jelah; Agencija za geodetsko premjeravanje GEA Banovići, 2005. (snimljeno ukupno 11.200 metara kanalizacije).

Geodetski podaci o kanalizaciji Raduša, nepoznati autor.

Pregled učešća kanalizacionih cijevi u dužnim metrima

Tešanj	Raduša	Bukva	Jelah
12.586,20	6.106,73	4.489,01	10.804

Osnovni podaci o korisnicima kanalizacionog sistema

Kanalizacioni sistem	Kanalizacioni sistem Tešanj (sada odvojeni Tešanj i Jelah)
Registrovani korisnici	1.251+831= 2.082
Broj domaćinstava	1.031+729= 1.760

Izuzetno mali broj stanovnika ima priključak na kanalizacionu mrežu, što, prema broju domaćinstava koji je naveden u tabeli, daje vrijednost od nekih 15% od ukupnog broja stanovnika. I ovaj podatak je dobiven na bazi procjena, a ukoliko se zna da ne postoje objekti za tretman otpadnih voda stanovništva, te da se one u Usoru i Tešanjku ispuštaju direktno - to stanje odvodnje otpadnih voda čini još težim.

Ovi podaci ukazuju, što je iz prostornog položaja kanalizacionih vodova vidljivo, da se ni svi stanovnici Tešnja i Jelaha ne nalaze u obuhvatu ovog sistema i da zasigurno jedan broj objekata svoje otpadne vode ispušta direktno u najbliže vodotoke, ili da su priključeni na septičke jame. Broj, raspored i stanje tih septičkih jama je nepoznat kako u urbanom tako i u ruralnom području.

Generalno, problem otpadnih voda na području općine predstavlja gorući problem. Na području općine egzistiraju dva kanalizaciona sistema za prihvatanje otpadnih voda iz domaćinstava - kanalizacioni sistem u Tešnju i kanalizacioni sistem u Jelahu. Pored ovih sistema postoji, i kanalizacioni sistem za prihvatanje otpadnih voda industrijske zone u Bukvi koji prihvata dijelom i otpadne vode domaćinstava, kao i sistem za prihvatanje otpadnih voda industrijske zone u Jelahu. Ovi su sistemi mješoviti, odnosno prihvataju kako fekalne vode tako i atmosferske vode, što će u budućnosti, prilikom rješavanja problema prečišćavanja otpadnih voda, predstavljati poseban problem.

Ovim kanalizacionim sistemima upravlja KP *Rad* Tešanj.

Generalno, ne ulazeći u specifičnosti zagađenja otpadnih voda industrije, rješenje za otpadne vode industrije imaju industrijske zone u Tešnju i Jelahu, dok industrijska postrojenja izvan ovih zona problem otpadnih voda rješavaju individualno.

Tokom 2010. godine urađena je studija odvodnje i tretmana otpadnih i oborinskih voda sa područja općine Tešanj u šest varijanti. Tokom 2011. godine urađeno je idejno rješenje u četiri odabrane varijante. U toku je izrada idejnog projekta većeg dijela primarnih kolektora (cca 42 kilometra), shodno odabranoj varijanti 2. iz studije i idejnog rješenja.

Imajući u vidu činjenicu da su za realizaciju navedenog projekata neophodna ogromna finansijska sredstva, Općina Tešanj odlučila se za njegovu faznu izgradnju. U tom smislu, Općina je aplicirala na projekat *Vodosnabdjevanje i sanitacija u BiH* koji je sufinansiran od strane Evropske investicijske banke. Općina je aplicirala sa projektom prve faze izgradnje kanalizacionog sistema i uređaja za tretman otpadnih voda u vrijednosti od 23 miliona KM, od čega je predviđeno 9,5 miliona KM kreditnih sredstava (Općina je donijela odluku o kreditnom zaduženju), a

13,5 miliona KM bi se finansiralo iz drugih izvora (donacije, budžeti raznih nivoa vlasti, Fond za zaštitu okoliša i drugi).

Ovdje je značajno napomenuti da je planiran separatni sistem odvodnje otpadnih i površinskih voda, te da će trebati uložiti značajna sredstva za odvajanje i odvodnju površinskih voda.

2.12.4.3 Odvoz smeća i otpada

Prikupljanje otpada na području općine vrši Komunalno preduzeće *Rad*. Tokom 2011. godine provedeno je niz aktivnosti reorganizacije ljudstva i sredstava sa ciljem stvaranja uslova za proširenje obuhvata prikupljanja, odvoza i odlaganja otpada. Tako je pokriven čitav prostor općine, izuzev mjesne zajednice Šije (za što takođe postoji spremnost), uvedeno je 850 korisnika usluga odvoza otpada, uspostavljeno je 6 reciklažnih ostrva, uvedeno redovno pražnjenje posuda za razdvojeno skupljanje i uspostavljena saradnja sa preduzećima koja se bave reciklažom prikupljenog otpada.

Tako je izvršeno proširenje obuhvata odvoza otpada na 5 MZ i to: Kalošević, Bobare-Drinčići-Blaževci, N. Miljanovci-Lončari, Piljužići, Trepče i Novo Selo.

Uvedeno je 6 reciklažnih ostrva u Tešnju, Jelahu i Tešanjci. Kod 116 korisnika uvedene su posebne kante za pepeo i šljaku. Uvedeno je jednodnežno odvoženje za sve korisnike. Izvršena je akcija zamjene vreća kantama za odlaganje otpada kod 406 korisnika (preostalo ih je još 44). Iz baze korisnika vode uočljivo je da ima još 1.000 korisnika koje treba uvesti u navedenu uslugu.

Pretpostavka je da se u toku zimskog perioda preveze 2.500-3.000 tona pepela i šljake, tako da se može reći da su ovdje ostvareni samo početni rezultati.

Rezultati u prikupljanju pet ambalaže i papira početni su, jer se ovaj otpad u velikim količinama još odlaže u kante sa ostalim smećem. Zato su organizovane šire akcije prikupljanja PET ambalaže putem škola, koje su dale dobre rezultate.

Današnje mogućnosti JP *Rad* su preuzimanje još 600-800 korisnika.

Svijest građana o zakonskim, ali ekološkim obavezama iz ove oblasti se postepeno mijenja i zavisit će i od količine i kvaliteta datih informacija i medijske propagande. Za pokrivanje kompletne teritorije općine prikupljanjem i odvozom otpada u pripremi je studija prikupljanja otpada za koju je urađen projektni zadatak i dostavljen Općini.

Metalni otpad kao sekundarna sirovina sve manje se nalazi u kantama za otpad, jer je komercijalno interesantan građanima za skupljanje i odvoženje u

specijalizirane firme koji ga otkupljuju, pa je i prešao biti predmet posebnog organizovanja skupljanja i odlaganja.

Kao sekundarne sirovine interesantni su otpadni metal, papir, plastika i staklo. Kao preduslov za odvojeno prikupljanje otpada nužno je formiranje tržišta koje je zainteresovano za otkup pojedinih od nabrojanih sirovina. Trenutno su stvoreni uslovi za odvojeno prikupljanje papira i metala, a u posljednje vrijeme i plastike. Na području općine egzistiraju servisi za otkup metala (Bukva, Vukovo) i papira, što uveliko doprinosi smanjenju zagađenja okoliša. U pripremi je program odvojenog prikupljanja sekundarnih sirovina koji predviđa postavljanje specijalnih kontejnera za prikupljanje otpada (formiranje reciklažnih ostrva).

2.12.4.4 Toplotna energija

Od 13.447 domaćinstava koliko se pretpostavlja da ima Tešanj, 527 individualnih i 52 pravna korisnika snabdijeva se toplotnom energijom iz JP Toplana. Kao gorivo koristi se ugalj mrki i lignit, drvo, nešto manje plin i nafta. Ne postoje podaci o kvalitetu gradnje objekata i gubicima, ali su pretpostavke da je samo manji broj novoizgrađenih kuća i zgrada, kao i tvorničkih hala izgrađen sa kvalitetnom izolacijom. Kotlovnice, njihov položaj i način loženja uglja u privatnim stambenim objektima veoma često su nekvalitetni, pa se ne ostvaruje potpuno sagorijevanje. Pored povećanog procenta sumpora u uglju, to još više pogoršava zagađenost, posebno zraka, a pogotovo u samom gradu Tešnju.

Proizvodnju toplotne energije vrši JP Toplana smještena u industrijskoj zoni Bukva. Toplana je dioničarsko društvo. Vlasnik je općina sa 76,55%, a 23,45 privatni kapital (mali dioničari bivši radnici osnivača). Broj zaposlenih je 24 od čega 2 sa VSS i jedan sa VS.

Toplana posjeduje dva kotla od po 6,5 MW koja rade još od 1984. godine. Oni snabdijevaju toplotnom energijom preko vrelovodnog toplovodnog sistema.

Godišnja proizvodnja toplinske energije u Toplani iznosi 19.000 MWh.

Toplana radi samo u sezoni grijanja (6 mjeseci) u cilju proizvodnje toplinske energije za grijanje industrijske zone, poslovnih i stambenih objekata.

Za vrijeme rada Toplane u najvećem dijelu grijne sezone u funkciji je naizmjenično jedan kotao, koji radi punim kapacitetom od 5 sati do 22 sata, a u periodu od 22 do 5 sati kotao se održava na toplom režimu. Samo u slučaju vrlo niskih temperatura -5 °C i niže pogon se održava 24 sata neprekidno.

Instalirana snaga trenutnih potrošača

Godina	Inst. snaga gr. tijela (kW)	Korištena snaga grijnih tijela	Kapacitet izmjenjivača (kW)	Korišteni kapacitet izmjenjivača
2011.	12.412	11.500	21.933	13.493

Toplana je uvela i implementirala Standarde ISO 9001:2008 i ISO 14001:2004., čime svakako doprinosimo provođenju Vizije Općine Tešanj - sredina ekološke svijesti, čistoće i reda.

U fazi realizacije je projekat toplifikacije SŠC Tešanj i priključivanje novoizgrađenih objekata na daljinsko grijanje kao što su Musala i Kantanga. Realizacija projekta toplifikacije SŠC Tešanj realizovat će se zajedničkim finansiranjem Toplane i Općine Tešanj, u skladu sa potpisanim ugovorom. Sredstva za finansiranje ovog projekta u visini 60.000 bit će obezbijeđena iz kreditne linije Razvojne banke Federacije BiH sa učešćem od 10% JP Toplana.

Prema dokumentaciji o potrošačima, trenutno je priključeno 12,412 MW, od toga 9,977 MW u gradskoj zoni i 2,435 MW u industrijskoj zoni.

Planira se priključenje 6 MW novih potrošača, i to 2 MW na priključnom mjestu kod Elektro distribucije i 4 MW kod Simetrala. Ovim bi bilo priključeno ukupno 18,412 MW, što je za 5,412 MW više od snage instalirane u kotlovnici.

Privatizacija državnog kapitala ili neki drugi oblik partnerstva državnog i privatnog kapitala su rješenja koja će trebati ispitati. Takođe, poželjno bi bilo da se u što kraćem roku donesu odluke kojima bi se definisali koncept i strategija razvoja toplifikacije gustih urbanih područja općine.

Evropski fondovi kao alternativa javnom sektoru isključivo finansiraju biomasu kao gorivo, te je potrebno i u tom pravcu vršiti pripreme.

2.12.4.5 Zaštita okoline

Nijedan razgovor o ekološkim problemima ne počinje i ne završava se bez upozorenja da je izlaz iz ekološkog problema moguć samo uz korjenite promjene u načinu mišljenja i ponašanja ljudi. Samo ako svaki pojedinac u svom području života i rada shvati kompleksnost problema i preuzme dio odgovornosti za zaštitu okoliša - mogu se očekivati pozitivne promjene i zadovoljavajući efekti. Zbog toga je važno da se ekologija intenzivnije izučava u svim prilikama, na svim nivoima i na svakom mjestu. Ljudi moraju da shvate da od zaštite životne sredine direktno zavisi njihovo zdravlje i život.

Težište proučavanja ekologije jesu odnosi koji vladaju između živih bića i životne sredine. Oni su trostruki:

- akcija: uticaj životne sredine na živa bića,
- reakcija - uticaj organizama na životnu sredinu,
- koakcija: međusobni uticaj organizama u okviru životne sredine.

Zrak

U Federaciji BiH zakon i pravilnici koji regulišu problematiku zaštite zraka, monitoringa i graničnih vrijednosti kvaliteta zraka su:

- Zakon o zaštiti zraka (*Službene novine Federacije BiH*, broj: 33/03 i 4/10),
- Pravilnik o graničnim vrijednostima kvaliteta zraka (*Službene novine FBiH*, broj 12/05),
- Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka (*Službene novine FBiH*, broj 12/05),
- Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak (*Službene novine FBiH*, broj 12/05).

Praćenje sadržaja polutanata u zraku veoma je važno da bi se sagledao njihov mogući uticaj na životnu sredinu i zdravlje ljudi. Općina Tešanj nema stalni nadzor i monitoring zagađenosti zraka, niti je do sada provedeno mjerenje zagađenosti zraka.

Kroz ciljane aktivnosti utvrđena su tri osnovna mjerna mjesta (MM) gdje je prema procjenama potrebno izvršiti mjerenje, a to su:

- MM1- mjerno mjesto, u industrijskoj zoni Bukva,
- MM2- mjerno mjesto u samom središtu grada pored regionalnog puta, i
- MM3- mjerno mjesto u središtu Jelaha pored raskrsnice regionalnog i magistralnog puta.

Putem Ministarstva za prostorno uređenje, saobraćaj i komunikacije i zaštitu okoline Zeničko-dobojskog kantona angažovana je mobilna stanica za mjerenje vrijednosti polutanata zagađivača zraka, zajedno sa osnovnim klimatološkim parametrima putem koje je provedeno mjerenje na mjernom mjestu MM1 - industrijska zona Bukva. Mobilno vozilo bilo je smješteno u krugu preduzeća *Pobjeda* u periodu od 20.5. do 10.7.2011. godine.

AUTOMATSKA MOBILNA MJERNA STANICA				
Lokacija: <i>Pobjeda</i> , industrijska zona Bukva				
Mjerni period: 1.6.-30.6.2011. godine				
POLUTANT	Granična vrijednost zraka			KOMENTAR
	Najveća jednočasovna vrijednost	Prosječna dnevna vrijednost	Prosječna godišnja vrijednost	
SUMPOR-DIOKSID SO ₂ [µg/m ³]	78,74	30,73	90	- prosječna dnevna vrijednost ne prelazi prosječnu godišnju vrijednost
AZOTNI-DIOKSID NO ₂ [µg/m ³]	34,06	9,07	60	- prosječna dnevna vrijednost ne prelazi prosječnu godišnju vrijednost
UGLJEN-MONOKSID ___ [µg/m ³]	1,41	-	10.000	- daleko je ispod prosječne godišnje vrijednosti
LEBDEĆE ČESTICE LČ 10 [µg/m ³]	37,34	18,44	50	- prosječna dnevna vrijednost ne prelazi prosječnu godišnju vrijednost
OZON O ₃ [µg/m ³]		111,56	150	- prosječna dnevna vrijednost ne prelazi graničnu vrijednost

Monitoring kvaliteta zraka za period 1.6.-30.6.2011. godine

Potrebno je nastaviti sa monitoringom kvaliteta zraka na području općine Tešanj, prvenstveno u zimskom periodu. Takođe je neophodno, u cilju daljeg svakodnevnog praćenja stanja kvaliteta zraka, razmotriti mogućnosti nabavke automatske mjerne stanice koja bi se nalazila na lokaciji koja prema ovakvim analizama predstavlja i područje sa najvećom koncentracijom polutanata, iako je to vrlo skup zadatak. Ovo u cilju preduzimanja adekvatnih i pravovremenih aktivnosti u akcidentnim situacijama.

Takođe bi bilo neophodno svakodnevna mjerenja objavljivati putem medija, i objediniti podatke o kvalitetu zraka u jednu bazu podataka koja bi bila dostupna na internet-sajtu.

Zbog dokazanog velikog negativnog uticaja zagađenja zraka na zdravlje ljudi, od izuzetnog ekološkog i zdravstvenog značaja je:

- uspostava monitoring stanice,
- kontinuirano provođenje monitoringa kvaliteta zraka,
- informisanje javnosti o koncentracijama zagađivača u zraku,
- upozoravanje javnosti na svako povećanje koncentracija pojedinih najznačajnijih zagađivača iznad graničnih vrijednosti,
- informisanje javnosti o uticajima zagađenja na zdravu populaciju, kao i na posebno ugrožene bolesnike i djecu.

Voda

Voda predstavlja jedan od najznačajnijih segmenata za život i zdravlje ljudi, životinja i biljaka. Njena uloga i njen sastav predstavljaju potrebu očuvanja iste, kako količine tako i njenog fizičkog i hemijskog sastava. Poznato je da voda zbog svoje polarnosti posjeduje izvrstan kapacitet da otapa različite tvari. Iz tog razloga mogućnosti zagađenja i onečišćenja su velike, a samo onečišćenje može imati dalekosežne posljedice po zdravlje ljudi, biljni i životinjski svijet. Stoga se provodi monitoring kvaliteta vode, kako bi se utvrdio nivo zagađenosti.

Na području općine kroz ovu analizu nije se došlo do podataka koji pokazuju provođenje monitoringa nad kvalitetom tekućih voda. Ovaj vid monitoringa provodi se sistemski samo kroz vodozahvate za vodu koja se putem vodovodnih sistema isporučuje stanovništvu za piće i drugu upotrebu. To se provodi kroz ispitivanje bakteriloškog i hemijskog sastava vode.

Za tekuće i stajaće vode (rijeke, potoci, jezera) nisu provedeni monitorinzi, te se ne može sa sigurnošću tvrditi koja je količina onečišćenja vode. Svakako da količina vode i periodi uzorkovanja (zavisno od godišnjeg doba), kao i količine zagađivača - utiču na kvalitet vode, te u skladu sa tim i na količine polutanata u vodi.

Najčešće zagađivače vode na području općine Tešanj predstavljaju:

- komunalne otpadne vode,
- industrijske otpadne vode,
- poljoprivredne otpadne vode,
- autopraonice,
- autoservisi,
- organska đubriva,
- povećana upotreba herbicida,
- deponija otpada,
- divlje deponije,
- saobraćaj,
- akcidenti u saobraćaju,
- medicinski otpad.

Ovo su samo važniji, ali ne i konačni identifikovani zagađivači vode. Pored toga, neophodno je vršiti stalan monitoring tekućih i stajaćih vodotoka, s ciljem alarmiranja stanovništva, kao i preduzimanja odgovarajućih mjera, a samim tim i analiziranja podataka.

Komunalno preduzeće opremljeno je savremenom laboratorijom za ispitivanje kvaliteta vode za piće i raspolaže kvalifikovanim i obučanim kadrom za provođenje metoda ispitivanja propisanih *Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće*. Ispitivanja kvaliteta vode za piće na vodovodnim sistemima kojima *Rad* upravlja provodi se:

- kontinuirano, po fazama prerade vode gdje se kontrolišu mutnoća, sadržaj rezidualnog hlora i dr.
- periodično, sa učestalošću koju propisuje navedeni pravilnik.

Broj periodičnih kontrola kvalitete vode za piće zavisi od ekvivalentnog broja stanovnika, i za vodovod Tešanj iznosi 3 puta, vodovod Jelah 3 puta i vodovod Kraševo 1 puta mjesečno. Pri kontroli uzimaju se uzorci sirove vode na izvoru, vode iz rezervoara, kao i vode iz distributivne mreže na karakterističnim tačkama. Kontrolišu se hemijska i bakteriološka ispravnost vode - prema parametrima datim u navedenom pravilniku. Eksternu uslugu kontrole kvaliteta vode za piće za potrebe Preduzeća vrši Dom zdravlja Tešanj.

Rad nema obavezu kontrole kvaliteta vode na lokalnim vodovodima i privatnim bunarima. Usluga ovakve kontrole vrši se po zahtjevu lica koje upravlja lokalnim vodovodom, odnosno vlasnika bunara. Uočljivo je da se zahtjevom za kontrolu kvaliteta vode za piće češće obraćaju pojedinci, vlasnici bunara, nego lokalni vodovodi. Laboratorija je verifikovana na nivou Federacije BiH za kontrolu otpadnih voda

Zemlja/Tlo

Zagađenost zemlje može nastupiti kao indirektna posljedica zagađenosti zraka i vode kroz prirodne

proces, i obrnuto. Najčešći zagađivači tla na području općine Tešanj predstavljaju:

- otpadne vode,
- organska đubriva, herbicidi, pesticidi i poljoprivredna ulja,
- deponija otpada (komunalni i biološki otpad);
- divlje deponije,
- autopraonice,
- autoservisi,
- saobraćaj,
- akcidenti u saobraćaju,
- medicinski otpad.

2.12.4.6 Deminiranje

Za vrijeme ratnih zbivanja 1992-1995. godine općina Tešanj bila je pod neposrednim udarom ratnih aktivnosti. Borbena djelovanja bila su aktivna na oko 110 km fronta, što je procentualno oko 30% teritorije općine, uz masovnu upotrebu minsko-eksplozivnih sredstava, posebno uz linije fronta koje su često mijenjale svoj položaj. Linije fronta u toku 1992. godine su se protezale pravcem Gornja Omanjska-Gojakovac-Lončari-Blaževci-Hercezi-Stražba-Miljevac-Jorgić-Orašje Planje-Džemilić Planje-Svinjci-Zmajevac-Staje-Kužno groblje-Brezove Dane i dalje: općina Maglaj. Ispred svojih linija odbrane ARBiH je postavljala minska polja, a to je radila i agresorska vojska. Zbog značajnih pomjeranja linija, procjenjuje se da je, pored registriranih, postavljen i manji broj neregistriranih minskih polja, a to potvrđuju mino-incidenti koji su se dešavali na lokacijama koje nisu registrirane kao minska polja.

Najugroženija područja kontaminirana minama na području općine Tešanj su grupisana oko rubnih naselja i mjesta Hercezi, Lončari, Križ, Kalošević, Mrkotić-Putešić, Džemilić Planje i Staje, gdje je još uvijek aktuelan i povratak stanovništva.

Unutrašnjost općine nije bila pošteđena od granatiranja, bombardovanja i slično, pa je i ovdje evidentan dosta veliki broj neeksplozivnih ubojnih sredstava.

S obzirom na veličinu sumnjive i rizične površine i broj očekivanih mina i drugih eksplozivnih sredstava, još uvijek postoji opasnost od stradanja.

Prema prvim procjenama 1996. godine, očekivana rizična površina (sumnjiva površina) od mina iznosila je oko 18,5 km².

U periodu od 1996. do kraja 2011. godine kroz razne vidove protivminskih akcija, a i značajnim nastojanjima lokalnih općinskih struktura i drugih relevantnih činilaca, svedena je i reducirana na 3,0895 km².

U periodu od 1996. do kraja. 2011. godine provedene su sljedeće protivminske akcije:

2.12.4.6.1 Humano deminiranje

Aktivnosti humanitarnog deminiranja (čišćenje i tehničko izviđanje) u periodu od 1999. do kraja 2011. godine su provedene na 23 lokacije ukupne površine 313.610,82 m², i to 17 projekata čišćenja ukupne površine 207.764,94 m² i 6 projekata tehničkog izviđanja (TI) ukupne površine 105.845,88 m².

U tabeli deminiranih površina nalaze se lokacije za koje Služba CZ Tešanj i općinski koordinador za

deminiranje posjeduje certifikate - uvjerenja o izvršenom kvalitetu deminiranja izdate od strane BH MAC-a, ili koji su arhivirani u bazi podataka BHMAIS Centar za uklanjanje mina u BiH - BH MAC-a.

Sve aktivnosti humanitarnog deminiranja provedene su prema Standardu za uklanjanje mina u BiH, kroz stalnu pripremu lokacija - generalno izviđanje i stručni nadzor BH MAC-a, i uz pomoć općinskih struktura, a posebno Službe civilne zaštite.

Na projektima deminiranja je, po potrebi i u skladu sa standardima za uklanjanje mina u BiH, vršeno trajno i polutrajno obilježavanje.

Tabela: Lokacije obrađene aktivnostima humanitarnog deminiranja u općini Tešanj

Red. broj	Godina realizacije	Naziv lokacije	BH MAC ID	Vrsta PMA	Površina (m ²)
1	1999.	Klokot-Komarac	10148	čišćenje	1.111
2		Filipovići 2	10147	čišćenje	1.708
3	2000.	Hercezi vodovod	10475	čišćenje	7.279
4	2001.	Put Oraš-Planje-Vriskovac	10567	čišćenje	1.806
5	2002.	Hercezi vodovod 3	10885	čišćenje	2.632
6		Harlovača	10912	čišćenje	976,33
7	2004.	Lončari 2	11273	čišćenje	6.034,87
8	2005.	Vrela, dem. radi obilježavanja	11411	čišćenje	552
9		Lončari 1	11451	čišćenje	9.185,34
10		Lončari 6	11596	čišćenje	32.172,83
11	2006.	Lončari 5	11748	čišćenje	36.616,83
12		Lončari 5-1	11785	TI	28.577,93
13	2007.	Oraš-Planje	12253	TI	8.885,98
14		Lončari 5A Brezik	12017	TI	14.457,10
15	2008.	Šije 2A	12515	TI	8.995,45
16		Lončari 5B	12559	TI	18.630,09
17		Šije 2	12500	čišćenje	4.958,83
18		Šije	12501	čišćenje	7.908,11
19		Lončari 4	12519	čišćenje	2.440,74
20	2009.	Lončari 5B-1	12681	TI	26.299,33
21	2011.	LZ Lončari-Bašići	12995	čišćenje	26.566,06
22		LZ Lončari-Gaj	13126	čišćenje	29.694
23		LZ Lončari-Komin	13139	TI	36.123
UKUPNO:					313.610,82

Izvor: Centar za uklanjanje mina u BiH - baza podataka BHMAIS i Općina Tešanj - Služba CZ i općinski koordinador za deminiranje (stanje po izdatim certifikatima sa 31.12.2011. godine)

2.12.4.6.2 Trajno obilježavanje

Trajno obilježavanje provedeno je na 2 lokacije sa ukupno 704 m trajne ograde.

Tabela: Lokacije obrađene aktivnostima trajnog obilježavanja/ograđivanja u općini Tešanj

Redni broj	Naziv lokacije	MAC ID	Broj trajnih znakova (kom)/ dužina trajne ograde (m)
1.	Lončari	20649	331
2.	Vrela	11411	373
UKUPNO:			704

Izvor: Centar za uklanjanje mina u BiH - baza podataka BHMAIS i Općina Tešanj - Služba CZ i općinski koordinator za deminiranje (stanje po izdatim certifikatima sa 31.12.2011. godine)

Sve aktivnosti trajnog obilježavanja provedene su prema Standardu za uklanjanje mina u BiH, kroz stalnu pripremu lokacija - generalno izviđanje i

stručni nadzor BH MAC-a, i uz pomoć općinskih struktura, a posebno Službe civilne zaštite i općinskog koordinатора za deminiranje.

Kroz uvide na terenu utvrđeno je da je veći dio postavljene trajne ograde devastiran i otuđen. Mjesta gdje je vršeno trajno obilježavanje naknadnim su aktivnostima obrađena kroz projekte humanitarnog deminiranja, ili je izvršeno hitno obilježavanje kroz aktivnost korekcije sistematskog izviđanja.

2.12.4.6.3 Generalno izviđanje

Za sve aktivnosti humanitarnog deminiranja i trajnog obilježavanja vrši se generalno izviđanje. Trenutno ima pripremljeno, odnosno izvršeno je generalno izviđanje na 17 projekata humanitarnog deminiranja I i II faze, ukupne površine 917.762,38 m², i to 7 projekata za čišćenje površine 247.833,06 m² i 10 projekata za tehničko izviđanje površine 669.929,32 m².

Tabela: Lista pripremljenih i nerealizovanih projekata humanitarnog deminiranja za općinu Tešanj

ID GI 1A	ID GI 1	Lokacija		Vrsta PMA	Površina
2604	20047	Vrela	Kalošević	TI	80.040,00
7112	20047	Vrela-Krcana	Kolašević	čišćenje	51.704,39
7121	20047	Vrela-Crvena Zemlja	Kalošević	TI	46.816,38
7122	20047	Vrela-Kanatova kosa	Kalošević	TI	46.893,75
8862	20047	Vrela-Bujadni potok	Kalošević	čišćenje	25.968,65
7340	20123	LZ Lončari-7	Lončari	TI	110.356,42
8779	20862	Lončari-Potkomin 1	Lončari	čišćenje	19.573,05
8780	20862	Lončari-Potkomin 2	Lončari	čišćenje	34.395,35
8781	20862	Lončari-Potkomin 3	Lončari	čišćenje	39.724,40
8782	20862	Lončari-Potkomin 4	Lončari	čišćenje	46.663,17
8783	20862	Lončari-Potkomin 5	Lončari	TI	120.710,32
8784	20862	Lončari-Potkomin 6	Lončari	TI	102.317,22
8860	20861	Kalošević-Bugarinovići 1	Lončari	čišćenje	29.804,05
8861	20861	Kalošević-Bugarinovići 2	Lončari	TI	36.977,22
8866	20861	Kalošević-Bugarinovići 3	Lončari	TI	64.498,56
8867	20861	Kalošević-Bugarinovići 4	Lončari	TI	56.148,77
8881	20887	Mrkotić-Barica	Kalošević	TI	5.170,68
UKUPNO:					917.762,38

Izvor: Centar za uklanjanje mina u BiH - baza podataka BHMAIS (stanje 31.12.2011.)

2.12.4.6.4 Plan provođenja protivminskih akcija
za period 2011-2019

Na osnovu Strategije protivminskog djelovanja Bosne i Hercegovine od 2009. do 2019. godine (usvojena na 45. sjednici Vijeća Ministara Bosne i Hercegovine održanoj 24.4.2008. godine), planirane su aktivnosti protivminskih akcija za općinu Tešanj:

- do 2019. godine potpuno eliminisati sumnjivu površinu I i II kategorije prioriteta, kroz redukciju iste tokom generalnog i tehničkog izviđanja i čišćenja mina na rizičnim lokacijama (**operativni cilj 1.1.**).

- do 2019. godine potpuno eliminisati sumnjivu površinu III kategorije prioriteta, kroz poduzimanje

mjera zabrana kretanja i aktivnosti za izviđanje (**operativni cilj 1.3.**).

Tabela: Minska situacija za općinu Tešanj

Minska situacija - općina Tešanj	sumnjiva površina I kat. (km ²)	0,5697
	sumnjiva površina II kat. (km ²)	0,7251
	sumnjiva površina III kat. (km ²)	1,7947
	ukupna sumnjiva površina (km ²)	3,0895
	Broj ugroženih zajednica	10

Izvor: Centar za uklanjanje mina u BiH - baza podataka BHMAIS (stanje 30.9.2011.)

Tabela: Opća procjena minske situacije za općinu Tešanj

NAZIV UGROŽENE ZAJEDNICE	POVRŠINA km ²	SUMNJIVA POVRŠINA			INCIDENTI OD 2004. KOM	NIVO UTICAJA (LIS-2004.)	NIVO UTICAJA (BHMAC-2007.)
		I KAT km ²	II KAT km ²	III KAT km ²			
RADUŠA	14,46	0	0	0,5331		-	NISKI
DŽEMLIĆ PLANJE	5,61	0	0	0,0757		NISKI	NISKI
KALOŠEVIĆI	10,9	0,3377	0,2471	0,2826		SREDNJI	SREDNJI
KARDAGALIJE	13,28	0,0219	0	0,450		NISKI	NISKI
LONČARI	3,01	0,176	0,3064	0,0431		NISKI	SREDNJI
MILJANOVCI	3,78	0	0,0673	0		NISKI	SREDNJI
NOVI MILJANOVCI	10,11	0	0	0,0313		-	NISKI
ORAŠ PLANJE	5,48	0	0,0664	0,3789		NISKI	NISKI
PILJUŽIĆI	5,47	0,0341	0,0379	0		NISKI	NISKI
ŠIJE	10,61	0	0	0	1	NISKI	NISKI
UKUPNO: OPĆINA TEŠANJ		0,5697	0,7251	1,7947			

Izvor: Centar za uklanjanje mina u BiH - baza podataka BHMAIS (stanje 31.12.2011.)

Tabela: Akcioni plana dinamike rada za općinu Tešanj do 2016. godine

Akcioni plan									
Općina Tešanj									
Deminiranje									
2012.		2013.		2014.		2015.		2016.	
KALOŠEVIĆ	0,130 km ²	KALOŠEVIĆ	0,200 km ²	KALOŠEVIĆ	0,1077 km ²	KALOŠEVIĆ	0,1471 km ²	LONČARI	0,1064 km ²
KARDAGALIJE	0,0219 km ²	LONČARI	0,100 km ²	LONČARI	0,100 km ²				
LONČARI	0,176 km ²	MILJANOVCI	0,0673 km ²	PILJUŽIĆI	0,0379 km ²				
PILJUŽIĆI	0,0341 km ²	ORAŠ PLANJE	0,0664 km ²						

Izvor: Centar za uklanjanje mina u BiH

2.12.5 Općinska administracija i lokalna uprava

Općina Tešanj teritorijalno je organizirana u 25 mjesnih zajednica čiji izabrani organi koordiniraju svoj rad sa općinskom upravom.

Predstavnički organ - Općinsko vijeće - čini 25 vijećnika izabranih na lokalnim izborima 2012. godine, sa stranačkom strukturom: SDA - 11 vijećnika, SDP - 7 vijećnika, SBiH - 3 vijećnika, BPS SH - 2 vijećnika, LDS - 1 vijećnik, SBB - 1 vijećnik.

Općinsko vijeće ima komisije kao stalna radna tijela. Općinska administracija broji 98 uposlenih²⁰ (zajedno sa vatrogasnom jedinicom) organiziranih u pet općinskih službi. Rukovodna struktura je na čelu sa Općinskim načelnikom i pet pomoćnika. Profesionalno je angažovan i PRK (predstavnik rukovodstva za kvalitet). Općinski pravobranilac je dio općinske uprave. U Jelahu, Tešanjci, Šijama i Kaloševiću Općina ima elektronski potpuno uvezane terenske urede, te je sposobna i u njima pružiti sve usluge građanima.

Općinska uprava je u posljednje četiri godine prošla značajnu reform, i danas funkcinira na nivou elektronske uprave. Općinska administracija je svoje procese uredila prema zahtjevima međunarodnog sistema kvaliteta ISO 9001:2008 i definirala četiri glavna procesa:

1. obrada zahtjeva,
2. izrada i realizacija budžeta,
3. razvoj zajednice,
4. izrada i donošenje propisa.

Općina Tešanj uredila je svoje procese i prema okolinskim zahtjevima (ISO 14001).

Općinsko rukovodstvo razvilo je jedinstven menadžment sistem općinske administracije Tešanj (MSOT) koji je postao prepoznatljiv na širem planu i priznat kao uspješan model lokalne uprave.

Općina periodično izdaje vlastito interno informativno glasilo *Tešanjki bilten*, ima ugovore sa lokalnim radio i tv medijima, a Općinski načelnik izdaje i redovni mjesečni elektronski bilten.

Internet stranica Općine www.opcina-tesanj.ba je korisnički orijentirana, dinamična je i administrira se u realnom vremenu. Na stranici se nalazi i Registar administrativnih postupaka, sa svim potrebnim informacijama korisnicima usluga.

Kao lider u oblasti jačanja i inovativnog pristupa lokalne samouprave u BiH, općinska uprava vrši redovno samoocjenjivanje po evropskom modelu - CAF metodologiji (CAF - engl. *Common Assessment Framework* - Zajednički okvir za samoprocje-

njivanje). Metodologija posmatra uticaj liderstva, strategije i planiranja, upravljanja ljudskim resursima, procesima i promjenama, partnerstava i resursa na rezultate u organizaciji.

Općinska uprava je uspostavila mjerenje zadovoljstva korisnika usluga i uposlenih, i utvrdila svoje performanse za 124 usluge koje pruža, te vrši stalna mjerenja, analize i poboljšanja.

U strukturi uposlenih u organima Općine Tešanj dominira srednjeobrazovna struktura namještenika 4. stepena obrazovanja, i to sa 46%; VSS-VŠ sa 36%, SSS 3. stepen sa 14%, te ostalo 4%. Ovakva struktura, uz poboljšanja u korist VSS odlaskom u penziju starijih radnika, te stalnom edukacijom i usavršavanjem kroz razvoj ljudskih resursa - može odgovoriti potrebama lokalne uprave. Uz nedovoljnu motivaciju članova rukovodstva i srednjeg menadžmenta koji je u razvoju, trenutna struktura mogla bi biti narušena.

Prema podacima o polnoj strukturi uposlenih, muškarci čine 58%, a žene 42% uposlenih, što je povoljno u odnosu na druge lokalne uprave.

Takođe, prema pregledu starosne strukture uposlenih u organima uprave - vidljivo je da se polahko ta struktura podmlađuje, ali mnogo sporije nego što je potrebno. Ipak, s obzirom na zakonski okvir, pa i ljudske sudbine, nije realno očekivati brži zaokret.

Godine uposlenih	Broj	Učešće
18 do 30	5	5%
31 do 40	17	17%
41 do 50	38	39%
51 do 60	32	33%
od 61	6	6%

2.12.5.1 Ključni partneri

Međunarodni subjekti u Bosni i Hercegovini, pa tako i u općini Tešanj, već duže vrijeme ne podržavaju infrastrukturne projekte, ali je Općina je snažno uključena i involvirana u proces saradnje sa gotovo svim organizacijama (UNDP, UNESCO, UNICEF, MDGF, TIKA, GTZ/GIZ, MDGF, USAID, Svjetska banka, Delegacija EU u BiH), a održavaju se i kontakti sa mnogim organizacijama, kao i sa stranim ambasadama.

Projektni pristup je pravilo, a općinska administracija i Agencija za razvoj osposobljene su za izradu najzahtjevnijih aplikacija.

20 1,98 uposlenih/1000 stanovnika

Osposobljen je i NVO za ovakav pristup koji se uspješno koristi.

Očekuje se brži puta BiH ka EU kako bismo imali pristup strukturalnim fondovima sa infrastrukturu i privredu. Općina Tešanj je razvila je partnerstva sa mnogim općinama u BiH i susjedstvu, i radi zajedničke aplikacije prema pozivima donatora.

Ipak, i pored svega navedenog, još uvijek nije pronađen mehanizam da se na ključnim mjestima nađu kvalitetni, prije svega stručni i vrijedni kadrovi koji bi pokrenuli sve do sada neiskorištene mogućnosti za približavanje naše općine svijetu, prvenstveno koristeći mogućnost partnerskih odnosa u smislu jačanja lokalnog razvoja i boljeg života građana kroz upošljavanje, a sve manje kroz socijalne programe.

sredstava i sredstva prenesena iz prethodnih godina, koja se iskazuju u zasebnoj tabeli. Ostvarenje prihoda budžeta i njihovo kretanje u periodu 2007-2011. godine iskazano je u slijedećem tabelarnom i grafičkom pregledu.

2.12.5.3 Prihodi

U posmatranom periodu, za razliku od prethodnog, ukupni prihodi budžeta Općine iskazuju značajne oscilacije. Konstantni rast prihoda zabilježen još od 2001. godine zaustavljen je u 2009. godini kada je došlo do pada prihoda u odnosu na prethodnu godinu za oko 14%, odnosno za 1.370.000 KM. Navedeno umanjenje izazvano je općom svjetskom krizom ko-

Tabela 1 : Ukupni prihodi i primici sa prenesenim i kreditnim sredstvima za period 2007-2011. godina

Vrsta prihoda, primitka	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Pros.god. rast u %
I POREZNI PRIHODI	5.757.445	6.552.907	5.694.900	5.873.853	6.414.500	3,27
II NEPOREZNI PRIHODI I POTPORE	2.224.149	2.457.438	2.194.566	2.194.555	2.301.478	1,17
III GRANTOVI I PRIMICI	1.253.216	878.344	627.813	832.886	1.356.515	9,27
IV KREDITNA SREDSTVA	0	0	0	0	500.000	-
V PRENESENA SREDSTVA	805.016	2.250.018	1.794.194	741.518	691.474	23,46
PRIHODI I PRIMICI SA PRENESENIM I KREDITNIM SREDSTVIMA	10.039.826	12.138.707	10.311.473	9.642.812	11.263.967	4,05

Kad su posrijedi partnerstva s drugim subjektima, koordinacija lokalnih i viših nivoa uprave nije u potpunosti razvijena, posebno egzistira nespremnost viših nivoa da se uključe u procese elektronske integracije i u prenošenje prihoda na općine (primjer sredstava za zaštitu okoliša). Potrebno je nastaviti sa elektronskim uvezivanjem na lokalnom nivou sa javnim ustanovama i preduzećima, a insistirati i dalje na uvezivanju sa višim vlasti.

Interes stranih organizacija i domaćih partnera za općinu Tešanj je na vrlo visokom nivou, jer svi koji su radili posljednjih godina nose odlične uspomene i daju visoke ocjene. Općina Tešanj postala je pouzdan i potpuno otvoren partner za sve.

2.12.5.2 Budžet Općine

U cilju sagledavanja potencijala Općine u pogledu finansiranja razvojnih projekata i izrade procjene prihoda za naredni srednjoročni period, izvršena je analiza ostvarenja budžeta Općine za period 2007-2011. godine. Radi naglašavanja kapaciteta tekućeg budžeta, izvršeno je izdvajanje iz analize kreditnih

ja se snažno odrazila i na budžete svih nivoa vlasti u BiH, pa time i Općine Tešanj. Nakon 2009. godine, stabilizacijom privrednih i finansijskih aktivnosti, dolazi do ponovnog konstantnog rasta prihoda, tako da je u 2011. godini dostignut nivo prihoda iz 2008. godine, a u odnosu na baznu 2007. godinu zabilježen je rast od 9%.

U pogledu strukture prihoda može se reći da se ona po godinama mijenjala i u nešto većem rasponu, ali i to da je omjer tri osnovne grupe prihoda i primitaka približno isti u 2011. i baznoj 2007. godini. Struktura prihoda utiče na budžet samom razlikom u namjeni sredstava i obavezom namjenskog trošenja istih. S toga se može reći da struktura prihoda nije imala ni približno značajan uticaj na budžet kao njihova visina.

U pogledu stabilnosti prihoda potrebno je istaći slijedeće:

Indirektni porezi sa porezom na dodanu vrijednost predstavljaju najznačajniji izvor općinskog budžeta. Ovi porezi čine i do 45% općinskog budžeta, bez kreditnih i prenesenih sredstava. To sada predstavlja stabilan i institucionalno u potpunosti reguli-

san prihod koji će i ubuduće predstavljati osnov općinskog budžeta. Za razliku od drugih prihoda, koji su zabilježili značajniji pad u kriznom razdoblju, ovi prihodi su imali stalni rast koji je bio usporen samo tokom 2009. godine. Budući da je ovaj porez vezan direktno za potrošnju, sve varijacije koje se iskazuju kroz osnovne makroekonomske pokazatelje (rast cijena, inflacija, obim industrijske proizvodnje, BDP i drugo) najdirektnije se odražavaju na njegovu visinu. Potrebno je istaći da se najavljuje novo krizno razdoblje koje će se odraziti i na ove prihode. Pored toga, zbog djelimičnog ujednačavanja privrednih aktivnosti u Federaciji BiH i RS-u, konstanto se vrši izmjena omjera raspodjele između entiteta, tako da se umanjuje dio prihoda koji pripada Federaciji BiH. Zbog svega navedenog - u narednom srednjoročnom razdoblju može se očekivati usporeniji rast ovih prihoda, ali ne i njihov pad. Prosječan godišnji rast ovih prihoda u posmatranom periodu iznosio je 7,68%, a najveći rast ostvaren je u 2010. godini kada je iznosio 14%.

Direktni porezi su u posmatranom periodu zabilježili prosječan pad od 2,79%. Do smanjenja ove grupe prihoda došlo je sa izmjenom zakonske regulative, donošenjem Zakona o porezu na dohodak. Donošenjem ovog zakona ukinuti su raniji poreski oblici (poreza na dobit, porez od igara na sreću i drugo), čime je izvršeno značajno smanjenje poreskog opterećenja pravnih i fizičkih lica, ali i smanjenje ove grupe prihoda općinskih budžeta za oko 30%. Nakon provedenih zakonskih izmjena i uspostave mehanizma naplate, i ovaj prihod pokazuje stabilnost i rast koji je uzrokovan povećanjem dohodaka i prije svega rasta zaposlenosti koji je direktno vezan za lokalnu sredinu. Prihodi od poreza na dohodak ubrani na teritoriji općine vraćaju se u općinski budžet u iznosu od 34,46%, a ovaj procenat se može mijenjati samo na više. Porez na imovinu i porez na promet nekretnina neće trpjeti veće izmjene budući da su zakonski propisi sa stopama poreza definisani u protekle dvije godine.

Neporezni prihodi predstavljaju izvorne prihode budžeta Općine i oni većim dijelom zavise direktno od aktivnosti organa uprave. Određene oscilacije unutar ove grupe prihoda uzrokovane su izmjenom zakonske regulative i odlukama Općinskog vijeća. Ovim odlukama reguliše se visina neporeskog opterećenja pravnih i fizičkih lica, ali i visina sredstava budžeta za razvoj zajednice, jer su često ovi prihodi sa tačno definisanom namjenom. Najznačajnije stavke komunalnih taksi, te administrativnih taksi i naknada predstavljaju značajan i stabilan prihod koji će i ubuduće biti jedna od osnova razvojnog dijela

budžeta. Prosječan godišnji rast ove grupe prihoda iznosio je 1,17%.

Grantovi i primici predstavljaju najčešće namjenska sredstva koja su doznačena iz budžeta viših nivoa vlasti, fondova, mjesnih zajednica ili donatora. Njihova namjena je unaprijed određena i samim time utiče na strukturu budžeta. Do značajnijeg rasta ove grupe prihoda došlo je u toku 2011. godine od kada se vrši evidentiranje namjenskih sredstava Ze-do kantona za stambeno i drugo zbrinjavanje boračke populacije. S druge strane, došlo je do značajnijeg smanjenja sredstava mjesnih zajednica u realizaciji projekata, tako da će ovaj vid finansiranja trebati ponovo animirati u realizaciji projekata mjesnih vodovoda i sličnih. Prosječan godišnji rast ove grupe prihoda iznosio je 9,27%.

Prenesena sredstva iz naredne godine ne predstavljaju prihod budžeta tekuće godine, te su izdvojena iz analize. Ova sredstva se javljaju manjom realizacijom određenih projekata ili većim ostvarenjem prihoda tokom godine. Stabilizacijom prilika (zakonska regulativa i dr.) ova sredstva se trebaju smanjivati i svesti na minimum.

Kreditno zaduženje u proteklom periodu je vršeno u svrhu uređenja poslovne zone Glinište u Jelahu. Zaduzenje je izvršeno emisijom općinskih obveznica u visini od 500.000 KM i pokazalo se kao dobro rješenje za realizaciju manjih infrastrukturnih radova koji će ostvariti povrat sredstava kroz indirektno efekte budućih poslovnih investicija na prostoru koji se trenutno uređuje.

Zbog nedostatka drugih izvora finansiranja, kao i zbog obezbjeđenja uslova za povoljno kreditno zaduzenje kroz projekat Svjetske banke, Općinsko vijeće izrazilo je spremnost za značajnije kreditno zaduzenje kojim će se rješavati problem prikupljanja i prečišćavanja otpadnih voda na teritoriji općine. U narednoj projekciji prihoda i primitaka iskazano je planirano zaduzenje sa grant-sredstvima u ukupnoj visini od 14.500.000 KM. Ovo zaduzenje značajno mijenja strukturu kako prihodovne tako i rashodovne strane budžeta u narednom srednjoročnom periodu.

Imajući u vidu gore navedenu stabilnost prihoda i utvrđeni konstantni, ali usporeni rast, planirano kreditno zaduzenje i grant-sredstva po istom, te dostupne makroekonomske pokazatelje za naredni srednjoročni period, može se očekivati dalji rast prihoda i u narednom srednjoročnom periodu.

Procjena prihoda i primitaka budžeta Općine za narednih 6 godina sa prosječnom stopom povećanja od 2,23% data je u slijedećem tabelarnom pregledu.

Tabela 2 : Procjena rasta ukupnih prihoda bez prenesenih i kreditnih sredstava za period 2012-2017. godine

Procjena visine ukupnih prihoda budžeta po godinama	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Prosječni godišnji rast %
I Prihodi bez kreditnog zaduženja i prenesenih sredstava	10.290.000	10.600.000	11.000.000	11.500.000	12.100.000	12.800.000	4,47
II Kreditno zaduženje sa pripadajućim grant sredstvima i prijenosom sredstva	1.884.000	3.500.000	3.300.000	6.200.000	2.500.000	0	1,65
UKUPAN BUDŽET	12.174.000	14.100.000	14.300.000	17.700.000	14.600.000	12.800.000	2,23

2.12.5.4 Rashodi

Ostvarenje rashoda i izdataka budžeta Općine u periodu 2007-2011. godine prikazano je u narednom tabelarnom i grafičkom pregledu.

Tabela 3 : Ukupni rashodi i izdaci budžeta Općine za period 2007-2011. godine

Vrsta rashoda, izdatka	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Prosječni godišnji rast %
I Sredstva za bruto plaće i naknade	2.032.470	1.951.011	2.027.119	2.023.417	2.075.199	0,57
II Direktni materijalni rashodi organa uprave	645.046	694.441	721.449	716.017	806.028	5,84
III Općedruštvene potrebe	965.589	1.143.871	1.468.747	1.318.560	1.329.882	9,37
IV Tekući grantovi, kamate i sredstva rezervi	1.763.511	2.095.091	2.633.439	3.022.299	3.197.175	16,26
V Kapitalni grantovi i izdaci	2.383.192	4.601.132	2.719.202	2.079.323	1.970.951	5,86
SVEGA RASHODI I IZDACI	7.789.808	10.485.546	9.569.956	9.159.616	9.379.235	6,00

Iz tabelarnog i grafičkog prikaza mogu se uočiti osnovne karakteristike kretanja rashoda i izdataka u posmatranom periodu. Prvenstveno treba istaći da je struktura rashoda uslovljena prijenosom sredstva za realizaciju kapitalnih projekata, koji je nekada iznosi i do 18% budžeta. Zbog toga je kapitalni dio budžeta u 2011. godini prvi put u posmatranom periodu bio na nivou sredstava za plaće i naknade organa uprave. Budući da je izvršeno ugovaranje i prijenos sredstava od preko 1.000.000 KM, ovako iskazana struktura ne daje pravu sliku utroška sredstava za tu godinu, dok će u narednoj godini biti iskazano značajno uvećanje kapitalnog dijela budžeta. Zbog navedenog - potrebno je obratiti pažnju na kretanje prihoda pojedinačno, bez obzira na učešće u ukupnim rashodima.

Sredstva za plaće i naknade zaposlenih i vijećnika u posmatranom periodu su prosječno rasla za 0,57%, što predstavlja najmanji rast u odnosu na sve druge grupe rashoda. Ovo je obezbijeđeno smanjenjem broja izvršilaca uz istovremeno kontinuirano jačanje lokalne samouprave - jačanje menadžmenta i poboljšanje kvalifikacione strukture zaposlenih. Istovremeno, ostvaren je kontinuiran rast prosječnih ličnih primanja zaposlenih.

Direktni materijalni rashodi organa uprave takođe su rasli u manjem obimu od preostalih grupa rashoda. Njihov prosječni rast iznosio je 5.84%, a vezan je prije svega za povećanja cijena usluga i materijala.

Sredstva za općedruštvene potrebe prosječno su rasla za 9,37%, prvenstveno zbog uvećnog obima održavanja infrastrukturnih objekata koji je značaj-

no uvećan investiranjima što su izvršena u poratnom periodu (uvećana je mreža asfaltnih puteva, javne rasvjete, uređenih javnih površina i drugo).

Tekući grantovi, kamate i sredstva rezervi zabilježili su najveći rast koji je u prosjeku iznosio 16,26%. Stalnim rastom izdvajanja sredstava, ova grupa rashoda u 2010. godini je postala najveća i čini oko 33% budžetskih sredstava. Tome je doprinijelo i uključivanje sredstava ZDK za zbrinjavanje svih kategorija boračke populacije, koja se kreću i do 400.000 KM. Zbog njihove visine i značaja - u okviru tabelarnog pregleda visina ovih sredstava posebno je iskazana. Na ovaj način je obezbijedeno poboljšanje pojedinih segmenata socijalne zaštite, razvoja zajednice, sporta i drugog. U narednom tabelarnom pregledu iskazana su ukupna izdvajanja iz budžeta i procentualno učešće u budžetu za posmatrani period.

Kapitalni dio budžeta u posmatranom periodu zabilježio je prosječan rast od 5,86%. U okviru ove grupe rashoda zabilježene su najveće oscilacije. Kako je već naglašeno, osnovni razlog za to jeste značajniji prijenos sredstva za realizaciju ugovorenih kapitalnih projekta u narednu godinu.

Ukupna kapitalna ulaganja u posmatranom periodu iznosila su 13.753.800 KM što, sa prenesenim ugovorenim projektima iz 2011. godine od 1.047.000 KM, iznosi 14.808.000 KM.

Shodno istaknutim kretanjima u posmatranom periodu i utvrđenoj procjeni prihoda, kreditnog zaduženja i grantova, ukupan potencijal za kapitalna ulaganja iz budžeta Općine Tešanj u periodu 2012-2017. godine iznosi 32.032.000 KM. Istovremeno se procjenjuje povrat kamata i osnovnog duga u visini od 2.257.000 KM.

Procjena prihoda i primitaka budžeta Općine za narednih 6 godina sa prosječnom stopom povećanja od 2,23% data je u slijedećem tabelarnom pregledu.

Tabela grupe 4 : Struktura rashoda tekućih grantova, kamata i sredstava rezervi

Vrsta rashoda, izdatka	Ukupno za period 2007-2011. godina	2011. godina	Učešća u budžetu 2011. godine (%)
1. Grantovi socijalne zaštite i pomoći	3.869.133	1.099.227	11,72
2. Grantovi za kulturu, obrazovanje i mlade	2.899.904	880.394	9,39
3. Grantovi u oblasti sporta	1.142.425	236.863	2,53
4. Grantovi udruženjima građana	622.957	119.500	127
5. Grantovi za razvoj (poljoprivreda, poduzetništvo i dr.)	1.733.616	491.743	5,24
6. Ostali grantovi	1.370.141	284.970	3,04
7. Kamate, budžetska rezerva i sanacija šteta	1.073.339	84.478	0,90
IV Tekući grantovi, kamate i sredstva rezervi	1.763.511	3.197.175	34,09

Tabela 5 : Projekcija rashoda - izdataka budžeta Općine za period 2012-2017. godine

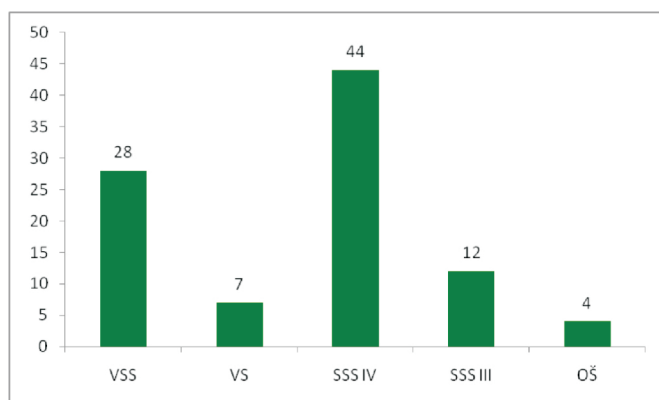
Procjena visine ukupnih rashoda i izdataka budžeta po godinama	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Prosječni godišnji rast %
I Sredstva za bruto plaće i naknade	2.207.000	2.270.000	2.330.000	2.380.000	2.430.000	2.500.000	2,53
II Direktni materijalni rashodi organa uprave	788.400	810.000	835.000	860.000	880.000	900.000	2,68
III Općedruštvene potrebe	1.445.000	1.500.000	1.560.000	1.620.000	1.650.000	1.700.000	3,31
IV Tekući grantovi, kamate i sredstva rezervi	3.590.600	3.750.000	3.950.000	4.150.000	4.340.000	4.450.000	4,39
- od čega kamate	30.000	81.000	169.000	308.000	443.000	480.000	82,61
V Kapitalni grantovi i izdaci	3.946.000	5.560.000	5.415.000	8.647.000	5.257.000	3.207.000	3,96
- od čega tretman otpadnih voda (kredit + grant)	0	3.000.000	3.000.000	6.000.000	2.500.000	0	-
VI Otplate kredita i garancije	197.000	210.000	210.000	43.000,00	43.000	43.000	~14,58
UKUPAN BUDŽET	12.174.000	14.100.000	14.300.000	17.700.000	14.600.000	12.800.000	2,23

Pored ove analize kojom je utvrđen potencijal budžeta za finansiranje razvojnih projekata Općine, potrebno je navesti druge izvore finansiranja istih koji, kako to pokazuje dosadašnje iskustvo u realizaciji projekata, sudjeluju povremeno i sa preko 50% ukupnih ulaganja. Radi se, prvenstveno, o sredstvima budžeta Ze-do kantona koja se realiziraju kroz sufinansiranje projekata za koje je obezbijeđeno vlastito učešće Općine, ili se radi o cjelokupnom finansiranju projekata. Zahvaljujući aktivnosti lokalne uprave, obezbjeđenjem kvalitetnih projekata i vlastitog učešća u realizaciji istih, i dalje se može očekivati značajna podrška budžeta Kantona.

Finansiranje projekata od strane Vlade Federacije BiH realizuje se uglavnom putem grantova koji se iskazuju u okviru budžeta Općine, tako da se u ovoj analizi ne mogu navoditi kao uvećanje osnove za kapitalna ulaganja. Slično je i sa učešćem mjesnih sredina koje se do sada ogledalo samo u projektima asfaltiranja lokalnih puteva i vodosnabdijevanja. Pored navedenog, posebno treba istaći i mogućnost korištenja sredstva pristupnih fondovima i drugih sredstava EU.

2.12.5.5 Ljudski resursi

Administracija ima 95 stalno uposlenih, sa određenim brojem nepopunjenih radnih mjesta. U toku je izrada nove organizacijske strukture kojom će se utvrditi i konačna popuna. Školska sprema uposlenih u administraciji je sljedeća:

VSS - 26

VS - 7

SSS IV - 46

SSS III - 12

OŠ - 4

Prosječna starost uposlenih je 46,84 godine, najmlađi ima 25,21 godinu, a najstariji 63,96 godina. Posebno je važna činjenica da postoje specijalistička

znanja i vještine kako u okviru zanimanja tako i u području rukovodnih i menadžerskih sposobnosti. Posebna važna za realizaciju *Strategije* je činjenica da je 14 uposlenih osposobljeno za projektni pristup.

3. PEST analiza

Politički i pravni aspekti

- Globalna politička i finansijsko-ekonomska nestabilnost;
- Politička nestabilnost BiH (posljedice raspada Jugoslavije, ustavnog uređenja iz mirovnog sporazuma, negativne unutrašnje i vanjske politike spram BiH);
- Evroatlanske integracije (kriza u EU, neizvjestan i usporen process, sa negativnim efektima po privredu i uopće društveni razvoj);
- Neefikasnost vlasti (zakonodavne, izvršne i sudske).

Ekonomski aspekti

- Stabilnost valute;
- Nizak kreditni rejting BiH;
- Podijeljen ekonomski prostor u BiH;
- Ulazak Hrvatske u EU;
- Visoka stopa nezaposlenosti;
- Trgovačko-administrativne barijere;
- Destimulativna poreska politika (obaveze na plaće).

Sociološki aspekti

- Podijeljenost bh. društva;
- Visok nivo korisnika socijalne zaštite i budžetskih izdvajanja;
- Visok stepen korupcije;
- Depopulacija stanovništva (pad nataliteta i migracija);
- Tranzicijske slabosti.

Tehnološki aspekti

- Nizak nivo izdavavanja za nove tehnologije;
- Sporost reformi u obrazovanju;
- Stalne i brze promjene u komunikacijskim tehnologijama;
- Nizak nivo inovativnosti;
- Novi međunarodni standardi;
- Korištenje obnovljivih izvora energije;
- Ograničenost infrastrukturnih kapaciteta.

4. SWOT analiza

Snage

- Povoljne geografske, reljefne i klimatske karakteristike;
- Dobro razvijena lokalna putna mreža;
- Prirodni resursi: mineralne vode, zemljište, vegetacija ljekovitog i drugog bilja;
- Postojeća prostorno-planska dokumentacija i dio provedbenih planova razvoja, kao i određene površine posebne namjene;
- Ravnomjerno raspoređeni objekti škola;
- Relativno veliki izbor i raznovrsnost zanimanja u srednjim školama;
- Izgrađenost zdravstvenih objekata, bolnički kapaciteti i mreža lokalnih ambulanti, kao i kvalificiran medicinski kadar;
- Stalna i stabilna podrška općine u finansiranju sportskih kolektiva i značajni uspjesi u određenim granama sporta (ribolov, šah, kick-box...), uključujući i školska sportska takmičenja;
- Relativno velika izdvajanja za obrazovanje, kulturu i socijalnu zaštitu, te institucionalna uređenost u ovim oblastima;
- Ukupna ekonomska snaga zajednice;
- Kulturna povijest i zaštićen dio kulturno-historijskog naslijeđa;
- Kontinuitet u finansiranju udruženja iz budžeta općine i sistemsko finansiranje udruženja putem projekata;
- Redovna namjenska potrošnja sredstava iz budžeta Općine;
- Izražen interes građana i finansijsko učešće u realizaciji projekata;
- Strateški pristup u planiranju razvoja zajednice;
- Ostvaren kontinuitet kapitalnih ulaganja u infrastrukturu;
- Opća ekspanzija gradnje na većem području općine;
- Solidno razvijena autoindustrija, strani kapital djelimično već prisutan;
- Raznovrsna industrija i veliki broj izvoznika sa konkurentnom radnom snagom;
- Velika ponuda konkurentne radne snage;
- Potencijal ljudi u dijaspori;
- Velika koncentracija stanovništva - gustina naseljenosti;

- Jako privatno poduzetništvo i izražen interes za razvoj malih i srednjih preduzeća;
- Solidne pretpostavke za razvoj turizma: Kiseljak - Crni vrh, Stara čaršija, Gradina;
- Zemljišni resursi za razvoj poljoprivrede (tradicija i radna snaga);
- Koncentracija privrednih i servisnih usluga (banke, osiguravajuća društva, carina...);
- Agencija za razvoj (TRA);
- Formiranje novih privrednih zona;
- Planska rješenja u budućem koridoru V-C;
- Stipendiranje svih studenata;
- Efikasna lokalna administracija;
- Organizacijska kultura.

Slabosti

- Udaljenost općine od administrativnog središta Kantona;
- Nepostojanje boniteta poljoprivrednog zemljišta;
- Zaostala minska polja i NUS;
- Nedovoljno razvijen sistem predškolskog odgoja;
- Koncentracija učenika na jednom mjestu (SŠC), neadekvatan objekat O.Š. "9. septembar" Medakovo i neadekvatna nastavna učila;
- Udaljenost Kantonalne bolnice;
- Neefikasan sistem zdravstvene zaštite;
- Mali broj stručnih trenera i usitnjenost sportskih kolektiva;
- Nedostatak sportskih terena za određene sportove (plivanje, atletika...);
- Nedovoljna koordinacija humanitarnih organizacija i adekvatnijeg prepoznavanja socijalnih potreba stanovništva koji su izvan institucionalnog socijalnog staranja;
- Nedovoljna osposobljenost udruženja za planiranje i upravljanje projektima;
- Ključni infrastrukturni problemi kao refleksija dugoročnih skromnih ulaganja;
- Uslovljenost razvoja infrastrukture na lokalnom nivou prenesenom nadležnošću i sredstvima na više nivoe vlasti;
- Nedovoljno finansijskih sredstava u odnosu na potrebe;
- Složena procedura rješavanja imovinsko-pravnih odnosa za projekte općeg interesa;
- Neefikasna i neefektivna koordinacija unutar različitih nivoa vlasti;
- Duga zakonska procedura donošenja i izmjena određenih prostorno-planskih dokumenata;
- Neriješeno pitanje državne imovine u BiH;
- Neusaglašenost evidencija vlasništva;

- Usitnjenost posjeda u području poljoprivrednog zemljišta;
- Nezaposlenost stanovništva;
- Nerazvijena intenzivna poljoprivredna proizvodnja;
- Nedostatak prerađivačkih kapaciteta i hladnjača za poljoprivredne proizvode ili adekvatnog otkupa;
- Nelegalne poslovne aktivnosti (rad bez odobrenja, nelegalno angažovanje radnika, nelegalan promet roba i usluga);
- Nepotpunost turističke ponude;
- Nedosljednost u primjeni prostorno-planskih dokumenata i materijalnih propisa iz oblasti nadzora;
- Nedovoljan broj kvalitetnih projektnih kuća.

Mogućnosti

- Bolja saobraćajna povezanost - gradnja Koridora V-C;
- Pобољшanje hidrografske situacije: sadnja šuma, regulacija vodotoka;
- Bolja iskorištenost poljoprivrednog zemljišta;
- Stalno podizanje svijesti građana o značaju okoliša;
- Saradnja privrede, roditelja i školstva u planiranju školovanja kadrova i njihovom stipendiranju;
- Veća uključenost mladih u društveni život;
- Kontinuirano obrazovanje odraslih;
- Proširenje usluga zdravstvene zaštite u Općoj bolnici;
- Prirodni resursi za banjsko liječenje i rehabilitaciju;
- Dalji razvoj sporta i uspostavljanje bolje sprege svih sportskih klubova;
- Jedinstven mehanizam izdvajanja sredstava za socijalnu zaštitu;
- Kulturno-historijsko naslijeđe i kulturna tradicija i kao turistički resurs;
- Nastavak prenošenja javnih ovlasti na udruženja;
- Veći kapacitet nevladinih organizacija i dodatna edukacija;
- Vanjski izvori finansiranja;
- Povećanje efikasnosti upravljanja prostorom;
- Pобољшanje efikasnosti javne uprave;
- Dalja diversifikacija privrede;
- Razvoj obrazovnih ustanova u skladu s potrebama privrede i mogućeg razvoja tehnoloških parkova;
- Podrška preduzećima u identifikaciji i prevladavanju kriznih situacija;
- Saradnja sa općinama izvan BiH.

Prijetnje

- Neizvjesno vrijeme izgradnje Koridora V-C;
- Pogoršanje političke situacije u BiH;
- Globalne klimatske promjene;
- Prirodne nepogode i klizišta;
- Odliv kadrova i smanjenje prirodnog priraštaja stanovništva;
- Stalni novi izazovi savremenog društva;
- Niska prosječna obrazovna struktura stanovništva;
- Socijalne potrebe koje nisu obuhvaćene Zakonom o socijalnoj zaštiti;
- Finansiranje javnih funkcija i projekata sa viših nivoa vlasti;
- Ograničenja prirodnih resursa (pitka voda);
- Svjetska ekonomska i politička dešavanja.

5. STRATEŠKO FOKUSIRANJE

Prirodne prednosti	Generičke prednosti	Jedinstvene prednosti
<ol style="list-style-type: none"> 1. Geografske karakteristike područja (n.m., klima, reljef) 2. Mineralna izvorišta 3. Nezagađenost zraka, vode i zemlje 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Automobilaska proizvodnja 2. Infrastruktura (poslovna, putna, telekomunikacije, elektro) 3. Ravnomjerna razvijenost područja 4. Lokalna investiciona sposobnost 5. Položaj u odnosu na tržišta u okruženju 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poduzetnost stanovništva 2. Kulturno-historijsko naslijeđe 3. Ekološka svijest stanovništva 4. Privrženost zajednici
<p><u>Prilike</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prolazak koridora V-C 2. Razvoj turističke ponude 3. Nove investicije 4. Dalji razvoj civilnog društva 5. Regionalno povezivanje (općine u okruženju) 		
<p style="text-align: center;"><u>Slabosti</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nedovoljna zaposlenost 2. Ograničene slobodne površine za dugoročni razvoj 3. Visok procenat učešća niskoakumulativnih grana privrede 4. Neriješena odvodnja i prečišćavanje otpadnih voda 5. Nedovoljne količine vode za proširenje vodosnabdijevanja 6. Udaljenost od administrativnog sjedišta kantona 	<p style="text-align: center;"><u>Prijetnje</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Politička nestabilnost u BiH 2. Zakonski položaj lokalne samouprave 3. Neefikasna administracija na višim nivoima 4. Ustavno rješenje 5. Klimatske promjene i prirodne nepogode (klizišta, poplave) 6. Svjetska finansijska i ekonomska kriza 	
<p><u>Strateški fokus:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tešanj, poželjno mjesto za investicije (ekonomija). 2. Tešanj, sredina ekološke svijesti, energetske efikasnosti i efikasnih mehanizama zaštite okoliša (okoliš). 3. Tešanj, sredina ugodnog življenja sa lokalnom poduzetnosti, izvrsnosti i uključenosti (društveni sektor). 4. Tešanj, sredina pogodna za mlade iz raženih vrlina, znanja i vještina (mladi). <p><u>Vizija:</u> Tešanj, sredina ekološke svijesti, čistoće i reda.</p>		

6. Ekonomija

E-vizija: Tešanj, poželjno mjesto za investicije

Strateški cilj	Operativni ciljevi	Programi/ Projekti/Mjere
<p>Konkurentna regionalno orijentisana, diversifikovana privreda sa visokim stepenom investicija, razvijenosti lanca vrijednosti i preduzetništva (KRODP)</p>	<p>Privučene domaće i strane investicije koje će otvoriti nova radna mjesta na području općine Tešanj do 2018. godine</p>	<p>Opremiti poslovne zone sa infrastrukturnim sadržajima Formirati preduzetnički inkubator za <i>start up</i> - firme Uspostaviti savjetovanište za privrednike i servis <i>Sve na jednom mjestu</i></p>
	<p>Uspostavljena podrška razvoju preduzetništva i male diversifikovane, regionalno orijentisane privrede kroz razvoj kompetencija, znanja i vještina</p>	<p>Institucionalno povezati obrazovanje i tržište rada</p>
	<p>Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva</p>	<p>Osigurati dodatnih 15l/s pitke vode Okončati projekte izgradnje vodovodnih sistema O. Planje, Mekiš-Dobropolje, Medakovo-Trepče, Hrvatinići, Raduša Procijeniti energetska efikasnost, istražiti primjenu obnovljivih izvora energije i proširenje mreže Istražni radovi na utvrđivanju kapaciteta geotermalne energije na prostoru općine Dovršiti izgradnju 3. trake u Bukvi Projektovanje rješenja saobraćaja za grad Tešanj Projektovati saobraćajnicu južnog izlaza općine Tešanj Povećati elektroenergetske kapacitete za potrebe privrede i lokalne zajednice - izgradnja 110 KWTS Jelah</p>
	<p>Izgrađeni kapaciteti za održivi razvoj ruralnih područja kroz stvaranje lanaca vrijednosti i ekonomski održivu poljoprivrednu proizvodnju</p>	<p>Uspostaviti modernu otkupnu stanicu za poljoprivredne proizvode Podići nove intenzivne zasade voćnjaka (autohtone sorte), uz izgradnju zaštite od leda Podići mini-farme u stočarstvu i plateničku proizvodnju u povrtlarstvu</p>
<p>Unaprijeđeni postojeći i razvijeni novi prirodno-kulturno-historijski sadržaji u području turizma i uslužnih djelatnosti</p>	<p>Uređenje turističko-rekreativne zone Kiseljak prema postojećem RP Izvršiti rekonstrukciju Titove ulice i urediti prilaz Starom gradu Kreirati jedinstvenu turističku ponudu (B&B - Vikend u Tešnju, stećci, prirodne i kulturne destinacije)</p>	

Napomena:

Sastavni dio ovog dokumenta je .xls fajl STRATEŠKI-OPERATIVNI CILJEVI 2013-2018, sa punim pregledom podataka koji uključuju kratak opis i ciljeve projekata/programa, ciljine grupe, indikatore, očekivani rezultat, rokove, status, glavne rizike, očekivane troškove, izvore finansiranja, nosioce projekata/programa i partnere

7. Društveni sektor

D-vizija: Tešanj, sredina ugodnog življenja, sa lokalnom poduzetnosti, izvrsnosti i uključenosti

<p>Omogućen kvalitetan i adekvatan pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti (OKiAPSIZZ)</p>	<p>Prevođenje socijalne zaštite u socijalnu uključenost</p>	<p>Socijalno uključivanje i podrška socijalno osjetljivim osobama koje mogu pristupiti tržištu rada Socijalno uključivanje i podrška socijalno osjetljivim osoba koje ne mogu pristupiti tržištu rada Socijalno uključivanje ranjivih kategorija djece</p>
<p>Osigurano kvalitetno i društvenim potrebama samjerenno obrazovanje (OKiDPSO)</p>	<p>Poboljšani uslovi pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim i drugim institucijama Podignut nivo svijesti i zdravstvene kulture građana Obezbjedejene institucionalne i druge pretpostavke za formalno i neformalno obrazovanje Poboljšana infrastruktura za obrazovanje</p>	<p>Podizanje nivoa zdravstvene zaštite starije životne populacije i oboljelih od hroničnih oboljenja, sa posebnim osvrtom na tretman u kućnom ambijentu Prevenција bolesti i promocija zdravlja kroz edukaciju stanovništva, s akcentom na rizične grupe Obezbjedejene institucionalnih pretpostavki za formalno obrazovanje Obezbjediti uslove za predškolski odgoj</p>
<p>Doprinos razvoju društvene zajednice kroz snažan nevladin sector (DRDZKSNS)</p>	<p>Doprinos razvoju društvene zajednice kroz snažan nevladin sektor</p>	<p>Podsticanje edukacije nosilaca aktivnosti u NVO Unaprijediti javno informisanje o djelovanju NVO</p>
<p>Vjerodostojan i prepoznatljiv kulturni identitet (ViPKI)</p>	<p>Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika Zadržan i unaprijeđen dostignuti nivo institucionalne strukture i rezultata njenog djelovanja</p>	<p>Nastavak i unapređenje zaštite, istraživanja i proučavanja kulturne povijesti Snažnija disperzija javnih kulturnih sadržaja izvan općinskog središta Dovršetak izgradnje objekta Biblioteke</p>
<p>Razvoj i jačanje sporta kroz omasovljenje i popularizaciju sporta u cjelini (RiJSKOPSuC)</p>	<p>Povećana prisutnost djece, žena i invalidnih lica u sportu Viši nivo stručne osposobljenosti trenera i ostalih angažovanih u sportskim klubovima Razvoj sportske infrastrukture</p>	<p>Izrada jedinstvenog općinskog dokumenta u oblasti sporta Afirmacija uspjeha u sportu putem lokalnih medija (sportske emisije, sedmično, mjesečno), web -stranice Edukacija sportista, trenera, mladih, lica angažovanih u radu sportskih klubova i jačanje njihovih organizacionih sposobnosti Projekti izgradnje potrebnih sportskih terena</p>

Humano deminiranje i upozoravanje na opasnosti od mina na području općine (HDiUnOoM)	Eliminisanje sumnjivih površina I, II i III kategorije Osigurati da se upozorenje na mine provodi kao dio integralnih projekata i drugih aktivnosti protuminskog djelovanja	Deminiranje sumnjivih površina I i II kategorije i njihovu redukcija putem generalnog i tehničkog izviđanja i čišćenja mina Preduzimanje mjera na sumnjivim površina III kategorije o zabrani kretanja i redukciju putem izviđanja Podrška realizaciji aktivnosti upozorenja na mine, kao sastavni dio ukupnog projekta deminiranja
--	--	---

Napomena:

Sastavni dio ovog dokumenta je .xls fajl STRATEŠKI-OPERATIVNI CILJEVI 2013-2018, sa punim pregledom podataka koji uključuju kratak opis i ciljeve projekata/programa, ciljine grupe, indikatore, očekivani rezultat, rokove, status, glavne rizike, očekivane troškove, izvore finansiranja, nosioce projekata/programa i partnere.

8. Ekologija

E-vizija: Tešanj, sredina ekološke svijesti, čistoće i reda

Strateški cilj	Operativni ciljevi	Programi/ Projekti/Mjere
1. Visok nivo svijesti stanovništva o odnosu prema okolini i resursima	Zbrinjavanje otpada, čvrstog i tečnog, sa posebnim akcentom na opasne materije	Rješavanje otpadnih voda Rješavanje opasnog otpada Selekcija čvrstog otpada
	Čisti vodotoci	Smanjiti potrošnju vode Iskorišćenje solarne energije
	Energetska efikasnost	Toplotne izolacije i izmjene stolarije radi toplotnih ušteda Smanjiti prosječnu potrošnju vode po domaćinstvu.
	Rekreacija i estetika	Formiranje bioparkova Izgradnja šumskih staza Sajam voća i meda Održavanje putnih pojasa i bankina
	Povećanje svijesti o ekologiji	Održavanje radionica kroz škole, medijsko oglašavanje... Inspeksijske mjere

Napomena:

Sastavni dio ovog dokumenta je .xls fajl STRATEŠKI-OPERATIVNI CILJEVI 2013-2018, sa punim pregledom podataka koji uključuju kratak opis i cijeve projekata/programa, ciljine grupe, indikatore, očekivani rezultat, rokove, status, glavne rizike, očekivane troškove, izvore finansiranja, nosioce projekata/programa i partnere.

9. Mladi

M-vizija: **Općina Tešanj, razvijena lokalna zajednica u kojoj obrazovani, informisani i aktivni mladi kreiraju vlastitu budućnost i sudjeluju u izgradnji demokratskog i modernog društva.**

Strateški cilj	Operativni ciljevi	Programi/ Projekti/Mjere
Općina Tešanj, razvijena lokalna zajednica u kojoj obrazovani, informisani i aktivni mladi kreiraju vlastitu budućnost i sudjeluju u izgradnji demokratskog i modernog društva	Omogućeni konstantan pristup i dostupnost širokog spektra informacija svim mladima sa područja općine (s akcentom na ruralna područja) Povećana društvena odgovornost mladih na području općine	Uspostaviti kvalitetan i funkcionalan info-centar (i info-tačke po ruralnim sredinama/MZ) za mlade Uspostaviti program obuke omladinskih lidera (socijalne vještine, omladinski rad, volontiranje, pisanje projekata i druge relevantne teme) Uspostaviti program/konkurs za mlade, tipa <i>nagrada za najbolju društveno korisnu ideju/projekt</i>
	Poboljšati uslove i prilike za održiv razvoj i organizaciju kulturnih i sportskih sadržaja za mlade	Organizovati obuku mladih za planiranje i upravljanje kulturnim i sportskim projektima i aktivnostima Priznavanje i nagrađivanje mladih umjetnika i sportista i njihovih uspjeha i rezultata Omogućiti dostupnost korištenja knjižnog fonda gradske biblioteke mladima iz ruralnih sredina
	Unaprijediti kvalitet i jednake mogućnosti obrazovanja mladih	Profesional na orijentacija mladih na prelasku iz osnovne u srednju školu i iz srednje škole na fakultet/višu školu Sajam srednjih škola i fakulteta (detaljnija i sveobuhvatnija prezentacija i promocija postojećih i dostupnih škola i smjerova) Osigurati održivost prog rama stipendiranja i dostupnost što većeg fonda za podršku i stipendiranje srednjoškolaca (s akcentom na deficitarni kadar, te mlade iz ruralnih sredina i socijalno ugroženih porodica)
	Kreirati adekvatne uslove za (samo)zapošljavanje mladih	Edukacija mladih u oblasti poslovnih vještina i komunikacije (CV, pismo motivacije intervju, traženje posla i sl.) Razviti strategiju za razvoj neformalnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja mladih Servis za podršku pri (samo)zapošljavanju mladih (omladinska zadruga)
	Unaprijediti i omogućiti efikasnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu mladih	Medijske kampanje o vrijednostima porodice Razvoj socijalnih vještina kod mladih ljudi (edukacija) Organizacija anti -stres programa za mlade s ciljem povećanja sigurnost i smanjenja rizičnih ponašanja Lokalni Fond ili program rješavanja stambenih pitanja mladih (podrška kroz sufinansiranje ili finansiranje).kulturnim institucijama u zemlji i regiji
	Unaprijediti ekološku kulturu i svijest mladih	Organizovati ekološke akcije prikupljanja otpada, sa akcentom na puteve, ceste i obale, te industrijske zone

Napomena:

Sastavni dio ovog dokumenta je .xls fajl STRATEŠKI-OPERATIVNI CILJEVI 2013-2018, sa punim pregledom podataka koji uključuju kratak opis i ciljeve projekata/programa, ciljne grupe, indikatore, očekivani rezultat, rokove, status, glavne rizike, očekivane troškove, izvore finansiranja, nosioce projekata/programa i partnere.

10. Pregled ciljeva (skraćeni .xls fajl STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE TEŠANJ 2018)

R.br.	Sekt.	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratki opis/opredivnost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	Trosak	Period	Izvori financiranja	Nosilac projekta
1	E1	1.1.2001	Konkurentna regionalno orijentisana, diversifikovana privreda, sa visokim stepenom investicija, razvijenosti lanca vrijednosti i poduzetništva (KKODP)	Privučenje domaći i strane investicije koje će otvoriti nova radna mjesta	Opremiti poslovne zone infrastrukturnim sadržajima	Na području općine ima više poslovnih zona sa već izgrađenim poslovnim objektima ili obodnim lokacijama za izgradnju (Bukovica, Vili, Glinašće, Ciglena, Ekonomija, Ljvina-Sjulinčara...), investitori iskazuju potrebu za infrastrukturno opremljene parcele za pokretanje biznisa	Na osnovu već donesenih regulacionih usluga koje nudi funkcionalan dok unetaciju i izgraditi potrebu u infrastrukturu	Broj uspostavljenih i operativnih poslovnih zona; Broj novih preduzeća u novim zonama	Min 2; min 10	2.000.000 KM	total	EU fondovi, Vlada ZDK i FBiH, Budet Općine	Općina Tešanj
2	E1	1.1.2002	KKODP	Privučenje domaći i strane investicije koje će otvoriti nova radna mjesta	Formirati poduzetnički inkubator za <i>start-up</i> firme	Poduzetnički inkubator bi svojim korisnicima nudio širok spektar usluga, među kojima su, osim smještajnog prostora, i već navedene usluge edukacije i treninga, kao i poslovnog povezivanja	Pružiti podršku <i>start-up</i> firmama kroz posluženosti i privlačnosti inkubator preduzećima i inkubator	Broj uspostavljenih i operativnih poduzetničkih inkubatora	Uspostavljen najmanje jedan poduzetnički inkubator	120.000 KM	total	Javno privatno partnerstvo (Općina Tešanj) i javni konkurs za izgradnju pomnog objekta)	Općina Tešanj
3	E1	1.2.2003	KKODP	Privučenje domaći i strane investicije koje će otvoriti nova radna mjesta	Uspostaviti savjetvalište za privrednike i servis <i>Start-up na jednom mjestu</i>	Općina Tešanj sve je prepoznatljivije mjesto za pokretanje biznisa. Problem pri pokretanju biznisa u BiH su i dalje prisutni na svim nivoima vlasti. Zbog toga se uređ za podršku postojećim preduzećima kao i potencijalnim investitorima nametne kao potreba, a i kao sredstvo za jačanje konkurentnosti tešanjске privrede. Shodno postojećoj razvijenoj proizvodnji i strategiji razvoja buduće proizvodnje, potrebno je razvijati i svijest stanovništva o kupovini domaćeg proizvoda	Stimulacija lokalnog ekonomskog razvoja kroz podršku malim i srednjim preduzećima i privlačenje novih domaćih i inostranih investicija	Broj malih i srednjih preduzeća kojima je pružena usluga; Broj novih domaćih i stranih investicija	500 malih i srednjih preduzeća koristilo usluge <i>One stop shop</i> uređ; 5 novih investicija	500.000 KM	total	EU fondovi, finansijska sredstva privrednika, budet općine Tešanj	Agencija za razvoj općine Tešanj
4	E1	1.2.2001	KKODP	Uspostavljena podrska razvoju preduzetništva i male diversifikovane regionalno orijentisane privrede kroz razvoj kompetencija, znanja i vještina	Institucionalno povezati obrazovanje i tržište rada	Stručno obrazovanje i obodni kanakriše veoma slabu povezanost s tržištem rada. Društveni partneri nisu dovoljno uključeni u osiguranje kvaliteta u obrazovanju	Da bi se osigurala veza između srednjeg obrazovanja i tržišta rada potrebna je stalna saradnja (zročenje predškole obuke u firmama) predstavnika poslodavaca, škola i biroa za zapošljavanje	Slaba upisna politika, lipeprodukcija kadrova na biroa za zapošljavanje, nedostatak određenih profila zanimanja svjetovdavnih vještica	Ostvarenje tripartitnih i svjetovdavnih vještica	10.000.000 KM	total	Budzet-ZDK-a i Općine Tešanj	Biro-Tešanj
5	E1	1.3.2001	KKODP	Osiguranje podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurati dodatnih 151/s prilice vode	Problem kontinuiranog i kvalitetnog snabijevanja pitkom vodom prouzročen je činjenicom da se vodovodna mreža strita, a izvorišta nisu, jeđela i nova promalazena. Npr. Vodovod Jelah projektovan je za potrebe 5.500 korisnika i privredne, a trenutno snabijeva oko 18.500 korisnika. Kao imperativ postavilo se pitanje osiguranja novih količina prilice vode, posebno zato što rješenje nije poznato, a redukcije su učestale u posljednje vrijeme, posebno u letnom i sušnom periodu. Jedna od mogućnosti je izgradnja dodatne vodene akumulacije na Kiseljaku, za šta bi u prvom redu bilo potrebno izraditi adekvatnu studiju	Dodatna količina vode	151/s	4.000.000 KM	total	Općina Tešanj	Općina Tešanj	
6	E1	1.3.2002	KKODP	Osiguranje podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Olončati projekte izgradnje vodovodnih sistema O. Planje, Mekiš-Dobropolje, Medakovo-Trepe, Hrvatovici, Raduša	U O. Planjama i Mekiš-Dobropolje je završena faza izradnje, Medakovo-Trepe u toku, a Hrvatovici i Raduša u u fazi projektovanja	Kontinuirano i kvalitetno vodosnabijevanje	Broj novih korisnika na sistemu vodosnabijevanja	1.500 novih korisnika	1.500.000 KM	total	ORLO, Budet općine, transferi sa nivoa Kantona, FBiH, Vlada ZDK i FBiH, Budet Općine i gradani	Općina Tešanj
7	E1	1.3.2003	KKODP	Osiguranje podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Prejuniti energetsku efikasnost, istražiti primjenu obnovljivih izvora energije i proširjenje mreže	Na prostoru općine Tešanj neupuh 4% domaćinstava je korisnik usluga daljnog grijanja, a ostatak domaćinstava u koristi prečno individualne kotlovnice za zagrijavanje prostora. Očekivanje znaka izražena je posebno u zimskim uslovima u urbanim dijelovima općine Tešanj (grad Tešanj, Jelah i Tešanjka)	Smanjiti negativan uticaj na okolis subjekata	5000 domaćinstava i 400 pravnih subjekata	36.000.000 KM	total	total	Strateški partner, Prvati investitor	Općina Tešanj

R. br.	Schl	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratki opis opravdanost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	Trosak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
7	EI	1.3.2003	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Proječitije energetske efikasnosti, istražiti primjenu obnovljivih izvora energije i proširenje mreže	Na prostoru općine Tešanj nepunih 4% domaćinstava je korisnik usluga daljinskog grijanja, a ostatak domaćinstava koristi pretežno individualne kotlovnice za zagrijavanje prostora. Onečišćenje zraka izraženo je posebno u zimskim uslovima u urbanim dijelovima općine Tešanj (grad Tešanj, Jelah i Tešanjka)	Smanjiti negativan uticaj na okoliš subjekata	broj domaćinstava; broj pravnih subjekata	5000 domaćinstava i 400 pravnih subjekata	36.000.000 KM	31.12.2017	Strateški partner, Privratni investitor	Privratni investitor
8	EI	1.3.2004	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Istražiti radovi na uvođenju kapaciteta geotermalne energije	Analiza postojećih podataka o toplotnim kapacitetima. Izrada ekspertnog mišljenja o geotermalnim kapacitetima. Izrada odnosa ekonomske studije opravdanost, idejno rješenje, prikupljanje osnovnih podataka i geološko i geotermalno istraživanje. Koristanje obnovljivih izvora energije, ekološki prihvatljiv energetski i ujedno niska cijena, stroka primjena u različitim privrednim granama	Proizvodnja jeftine elektrone i toplene energije. Cilj trenutnih aktivnosti je provjera energetske potencijala na širem području općine, te uvođenje parametara za njegovo korištenje, primarno za zagrijavanje i prevaranje u električnu energiju izgrađenim energetskog objekta koji bi proizvedo struju, a zatim i kaskadno korištenje tople vode u različitim privrednim granama (poljoprivreda, zdravstvo itd.)	Potencijal i kapacitet izvora geotermalne energije	Izrada tehnološke ekonomske studija potencijala geotermalne energije	1.000.000 KM	31.12.2015	Budžet Zr-Do Kantona, IPA Fondovi, Općina Tešanj	Općina Tešanj
9	EI	1.3.2005	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Dovršiti izgradnju III trake u Bakvi	Poreba za izradu priključka na buduću autoput i nasterćenje ulaska u grad Tešanj	Omogućiti brzi i sigurniji saobraćaj kroz poslovnu zonu Bakva - do budućeg priključka na autoput	Povećana efikasnost i protočnost saobraćaja; smanjen broj saobraćajnih incidenata i nezgoda	Veća protočnost; manji broj saobraćajnih incidenata	2.400.000 KM	31.12.2017	Fondovi EU, Fond za okoliš, ZDK, Općina Tešanj, Direkcija za ceste	Općina Tešanj
10	EI	1.3.2006	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Projekovanje rješenja saobraćaja za grad Tešanj	Regionalna saobraćajna prolaz kroz gradsku jezgu, uključujući kerena vozila i autobuse, stvaranje prometnih gužvi u dnevnom "špicama", gusta izobredenost i nepovoljna geomorfologija grada i gradske jezgre, stacionarni saobraćaj na gradskim ulicama i otežano kretanje i pjesakla i vozila u pojedinim gradskim zonama "zelenih zona"	Obim nasterćenja saobraćaja	Složen realizacije	500.000 KM	31.12.2017	Budžet, građani, Općina Tešanj	Općina Tešanj	
11	EI	1.3.2007	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Projekovati saobraćajnici južnog zlaza općine	Situacija i asfaltiranje regionalnog puta R474 od Tešaja preko Cnog vrha do granice prema Novom Selenu. Uvedenje i modernizacija ove saobraćajnice podrazumljeva njeno proširenje i asfaltiranje za neometan saobraćaj i za veće transporte. Procenalo je još ca 6.000 metara za izgradnju i sanaciju ove saobraćajnice	Postojanje moderne saobraćajnice južnog zlaza iz Tešaja (alternativne M17)	Tešaji povozan modernom saobraćajnicom sa dijelovima općine Maglaj	1.600.000 KM	31.12.2016	Općina + viši nivoi vlasti	Općina + viši nivoi vlasti	
12	EI	1.3.2008	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Osigurana podrška razvoju infrastrukture kroz modele javno-privatnog partnerstva	Povećati elektro-energetske kapacitete za potrebe privrede i lokalne zajednice; izgradnja 110 KWTS Jelah	Izgradnja 110 KWTS Jelah prethodno preduslov za razvoj lokalne mreže i sigurnost dvostranog napajanja	Obezbediti odgovarajući napon i količina el. energije za potrebe privrede i domaćinstava	Trenutno se koristi oko 90 % ukupno raspoložive el. energije	Omogućavanje daljeg razvoja novih privrednih subjekata	2.000.000 KM	31.12.2015	Općina za ceste Zr-Do Kantona, Direkcija za zemljište	Općina za ceste Zr-Do Kantona
13	EI	1.4.2001	Izgraditi kapaciteti za održivi razvoj ruralnih područja kroz stvaranje lanaca vrijednosti i ekonomski održivu poljoprivrednu proizvodnju	Izgraditi kapaciteti za održivi razvoj ruralnih područja kroz stvaranje lanaca vrijednosti i ekonomski održivu poljoprivrednu proizvodnju	Uspostaviti modernu otkupnu stanicu za poljoprivredne proizvode	Desetljetne novčane potaje za proizvedene količine treba usmjeravati u poticaje za prodaju, količine, što je konak naprijed, jer proizvođače očekujemo ka tržištu. Pisanim kroz organizovanu administrativnu podršku koja bi akup, a to garantuje redovne prilhode (otkup voća, povrća, otkup mljeka...)	Vrsta i količina otkupa	Procena ukupne poljoprivredne proizvodnje usmjeren u plasman	2.000.000 KM	31.12.2017	Općina Tešanj, Budžet Općine i poduzetnici	Općina Tešanj	
14	EI	1.4.2002	Izgraditi kapaciteti za održivi razvoj ruralnih područja kroz stvaranje lanaca vrijednosti i ekonomski održivu poljoprivrednu proizvodnju	Izgraditi kapaciteti za održivi razvoj ruralnih područja kroz stvaranje lanaca vrijednosti i ekonomski održivu poljoprivrednu proizvodnju	Proditi nove intenzivne zasade voćnjaka (autohobne sorte), uz izgradnju zaštite od leda	Na području općine trenutno se nalazi ca 30 ha zasada voćnjaka. Navedeni zasadi su poluinenzivnog i intenzivnog karaktera. Ova činjenica predstavlja prepreku sistemski uređenom intenzivnom uzgoju voća	Broj novih poljoprivrednih površina za intenzivni uzgoj voća; Broj novih sadnica	30; 20ha; 20.000 sadnica	80.000 KM	31.12.2017	Budžet općine, Tešanj Kantona, Budžet Općine i poduzetnici	Općina Tešanj	

R. br.	Sekt.	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratki opis/opravnost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	Trosak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
15	E1	1.4.2003	RRODP	Izgraditi kapaciteti za održivi razvoj ruralnih područja kroz stvaranje lanaca vrijednosti i ekonomski održivi poljoprivrednu proizvodnju	Povići mini farme u stocarstvu i plastičnu proizvodnju u površarstvu	Na području općine trenutno se nalazi čca 4.500 grla goveda. Ovi podatak je alarmantno nizak i direktno utiče na nemogućnost daljeg ozbiljnijeg razvoja zajednice. U narednom srednjeročnom periodu je potrebno uzeti kao pokus 10 poljoprivrednih farmi koje bi uvećale broj grla za 500 novih u narednih 6 godina. U pogledu plastične proizvodnje, možemo ustvrditi da je na području općine samo 6 ha, što je ispod razine opravdanosti u narednoj proizvodnji. Na temelju izvješćih pokazatelja za područje općine potreban novo plastične proizvodnje bi trebao biti min. dodatnih 5 ha	Povećati broj grla goveda na mini farmama; Povećati površine pod plastičnom proizvodnjom	Broj uključanih poljoprivrednih gazdinstava; Broj novih grla goveda; Nove površine pod plastičnom proizvodnjom; Broj novih platenika	10 (farme) + 20 (platenika po 400 m ²) = 30; 500; 5 ha; 20 platenika	400.000 KM	31.12.2017	Budžet općine Tešanj, Kantona, poljoprivredni proizvođači, Općina Tešanj	Općina Tešanj
16	E1	1.5.2001	RRODP	Unaprijediti postojeći i razvijati novi prirodni i kulturnohistorijski sadržaji u području turizma i uslužnih djelatnosti	Uredanje turističko-rekreativne zone Knežak prema postojjećem RP	Regulacionim planom već utvrđen plan unedanja turističke zone	Proširenje turističke ponude	Stepen implementacije	Povećati broj posjeta	50.000 KM	31.12.2015	Općina Tešanj, Federatio Tešanj, Općina Tešanj, Općina Tešanj	Općina Tešanj
17	E1	1.5.2002	RRODP	Unaprijediti postojeći i razvijati novi prirodni i kulturnohistorijski sadržaji u području turizma i uslužnih djelatnosti	Izvršiti rekonstrukciju Turističke ponude (T&B) i uređiti prilaz izdvadi	Uredanje šarsje i prilaza Gradini kao turističkog potencijalu, zatim povećavanje funkcionalnosti saobraćajnice	Uredanje šarsje i prilaza Gradini kao turističkog potencijalu, zatim povećavanje funkcionalnosti saobraćajnice	Rekonstruisana saobraćajnica; Uredeni prilaz Gradini	700.000 KM	31.12.2015	Općina + viši ministarstvo Općina Tešanj	Općina Tešanj	
18	E1	1.5.2003	RRODP	Unaprijediti postojeći i razvijati novi prirodni i kulturnohistorijski sadržaji u području turizma i uslužnih djelatnosti	Kreatni i jedinstveni turistički ponudu (T&B) - Vrhovi u Tešnju, sećci, prirodne i kulturne destinacije	Obeziti na planirano vrijeme boravka, potencijalni turisti nemaju operativnu turističku paketu ponudu obilaska međuzemlja obilaska i lokacije po prioritetima što ih ne motivise na duže zadržavanje	Broj turista/posjetilaca	15.000 posjeta godišnje	25.000 KM	31.12.2013	Općina Tešanj i Kantona	Turistička zajednica Zr-Do Kantona	
19	DS	2.1.2003	Omogućen kvalitetan i adekvatan pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti (OKIAPSZZ)	Prevođenje socijalne zaštite u socijalnu uključuenost	Socijalno uključivanje i podrška socijalno osjetljivim osobama koje mogu pristupiti tržištu rada	Donošenje mjera razvoja socijalnog poduzetništva putem osnivanja socijalnih udruga, kooperativa, porodičnoz biznisa	Omogućiti materijalno neobezbjedenim radno sposobnim osobama egzistenciju na osnovu vlastitog rada	Unaprijedena socijalna uključuenost materijalno neobezbjedenih radno sposobnih osoba, smanjeno pasivno pomaganje iz budžetskih sredstava	10.000 KM	31.12.2018	Općina Tešanj i budžeti	JU CSR Tešanj	
20	DS	2.1.2002	(OKIAPSZZ)	Prevođenje socijalne zaštite u socijalnu uključuenost	Socijalno uključivanje i podrška socijalno osjetljivim osoba koje ne mogu pristupiti tržištu rada	Zrada programa podrške kvalitetnijeg života osobama koje ne mogu pristupiti tržištu rada	Podizanje kvaliteta života socijalno osjetljivim osobama koje ne mogu pristupiti tržištu rada	broj donesenih programa i broj uključanih osoba/djeca	20.000 KM	31.12.2018	Budžet, međunarodni fondovi	JU CSR Tešanj	
21	DS	2.1.2003	(OKIAPSZZ)	Prevođenje socijalne zaštite u socijalnu uključuenost	Socijalno uključivanje ranjivih kategorija djeca	Podizanje kvaliteta života djece i omladine sa posebnim potrebama, kroz bolje poslovne uslove i adekvatnu organizaciju finansiranje, dnevn boravak djece sa posebnim potrebama	institucionalno odziv sistem socijalne zaštite djece i omladine sa posebnim potrebama	broj djece i mladih sa posebnim potrebama	60.000 KM	31.12.2014	Budžet i donacije (godišnje)	JU CSR Tešanj	

R.br.	Sekt.	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratki opis/opravnost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	...	Trosak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
22	DS	2.1.2009	(OKIAPSIZZ) Poboljšati uslovi pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim i drugim institucijama	Podizanje nivoa zdravstvene zaštite starije životne populacije i oboljelih od hroničnih bolesti sa posebnim osvrtom na treman u kućnom ambijantu	Materijalne prilike osoba starije životne dobi, izostanak kućne pomoći u nekim slučajevima	Veći stepen međugeneracijskog razumjevanja i bolji uslovi življenja	Broj korisnika obuhvaćenih uslugom	Poboljšana zdravstvena zaštita	31.12.2018	20.000 KM	god	Budžet, Prvini sektor (Donacije, Donacije)	Dom zdravlja	
23	DS	2.1.2011	(OKIAPSIZZ) Podignu nivo svijesti i zdravstvene kulture građana	Prevenacija bolesti i promocija zdravlja kroz edukaciju stanovništva s akcentom na rizične grupe	Prevenacija bolesti i promocija zdravlja kroz edukaciju stanovništva s akcentom na rizične grupe	Promocija zdravog načina života	Stimuliranje broja oboljelih	Stimuliranje broja oboljelih	31.12.2018	5.000 KM	god	Budžet, Prvini sektor (Donacije, Fondi)	Dom zdravlja, PZU	
24	DS	2.2.2001	Osigurano kvalitetno i društvenim potrebama smjereno obrazovanje (OKIDPSO)	Obvezujuće institucionalne i druge prepreke za formalno i neformalno obrazovanje	Obezbeđenje institucionalnih prepreki za formalno obrazovanje	Povezivanje svijeta obrazovanja i škole i kvaliteta obrazovanja u školi Povezivanje svijeta obrazovanja i škole i kvaliteta obrazovanja u školi Povezivanje svijeta obrazovanja i škole i kvaliteta obrazovanja u školi	Broj zaposlovanje općine, broj nezaposlenih osoba	Bolja povezanost privrede i škole, promijenjena upisna politika škole prema potrebama privrede	31.12.2018	15.000 KM	god	Općina Tešanj, MSS (TRKA d.o.o., PPA, Prvini sektor, fondovi)	JU MSS Tešanj	
25	DS	2.2.2003	(OKIDPSO) 70 Obezbeđiti uslove za predškolski odgoj		70 Obezbeđiti uslove za predškolski odgoj	Otomiti prostor i opremiti ga didaktičkim sredstvima i opremom	Anketa zadovoljstva građana	Prostor opremljen i spreman za prihvatanje predškolske djece	31.12.2015	10.000 KM	god	Općina Tešanj, lokalna zajednica	Općina Tešanj	
26	DS	2.3.2001	Doprinos razvoju društvene zajednice kroz snažan nevladin sektor (DRDZKSS)	Doprinos razvoju društvene zajednice kroz snažan nevladin sektor	Podizanje edukacije nosilaca aktivnosti u NVO	Efikasnost rada udruženja	Broj održanih edukacija	Min 2 edukacije godišnje	31.12.2018	15.000 KM	total	Budžet	Općina	
27	DS	2.3.2002	(DRDZKSS) Doprinos razvoju društvene zajednice kroz snažan nevladin sektor	Doprinos razvoju društvene zajednice kroz snažan nevladin sektor	Unaprijediti javno informisanje o djelovanju NVO	Učiniti rad udruženja transparentnim		Informisati javnost o radu udruženja	31.12.2014	10.000 KM	total	Budžet i izvori	Općina	
28	DS	2.4.2001	Vjerodostojan i prepoznatljiv kulturni identitet (VIPKI) Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Nastavak i unapređenje zaštite, istraživanja i proučavanja kulturne povijesti	Uspostavljanje vrijednosnih kriterija sadržaja, kojim će biti regulirani načini oblikovanja manifestacija i pozicije ustanova i NVO u oblasti kulture	Stepen zadovoljstva		31.12.2018	100.000 KM	god	Budžet svih nivoa i drugi izvori	Općina, javne ustanove	
29	DS	2.4.2002	(VIPKI) Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Nastavak i unapređenje zaštite, istraživanja i proučavanja kulturne povijesti	Boj realiziranih projekata i aktivnosti identiteta sredine	Obnova postojećih objekata, i kvalitativna prezentacija		31.12.2018	10.000 KM	god	Budžet	Općina, javne ustanove	
30	DS	2.4.2003	(VIPKI) Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Snažnja disperzija javnih kulturnih sadržaja izvan općinskog središta	Decentralizovane kulturne aktivnosti, više komunikacije, saradnje i intelektualnog vezivanja			31.12.2015	600.000 KM	total	Općina i drugi izvori	Općina	
31	DS	2.4.2004	(VIPKI) Zadržani i unaprijeđeni dostignuti nivo institucionalne strukture i rezultata njenog djelovanja	Zadržani i unaprijeđeni dostignuti nivo institucionalne strukture i rezultata njenog djelovanja	Dovršetak izgradnje objekta Biblioteke	Zaštita i magičnost korištenja i unaprjeđena kulturna politika	Trajanje funkcionalno rješenje za biblioteku djelatnost		31.12.2018	100.000 KM	total	TKA	Općina i TZ	
32	DS	2.5.2001	Razvoj i jačanje sporta kroz osnaživanje i popularizaciju sporta u općini (RUSKOPŠUC)	Povećana prisutnost djece, žena i invalidnih lica u sportu	Izrada jedinstvenog općinskog dokumenta u oblasti sporta	Identifikacija potreba i realizacija javnog interesa u sportu	Broj novih udruga u nezastupljenim granama, broj udruga u klubova razvoj nezastupljenih grana sporta	Više saradnje unutar sektora, razvoj nezastupljenih grana sporta	31.12.2014	10.000 KM	total	Budžet	Sportski savez	
33	DS	2.5.2003	(RUSKOPŠUC) Povećana prisutnost djece, žena i invalidnih lica u sportu	Povećana prisutnost djece, žena i invalidnih lica u sportu	Afirmacija uspjeha u sportu putem lokalnih medija (sportske emisije, sedmično, mjesečno), web-stranice	Boja i vidljivost sportskih rezultata	Broj sportskih emisija, broj priloga na web-stranicama i u tiskanim medijima	Boja prezentacija sportskih rezultata	31.12.2015	5.000 KM	god	Budžet, Prvini sektor (Donacije)	Sportski savez	

R.br.	Skat	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratka opisopravdanost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	...	Trosak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
34	DS	2.5.2005	Viši nivo stručne osposobljenosti trenera i ostalih angažovanih u sportskim klubovima (RUSKOPŠUČ)	Razvoj sportske infrastrukture	Edukacija sportista, trenera, mladih, radi sportskih klubova i jačanje njihovih organizacijskih sposobnosti lica angažovanih u	Na području općine postoji veći broj klubova koji imaju više ili manje edukovane i osposobljene trenere, međutim vrlo mali broj trenera je edukovan za rad sa najmlađim kategorijama	Sirenje sportske kulture i sportskog načina života, stvaranje uvjete zdravog života, bolja socijalizacija djece i razvijanje takmičarskog duha	Broj edukovanih trenera i mladih	Kvalificirani rad sa najmlađim kategorijama, veći broj djece mlađeg uzrasta uključene u sportska udruženja	31.12.2018	5.000 KM	god	Budžet, Donacije	Sportski savez, Udruženje zdravstvenog odgoja
35	DS	2.5.2007	(RUSKOPŠUČ)		Projekti izgrađuju posebni sportski terena	Na području općine ne postoji atletski stadion niti bazen za vodene sportove. Osim toga, poremećena je i izgrađivanja trm i šunskih staza za rekreaciju	Bolji uslovi za rekreativno, amatersko i profesionalno bavljenje sportom, unapređenje zdravlja građana	Broj izgrađenih sportskih terena	Izgrađeni posebni sportski tereni	31.12.2018	300.000 KM	total	Budžet, Donacije, Privatni sektor	Općina Tešanj
36	DS	2.6.2001	Humano demitiranje i upozoravanje na opasnost od mina na području općine (HDI/ULO6M)	Eliminisanje sumnjivih površina I, II i III kategorije	Demitiranje sumnjivih površina I i II kategorije i njihova redukcija putem geološkog i tehničkog izviđanja i čišćenja mina	Na području općine ukupna sumnjiva površina pod minama iznosi 3.0895 km ² , čime je ugroženo 10 zajednica	Povećati stepen sigurnosti stanovništva oduzimanje prirodni i kulturnih vrijednosti iskorištenih u turizmu, te korištenje zemljišta	Broj kontaminiranih i očišćenih površina	Veća sigurnost stanovništva smanjen broj povrijeđenih i veća iskoristivost zemljišta	31.12.2018	100.000 KM	god	Budžet, donacije, sufinansiranja	Općina Tešanj
37	DS	2.6.2002	(HDI/ULO6M)	Eliminisanje sumnjivih površina I, II i III kategorije	Preduzimanje mjera na sumnjivim površinama III kategorije o zabraniti kretanja i redukciji putem izviđanja	Na području općine ukupna sumnjiva površina III kategorije iznosi 1.7947 km ²	Upozorenje stanovništvu i povećanje sigurnosti	Broj povređenog i nastradalog stanovništva	Veća sigurnost stanovništva smanjen broj povrijeđenih	31.12.2013	2.000 KM	total	Budžet, donacije, sufinansiranja	Općina Tešanj
38	DS	2.6.2003	(HDI/ULO6M)	Osigurati da se upozorenje na mine provodi kao dio integralnih projekata i drugih aktivnosti pravninaskog djelovanja	Podrška realizaciji aktivnosti upozorenja na mine kao sastavni dio ukupnog projekta demitiranja	Upozorenje na mine kao dio i aktivnosti hitnog i trajnog obilježavanja provoditi u svim ugroženim zajednicama kroz generatno izviđanje kao i projekte organizacija koja se bave ovom aktivnošću	Upozorenje stanovništvu i povećanje sigurnosti	Broj povrijeđenih i nastradalih stanovnika	Veća sigurnost stanovništva smanjen broj povrijeđenih	31.12.2013	2.000 KM	total	Budžet, donacije, sufinansiranja	Općina Tešanj
39	E2	3.1.2001	Tešani, sredina ekološke svijesti, energetske efikasnosti i efikasnih mehanizama zaštite okoliša (TSESEMZO)	Zbrinjavanje otpada, čvrstog i tečnog, sa posebnim akcentom na opasne materije	Realizovati projekat prikupljanja, odvođenja i prečišćavanja otpadnih voda - I faza	Na području općine 70% stanovništva ima vodu u kućama, a odvodnja završava u septičkim jaramima sa stalnim prelivom na otvoreno zemljište ili u potok i rijeku	Preuzeti prijavu vodu iz domaćinstava i privrede, i isu vratiti u prirodni prečišćenju	Broj domaćinstava i broj pravanih lica	7000 1000	31.12.2017	24.000.000 KM	total	EIB - kredit, Fond gradani, Budžet, Fond za okoliš, IPA	Općina Tešanj
40	E2	3.1.2002	(TSESEMZO)	Zbrinjavanje otpada, čvrstog i tečnog, sa posebnim akcentom na opasne materije	Rješavanje opasnog otpada	Na području općine nije riješeno odlaganje opasnog otpada (elektronički otpad, neosake lampe...)	Organizovati prihvatanje opasnog otpada	Organizovan početak otpada	100%	31.12.2015	100.000 KM	total	Privatni sektor	Općina Tešanj
41	E2	3.1.2003	(TSESEMZO)	Zbrinjavanje otpada, čvrstog i tečnog, sa posebnim akcentom na opasne materije	Selekcija čvrstog otpada	Selekcija čvrstog otpada je započeta 2011.godine, uvođenjem oko osirva (kontejneri za staklo, za papir i za ostalo)	Uspostaviti dlo-ostirva na cijelom području općine	10 ostirva godišnje	60	31.12.2018	150.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	KP "RAD"
42	E2	3.2.2001	(TSESEMZO)	Čisti vodotoci	Usosna, ekološki čista rijeka	Glavno vodovzvišće za stanovnike općine Tešanj je rijeka Usosna	Zaštiti rijeku Usosna od zagađivača	Ekoincideni godišnje	0	31.12.2015	50.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj
43	E2	3.2.2002	(TSESEMZO)	Čisti vodotoci	Čišćenje vodotoka	Prečišćiti vodotok Radušica, Makiški potok, Trebeška rijeka kako bi se sprječile prepakci i ukonio otpad	Čista i protočna korita	Čišćenje / 2 godine	1	31.12.2015	90.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj
44	E2	3.3.2001	(TSESEMZO)	Energetska efikasnost	Smanjiti potrošnju toplote	Toplone zračuje i izmjenne starije radi toploih istada	Smanjiti gubitak toplote	Smanjiti gubitak za period 2013-2018.	30%	31.12.2018	500.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj, Škole javne i predučea

R.br.	Stat	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratka opisopravdanost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	...	Trosak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
45	E2	3.3.2002	(TSESEMAZO)	Energetska efikasnost	Smanjiti potrošnju vode	Nedostatak pitke vode uopće, i nedovoljne količine na postojećem izvoristu, a sve veći broj priključaka zahtijeva nacionalniji potrošnju vode	Smanjiti potrošnju potrošnju vode po domaćinstvu	% smanjenja na godišnjem nivou	3%	31.12.2018	10.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj
46	E2	3.3.2003	(TSESEMAZO)	Energetska efikasnost	Ishoditevanje solarne energije	Smanjiti budžetske troškove električne energije	Ishoditevanje solarne energije za rasvjetu	% zamjenjivosti električne energije sa solarom na godišnjem nivou	5%	31.12.2018	1.000.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj
47	E2	3.4.2001	(TSESEMAZO)	Rekreacija i estetika	Formiranje bioparkova	Sve slobodne površine na području općine porod lokalnih regionalne i magistratnih čista oblikovati kao biopark	Poboljšati izgled općine	Biopark / godišnje	1	31.12.2018	60.000 KM	total	Donatorska sredstva	Općina Tešanj
48	E2	3.4.2002	(TSESEMAZO)	Rekreacija i estetika	Izgradnja sumskih staza	Zbog guste naseljenosti općine i velike dužine punne komunikacije koje nemaju širok putni pojas potrebne su staze za šetanje radi rekreacije stanovništva	Bolji uslovi za rekreaciju stanovništva	Metar sumak staze / godišnje	1000	31.12.2018	90.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj
49	E2	3.5.2001	(TSESEMAZO)	Rekreacija i estetika	Sajam veća i meda	Posljednjih deset godina zasade su znakajne površine raznih stabala voća. Radi afirmacije Tešanja kao voćarskog kraja, (što je nekada bio), postoji potreba da se uspostavi veći sajam, a već postoji manji sajam meda	Afirmacija Tešanja i kao voćarskog kraja.	Regionalni sajam u dvije godine	1	31.12.2015	120.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva	Općina Tešanj
50	M	4.1.2001	Općina Tešanj, razvijena lokalna zajednica u kojoj obrazovani, informisani i aktivni mladi kreiraju vlastitu budućnost i sudjeluju u izgradnji demokratskog i modernog društva	Omogućiti mladima konstantan pristup i dostupnost širokog spektra informacija akcentom na ruralna područja	Uspostavljeni kvalitetni i funkcionalni info-centar (info-tacke po ruralnim sredinama) za mlade	Omogućeno prikupljanje i obrada informacija iz svih oblasti života i rada mladih ljudi na jednom mjestu, poboljšani pristup informacijama, usmjeravanje mladih relevantnim institucijama i organizacijama	Unaprijediti postojeće i kreirati nove različite metode informisanja mladih na području općine	Broj mladih koji koriste usluge	3.000	31.12.2015	10.000 KM	total	Budžet, donatorska sredstva i strani izvori (sponzori, donatori, privatni izvori i učešće)	Udrugaje poljoprivrednika
51	M	4.2.2001	(OTRLZ)	Povećati društvenu odgovornost mladih	Uspostavljeni program obuke onladinskih lidera (socijalne vještine, volontiranje, pisanje projekata i druge relevantne teme)	Povećati broj inicijativa i organizovanja mladih u različitim formama na različitim projektima i aktivnostima, veći utjecaj na kvalitete izbora i motivaciju mladih	Izgraditi kapacitete i kompetencije mladih za aktivno učešće u razvoju lokalne zajednice	Broj učesnika	30	31.12.2016	5.000 KM	total	Donatori i strani izvori (sponzori, donatori, privatni izvori i vlastito učešće)	Omladinski v/ih sektori
52	M	4.2.2002	(OTRLZ)	Povećati društvenu odgovornost mladih	Uspostavljeni otvoreni konkurs za mlade tipa nagrada za najbolju društveno korisnu ideju/projekt	Povećati broj kvalitetnijih projektnih ideja i realizatora istih animiranje mladih	Izgraditi kapacitete i kompetencije mladih za aktivno učešće u razvoju lokalne zajednice	Broj nagradanih mladih	10	31.12.2013	5.000 KM	total	Donatori i strani izvori (sponzori, donatori, privatni izvori i vlastito učešće)	Omladinski v/ih sektori
53	M	4.3.2001	(OTRLZ)	Poboljšati uslove za održiv razvoj i organizaciju kulturnih i sportskih sadržaja za mlade	Organizovati obuku mladih za planiranje i upravljanje kulturnim i sportskim projektima i aktivnostima	Povećati broj kulturnih i sportskih aktivnosti koje planiraju i kojima upravljaju mladi, kao i atraktivnosti istih cjelokupnoj populaciji mladih na području općine	Razviti kapacitete mladih za planiranje i upravljanje kulturno - sportskim sadržajima	Broj učesnika	20	31.12.2014	5.000 KM	total	Donatori i strani izvori (sponzori, donatori, privatni izvori i vlastito učešće)	Omladinski v/ih sektori
54	M	4.3.2002	(OTRLZ)	Poboljšati uslove za održiv razvoj i organizaciju kulturnih i sportskih sadržaja za mlade	Priznavanje i nagradivanje mladih umjetnika i sportskih i njihovih uspjeha i rezultata	Animiranje mladih za učešće i organizaciju kulturnih i sportskih sadržaja. Veća zainteresiranost mladih za boljim kulturom i sportom. Satisfakcija i promocija uspješnih mladih ljudi u svojoj sredini i šire. Bolji rezultat i usmjeravanje mladih u kulturi i sportu. Uspostavljeni program stipendiranja talentovanih mladih sportskospionista	Izgraditi svijest mladih ljudi o vrijednostima njihovog sudjelovanja u izgradnji kulturnog i sportskog kapitala	Broj nagradanih mladih	10	31.12.2013	5.000 KM	total	Donatori i strani izvori (sponzori, donatori, privatni izvori i vlastito učešće)	Općina Tešanj
55	M	4.3.2003	(OTRLZ)	Poboljšati uslove za održiv razvoj i organizaciju kulturnih i sportskih sadržaja za mlade	Omogućiti dostupnost gradske biblioteke mladima iz ruralnih sredina	Povećana pismenost mladih ljudi posebno u ruralnim mjestima bolji i pravovremeni pristup mladih knjižnom fondu gradske biblioteke povećati pristup i korištenje knjiga za sve uzrasne kategorije	Unaprijediti postojeće i razviti nove kulturne sadržaje za mlade	Broj korisnika	300	31.12.2015	15.000 KM	total	Donatori i strani izvori (sponzori, donatori, privatni izvori i vlastito učešće)	Gradska biblioteka

R.br.	Skrt.	Grupa	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratik opis/opravdanost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	Period	Trosak	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
56	M	4.4.2001	(OTRLZ)	Unaprijediti kvalitet i jednake mogućnosti obrazovanja mladih	Profesionalna orijentacija mladih na preliasku iz osnovne u srednju školu i iz srednje škole na fakultet/višu školu	Adekvatan izbor srednje škole i fakulteta u skladu sa afinitetima učenika i studenata i potrebama tržišta rada	Poveći nivo usklađenosti obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada	Broj učenika/ica	30	total	6.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Omladinski sektor, T.R.A. obrazovne ustanove
57	M	4.4.2002	(OTRLZ)	Unaprijediti kvalitet i stvoriti jednake mogućnosti obrazovanja mladih	Sajam srednjih škola i fakulteta (detaljnija i sveobuhvatnija prezentacija i promocija postojećih i dostupnih škola i smjerova)	Kreiranje prilike za lakši izbor srednje škole ili fakulteta uključivanje mladih u procese razvoja obrazovanja	Povećati svijest mladih o važnosti obrazovanja za aktivan doprinos u ličnom i razvoju lokalnih zajednica	Broj izlagaca i posjetitelja	2.000	total	10.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Omladinski sektor, obrazovne ustanove
58	M	4.4.2003	(OTRLZ)	Unaprijediti kvalitet i stvoriti jednake mogućnosti obrazovanja mladih	Osigurati održivost programa stipendiranja i dostupnosti što većeg fonda za podršku i stipendiranje srednjoškolaaca s akcentom na deficitarni kadar, te mlade iz ruralnih sredina i	Povećati procenat mladih koji polazaju školu, omogućen kontinuirani polazanja visokih škola	Povećati svijest mladih o važnosti obrazovanja za aktivan doprinos u ličnom i razvoju lokalnih zajednica	Broj ugovora	20%	total	330.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Općina Tešanj
59	M	4.5.2001	(OTRLZ)	Kreirati adekvatne uslove za (samo)zaposljavanje mladih	Edukacija mladih u oblasti poslovnih vještina i komunikacije (CV, pismo, motivacije, intervjua, izazivanje posla i sl.), razviti strategiju za razvoj neformalnog obrazovanja i cjeloživotnog učenja mladih na području općine	Unapređenje mogućnosti za zapošljavanje mladih, kvalitetniji pristup u radu i obavljanju radnih obaveza	Razviti poslovne vještine mladih	Broj učenika	50	god	25.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori-donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Omladinski i/ili drugi sektori
60	M	4.5.2003	(OTRLZ)	Kreirati adekvatne uslove za (samo)zaposljavanje mladih	Servis za podršku pri (samo)zaposljavanju mladih (omladinska zadruga)	Povećane mogućnosti za (samo)zaposljavanje mladih i generiranje prihoda, izgrađena baza podataka o privremenom, povremenom ili stalnom zaposljavanju mladih	Razviti nove i unaprijediti postojeće programe za podstecanje (samozaposljavanja mladih)	Broj korisnika	1	total	7.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Omladinski i/ili drugi sektori
61	M	4.6.2001	(OTRLZ)	Unaprijediti i omogućiti efikasnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu mladih	Medijske kampanje o vještabinama porodice.	Veći stepen informisanosti mladih i njihovih porodica o vještabinama porodice i zajednice	Promovisati vrijednosti i ulogu porodice u psihološkoj razvoju mladih te zdravstvenih zbiljava	Broj medijskih sadržaja	3000	god	5.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Mediji, omladinski sektor
62	M	4.6.2002	(OTRLZ)	Unaprijediti i omogućiti efikasnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu mladih	Razvoj socijalnih vještina kod mladih ljudi (edukacija)	Veći nivo socijalne uključenosti mladih i njihovih porodica o društveno-kulturnih događaja za mlade	Smanjiti nivo socijalne isključenosti mladih (sa akcentom na mlade iz ruralnih sredina i socijalno ugroženih porodica)	Broj učenika	30	total	4.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Omladinski i/ili drugi sektor
63	M	4.6.2003	(OTRLZ)	Unaprijediti i omogućiti efikasnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu mladih	Organizacija anti-stres programa za mlade s ciljem povećanja sigurnosti i smanjenja rizičnih ponašanja	Manji broj incidenata i deliktivnog ponašanja među mladima	Unaprijediti psihološko-fizički razvoj i preventivno zbravu mladih	Broj učenika	30	total	5.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Zdravstvene ustanove, M.L.P, omladinski sektor
64	M	4.6.2004	(OTRLZ)	Unaprijediti i omogućiti efikasnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu mladih	Lokalni fond ili program rješavanja stambenih pitanja mladih (podrška kroz sufinansiranje ili finansiranje)	Veći broj sklopljenih brakova među mladima, veći broj mladih sa riješenim stambenim pitanjem	Povećati institucionalnu podršku u procesima razvoja zdravstvene i socijalne zaštite mladih	Broj prijavljenih i broj ugovora	2005	total	250.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Općina Tešanj
65	M	4.7.2001	(OTRLZ)	Unaprijediti dobrostoćku kulturu i svijest mladih	Organizovati dobrostoćke akcije prikupljanja otpada, sa akcentom na puteve, ceste i obale, te industrijske zone	Smanjena količina smeća na navedenim lokacijama	Olućiti mlade da aktivno doprinesu i sudjeluju u zaštiti životne sredine	Broj akcija i broj učenika	4/800	total	8.000 KM	Domaci i strani izvori (sponzori, donatori, privatni sektor i vlastito učešće)	Omladinski sektor JKP RAD

POMOĆNA LISTA

R.br.	Sekt	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratka opis/opravanost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	...	Trošak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
1	DS	(OKiAPSIZZ)	Poboljšani uslovi pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim i drugim institucijama	Izgradnja nedostajućih prostornih kapaciteta i nabavka medicinske opreme	Zastarijela postojeća i nedostatak savremene dijagnostičke opreme, te nedostatak prostora	Bolja dijagnostika i kraće čekanje na usluge	Mali broj dugih čekanja	Brža i kvalitetnija dijagnostička obrada	31.12.2018	100.000 KM	god	Budžeti, Fond Donacije, Fond ZO, privatni sektor (godišnje)	Opća bolnica i Dom zdravlja
2	DS	(OKiAPSIZZ)	Poboljšani uslovi pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim i drugim institucijama	Izgradnja i opremanje regionalnog urgentnog centra	Mogućnost daljeg razvoja zdravstvene zaštite razvijanjem regionalnih usluga koje mogu povećati efikasnost i efektivnost	Brža i bolja medicinska usluga			31.12.2018	2.000.000 KM	total	Budžeti, Fond Donacije, Fond ZO, privatni sektor (godišnje)	Opća bolnica Tešanj
3	DS	(OKiAPSIZZ)	Poboljšani uslovi pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim i drugim institucijama	Projekti palijativne njege teško oboljelih	Mogućnost razvoja specifičnih medicinskih usluga	Kvalitetnija medicinska podrška teško oboljelih			31.12.2018	1.000.000 KM	total	Budžeti, Fond Donacije, Fond ZO, privatni sektor (godišnje)	Opća bolnica Tešanj
4	DS	(OKiAPSIZZ)	Poboljšani uslovi pružanja zdravstvene zaštite u zdravstvenim i drugim institucijama	Zadržavanje osnivačkih prava nad Općom bolnicom	Stanje postojeće organizacije zdravstvenog sistema BiH i FBiH u pogledu pružanja zdravstvenih usluga ne odražav mogućnost ostvarivanja realnih potreba lokalnog stanovništva	Minimalno zadržati postojeći nivo i kvalitet zdravstvene zaštite	Broj i vrsta različitih zdravstvenih usluga na lokalnom nivou	Viši nivo zdravstvene zaštite	31.12.2018	200.000 KM	total	Budžeti Donacije, privatni sektor	Općina Tešanj
5	DS	(OKiDPSO)	Osigurane institucionalne i druge pretpostavke za formalno i neformalno obrazovanje	Omoćavanje obrazovanja kroz proces cjeloživotnog učenja za sticanje stručnih znanja, vještina i kompetencija	Omoćuje se proces stručnog usavršavanja ili dopunskog obrazovanja osoba pri zapošljavanju ili zadržavanju postojećeg radnog mjesta	Sticanje potrebnih znanja, vještina i kompetencija, te spremnost za rad u savremenom okruženju	Broj educiranih	Smanjen broj nezaposlenih, zaposleni zadržali postojeće radno mjesto	31.12.2018	150.000 KM	god	Općina Tešanj, MSS Tešanj, IPA, Fondovi,	TRA d.o.o.
6	DS	(OKiDPSO)	Poboljšana infrastruktura za obrazovanje	Izgradnja, rekonstrukcija i sanacija školskih objekata (primarno O.Š. "9. septembar" i Studiji razvoja školske infrastrukture	Neophodna sanacija ili potpuna rekonstrukcija O.Š. "9. septembar" i izgradnja objekta za Gimnaziju, jer trenutni prostor ne odgovara pedagoškim standardima	Izgraditi prostor za Gimnaziju, rekonstruisati ili sanirati prostor O.Š.	Površina novoizgrađenih prostora	Izgrađen ili rekonstruisan prostor	31.12.2016	2.500.000 KM	total	Općina Tešanj, FMNOIK	MOZDK
7	DS	(OKiDPSO)	Poboljšana infrastruktura za obrazovanje	Opremanje škola multimedijalnim informatičkim kabinetima	Trenutna opremljenosti škola informatičkom opremom nije zadovoljavajuće	Opremiti škole adekvatnim didaktičkim sredstvima i nastavnom opremom	Broj opremljenih kabineta	O.Š. i S.Š. opremljene adekvatnim sredstvima, opremom i rekvizitima	31.12.2015	180.000 KM	total	Općina Tešanj, MNOIK	MNOIK

R.br.	Sekt	Strateški cilj	Sektorski cilj	Naziv programa/projekta	Kratik opis/opravnost	Ciljevi projekta	Indikator	Očekivani rezultat	Trošak	Period	Izvori finansiranja	Nosilac projekta
8	DS	(OKiDPSO)	Poboljšana infrastruktura za obrazovanje	Obezbjedenje adekvatnog prostora za Muzičku školu	Muzička škola u Tešnju postoji 36 godina bez riješenog prostora za normalno odvijanje nastavnog procesa. Formalno-pravno potpuno je ravnopravna sa ostalim osnovnim školama i tretira se kao paralelna osnovna škola. Postoji projektna dokumentacija	Omogućiti uslove za normalan rad	Površina novog prostora	Boљи rezultati, ispunjavanje standarda	190.000 KM	total	MNOIK	MNOIK
9	DS	(OKiDPSO)	Poboljšana infrastruktura za obrazovanje	Gradnja i uređenje fiskulturnih sala u osnovnim školama	Gradnja i uređenje Ujedačavanje uslova odvijanja nastave Tjelesnogi zdravstvenog odgoja u svim centralnim osnovnim školama na području općine, kao i razvijanje sportskih aktivnosti u navedenim mjesnim sredinama	Omogućiti uslove za normalan rad u svim godišnjim dobima	Površina novog prostora	Boљи rezultati, ispunjavanje standarda	1.5000.000 KM	total	MNOIK, FMOIN	MNOIK, FMOIN
10	DS	(VIPKI)	Izgrađena osmišljena i jedinstvena kulturna politika	Adekvatno i kvalitetno personalno prestrukturiranje institucija	Trenutni način finansiranja ustanova u kulturi nije trajno i pouzdano riješen. U slučaju izostanka podrške ZDK, potrebno je drukčije organizirati institucionalno djelovanje u kulturi	Potpunija funkcionalnost u radu ustanova, u nekim okolnostima i drugačija organizacijska struktura				total	Općina i ZDK	ustanove

11. Operativni dio

Lokalna samouprava u Tešnju ima razvijen vlastiti model, u okviru Menadžment-sistema općinske administracije (MSOT), realizacije strateških ciljeva. Taj model podrazmijeva realizaciju ciljeva kroz projekte/programe u okviru potrebnih znanja i vještina projektnog pristupa.

Rukovodni tim Općine Tešanj (Općinski načelnik sa saradnicima) definiše na godišnjem nivou ciljeve koji ulaze u realizaciju na temelju rukovodnog alata za odlučivanje koji koristi matricu sa dvije varijable: hitno/važno. Shodno dobivenim rezultatima na godišnjem nivou i raspoloživim resursima, rukovodni tim Općine Tešanj će odrediti ciljeve za realizaciju na godišnjem nivou, utvrditi menadžere projekata/programa (nosioce odgovornosti), izraditi operativni plan aktivnosti sa zainteresovanim stranama, rokovima, potrebnim resursima, te utvrditi redovni monitoring i izvještavanje na periodičnom nivou, kao i poduzimanje potrebnih korektivnih mjera.

Javna preduzeća i ustanove, kao institucije kojima je osnivač Općina Tešanj, trebaju u svom daljem razvoju slijediti ovim dokumentom iskazano strateško planiranje i adekvatno sudjelovati u realizaciji zacrtanih ciljeva. Oblik sudjelovanja i način usklađivanja planova ustanova i preduzeća usaglašavat će Općinski načelnik - upravni/nadzorni odbori - menadžment. Za monitoring na tom nivou odgovoran je Općinski načelnik.

Općinski načelnik obavezan je najmanje jednom godišnje Općinskom vijeću podnijeti informaciju o realizaciji ove strategije.

Monitoring od strane Općinskog vijeća će se vršiti najmanje jednom godišnje, a po podnešenoj informaciji od strane Općinskog načelnika.

Pored iznesenog, Općinsko vijeće i Općinski načelnik će procjenjivati potrebu i okolnosti (ustavne reforme sa refleksijama na lokalnu samoupravu i sl.) u kojima bi, u slučaju značajnijih promjena, pokrenuli pitanje revizije Strategije.